

**III щорічна студентська науково-практична
конференція «Сучасні економічні реалії
України: проблеми формування
інноваційної економіки»**

Тези доповідей

**10 грудня 2021 року
м. Харків, Україна**

Харків
2021

УДК 330.11

Рекомендовано на засіданні кафедри економічної теорії та економічної політики Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (протокол №5 від 25.11.2021 р.)

Сучасні економічні реалії України: проблеми формування інноваційної економіки : студентська науково-практична конференція. 10 грудня 2021 р. Харків : 2021. - 166 с. Укр. мова.

Наведено результати досліджень учасників, проведених у рамках III щорічної студентської науково-практичної конференції «Сучасні економічні реалії України: проблеми формування інноваційної економіки». Розглянуто окремі питання міжнародних умов та національних особливостей входження України у світову економіку, основні аспекти адаптації бізнес-сектора до інтеграційних змін, актуальні проблеми соціально-економічного розвитку країни.

Видання може бути корисним для використання у подальших наукових дослідженнях, для формування практичних рекомендацій та управлінських рішень з підвищення конкурентоспроможності й інноваційного розвитку економіки. Рекомендовано фахівцям різних галузей економіки, державним службовцям, представникам бізнесу, наукових, освітніх і громадських організацій, науковцям, аспірантам і студентам економічних спеціальностей.

© Колектив авторів, 2021

ЗМІСТ

Організаційний комітет	5
Програма конференції	5
Секція 1.	
Міжнародні умови та національні особливості входження України у світову економіку	6
<i>Загоруйко К.</i> Аналіз інвестиційної привабливості економіки України в умовах глобалізації	6
<i>Мельниченко А.</i> Сценарій відновлення глобальної економіки після пандемії Covid-19	10
<i>Жулій Є.</i> Походження грошей та їх сучасні види	14
<i>Забіяка Д.</i> Механізм державного регулювання економіки України	20
<i>Морозова В.</i> Сучасні економічні системи суспільного розвитку	24
<i>Стаценко Ю.</i> Теоретичні підходи до визначення економічної сутності поняття «людський капітал»	29
<i>Маслюкова В.</i> Соціально - економічні проблеми інфляції	32
<i>Черкаський Д.</i> Світова торгівля та її структура	35
<i>Бедринець Д.</i> Походження грошей та їх сучасні види	39
<i>Баскакова Є.</i> Рівень життя: стан і проблеми в Україні	43
Секція 2.	
Практичні аспекти адаптації бізнес-сектору до інтеграційних змін	48
<i>Гаркуша А.</i> Проблеми інвестування України на сучасному етапі	48
<i>Ащепкова Д.</i> Стан і тенденції розвитку «тіньової» економіки в Україні та світі	52
<i>Змієвська К.</i> Сучасні форми і системи заробітної плати	
<i>Коновалова А.</i> Тенденції цифровізації економіки України	55
<i>Мороз І.</i> Особливості ринку віртуальних активів в Україні	60
<i>Василинич Д.</i> Проблеми інфляції в умовах ринкової економіки України	64 68
<i>Ведмеденко В.</i> Інноваційний розвиток України: особливості та	71

проблеми	
<i>Блажко А.</i> Аналіз динаміки середньої заробітної плати в Україні	75
<i>Гречишкіна В.</i> Міжнародний кредит та його вплив на економіку України	79
<i>Кулішова В.</i> Проблеми зростання інфляції в Україні	84
<i>Серєда Ю.</i> Конкурентоспроможність продукції підприємства та шляхи її підвищення в Україні	89
Секція 3.	
Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку країни	94
<i>Денисенко Г.</i> Тенденції розвитку ринку праці в Україні	94
<i>Білицький Д.</i> Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції	98
<i>Демченко М.</i> Проблеми фінансового ринку в Україні	100
<i>Кобельнюк Ю.</i> Інфляція в Україні	106
<i>Кравченко С.</i> Стан державного регулювання України	110
<i>Кулакова А.</i> Кредитна система України: структура та еволюція	115
<i>Лантрат М.</i> Труднощі подолання безробіття в Україні в коронакризовому періоді	118
<i>Кравченко Е.</i> Оцінка ефективності ринку праці в сучасних умовах	
<i>Пічугін Д.</i> Проблеми інфляції в Україні	123
<i>Дикий М.</i> Безробіття в Україні та його особливості серед молоді	127
<i>Бондар В.</i> Проблеми економічного зростання в Україні	131
<i>Шитоха М.</i> Ринок праці України на сучасному етапі, проблема безробіття серед молоді	136
<i>Махан Д.</i> Технополіси як чинник активізації інноваційного розвитку України	140
<i>Лисяк Д.</i> Особливості розвитку банківської системи України	143
<i>Новіков М.</i> Фіскальна політика в Україні	147
<i>Ляшенко К.</i> Сутність та походження сучасних грошей	151
<i>Машталь І.</i> Податкова система: історія та сучасний стан в Україні	154
<i>Санталова А.</i> Ринок: основні аспекти та особливості функціонування	158
<i>Морозова Д.</i> Проблеми інфляції в Україні	161

Організаційний комітет

Єрмаченко В. Є. (голова конференції) – к. е. н., професор, заступник керівника (проректор з науково-педагогічної роботи), ХНЕУ ім. С. Кузнеця, Україна.

Мащенко М. А. (заступник голови конференції) – д. е. н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії та економічної політики, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, Україна.

Кліменко О. М. – к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної політики, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, Україна.

Пономаренко О. О. – к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної політики, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, Україна.

Півавар І. В. – к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної політики, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, Україна.

Лісна І. Ф. – к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної політики, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, Україна.

Литвиненко А. В. – к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічної політики, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, Україна.

Програма конференції

Секція 1. Міжнародні умови та національні особливості входження України у світову економіку;

Керівник секції: Лісна Ірина Федорівна.

Секція 2. Практичні аспекти адаптації бізнес-сектора до інтеграційних змін.

Керівник секції: Кліменко Олена Миколаївна.

Секція 3. Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку країни.

Керівник секції: Півавар Ірина Володимирівна.

Секція 1.

Міжнародні умови та національні особливості входження України у світову економіку

УДК 330.332:340.1

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Загоруйко К.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

В умовах глобалізації однією з ключових економічних проблем є залучення іноземних інвестицій, що є особливо актуальним для країн, що розвиваються, а також для постсоціалістичних країн, оскільки саме ці кошти дозволяють оновлювати матеріально-технічну базу, впроваджувати інноваційні технології та реалізовувати інноваційні проекти. Відтак, дослідження інвестиційної привабливості національної економіки та аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій в країну є актуальним науковим завданням.

Метою даного дослідження є аналіз інвестиційної привабливості економіки України та розробка заходів щодо залучення прямих іноземних інвестицій в економіку країни в умовах глобалізації.

Анотований огляд спеціальної літератури [1-3] дозволяє стверджувати про те, що Україна є інвестиційно привабливою країною, що обумовлено її вигідним економіко-географічним та геополітичним розташуванням, сприятливими кліматичними умовами, наявною виробничою та соціальною інфраструктурою, потужним природноресурсним потенціалом, розгалуженою та розвинутою транспортною системою, високим рівнем освіченості та кваліфікації населення і водночас низьким рівнем оплати праці та низьким рівнем соціальної захищеності найманих працівників. Окрім цього, розроблено нормативно-правове забезпечення щодо стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки України, яке спрямоване на

розвиток пріоритетних галузей національного господарства, а саме підтримку агропромислового комплексу (виробництво та/або зберігання продуктів харчування), житлово-комунального комплексу (створення об'єктів поводження з відходами, будівництво, реконструкцію і технічне переоснащення сфери тепlopостачання, централізованого водopостачання та водовідведення), машинобудівного комплексу (виробництво нового програмного забезпечення, електронної та оптичної продукції, машин і устаткування, електричного устаткування, автотранспортних та інших транспортних засобів), транспортної інфраструктури (будівництво, реконструкцію і технічне переоснащення), курортно-рекреаційної сфери і туризму (будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури), переробної та обробної промисловості [2, с. 100; 4].

Незважаючи на потужний інвестиційний потенціал, інвестиційний розвиток України відбувається за дуже несприятливих умов, що проявляється у зменшенні кількості проєктів, реалізованих державою, зменшенні обсягів державного фінансування, а також у встановленні високих відсоткових ставок по кредитах (понад 10% – у національній валюті, понад 5% – в іноземній валюті) [2, с. 5]. Згідно з розрахунками Міністерства економіки України загальна потреба в інвестиціях для проведення структурної перебудови економіки становить від 140 до 200 млрд. дол. США, причому щорічна потреба національної економіки в інвестиціях варіюється у межах від 30 до 40 млрд. дол. США.

Зрозуміло, що такі обсяги валових внутрішніх інвестицій є недостатніми для проведення структурно-ринкових реформ, тому національна інвестиційна політика України і досі зорієнтована на стимулювання та лібералізацію іноземних інвестицій. Дане положення підтверджують і дані табл. 1, з якої видно, що впродовж 2020 р. чистий відплив прямих іноземних інвестицій з України склав 868,2 млн. дол. США, у той час як у 2019 р. їх чистий приплив становив 5,86 млрд. дол. США. Зауважимо, що відплив прямих іноземних інвестицій з України спостерігається вперше з 2015 р., коли він становив 0,46 млрд. дол. США. Найважливішою причиною низької зацікавленості іноземних інвесторів в українській економіці є недостатньо розвинений та стабільний внутрішній ринок, загострення ситуації на сході країни та низький рівень захисту прав інвесторів. З іншого боку, на динаміку прямих іноземних інвестицій в економіку України негативно вплинула пандемія COVID-19, яка

стала причиною припинення припливу прямих інвестицій з метою реінвестування. В результаті зросла збитковість українських промислових підприємств, що зумовило її негативні фінансові результати та подальше зменшення обсягів іноземного інвестування економіки України.

Таблиця 1.

Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку України [3]

Показник	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяг прямих іноземних інвестицій, млрд. дол. США	3,0	3,3	2,6	2,4	3,1
Обсяг портфельних іноземних інвестицій, млрд. дол. США	91,03	93,4	112,2	130,8	153,8
Обсяг інших іноземних інвестицій, млрд. дол. США	3,3	3,5	2,3	1,8	2,4
Загальний обсяг іноземних інвестицій, млрд. дол. США	3,0	3,3	2,6	2,4	3,1

Також дані табл. 1 свідчать про тенденції зростання портфельних інвестицій, тобто вкладання коштів у боргові цінні папери (первинні цінні папери (акції, облігації), деривативи (опціони, ф'ючерси, варанти, форварди, свопи, єврооблігації (так звані "євробонди"), біржові та структуровані продукти) та інструменти участі в капіталі (корпоративні права)), що вказує на зацікавленість іноземних інвесторів у придбанні первинних і вторинних цінних паперів (акцій, облігацій, облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), єврооблігацій (так званих "євробондів"), опціонів, варантів та ін.) та формуванні інвестиційного портфеля українських підприємств без безпосередньої участі в роботі підприємства країни-реципієнта [3, с. 98].

Низькою є і інвестиційна привабливість економіки України у міжнародних рейтингах. Так, за індексом глобальної конкурентоспроможності, що розраховується за такими показниками як інституції, інфраструктура, макроекономіка, охорона здоров'я, освіта, ефективність ринків, технологічне

оснащення, бізнес середовище та інноваційна сфера, Україна посідала лише 55 місце із 63 позицій [1, с. 4]. Щодо рейтингу за індексом “Ведення бізнесу”, який дозволяє об’єктивно оцінити нормативно-правову базу, що регулює умови ведення підприємницької діяльності, забезпечення їх дотримання на національному та/або регіональному ринку, то у 2020 р. Україна посіла лише 64-е місце з 190. Для порівняння: у 2015 р. Україна посідала 96 місце, у 2016 р. – 83 місце, у 2017 р. – 80 місце, у 2018 р. – 76 місце, у 2019 р. – 80 місце). Така динаміка індексу “Ведення бізнесу” свідчить про покращення умов ведення бізнесу в Україні, а саме спрощення процедури реєстрації прав власності, захист прав міноритарних інвесторів, врегулювання процесів банкрутств підприємств, скасування пайового внеску при будівництві промислових об’єктів, дерегуляцію адміністрування податків, скорочення часу на проведення експортно-імпортних операцій [4].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в Україні існує потужний інвестиційний потенціал у багатьох галузях економіки (будівництві, машинобудуванні, сільському господарстві, фармацевтичній та харчовій промисловості), однак через складну політичну та правову ситуацію, він не використовується повною мірою. Основними шляхами підвищення інвестиційної привабливості економіки України, на думку, автора, є деолігархізація та дебіюрократизація державної влади, встановлення чітких податкових норм для усіх учасників ринку, боротьба з корупцією, “детінізація” бізнесу та усунення контрабанди на митниці. У перспективі означені заходи сприятимуть активізації інвестиційної політики України та підвищенню позицій країни у міжнародних рейтингах.

Список використаних джерел

1. Джулінська С. П. Потенціал інноваційно-інвестиційного ринку України / С. П. Джулінська // Облік і фінанси АПК. – 2018. – №1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/potencial-innovaciyno-investiciynogo-rinku-ukraini.html> (дата звернення: 01.11.2021)
2. Конкурентноспроможність України: Інформаційний огляд та системний аналіз. – Київ, 2021. – 204 с.
3. Черкашина Т. С. Стан і тенденції іноземного інвестування в економіку України на етапі четвертої промислової революції Академічний огляд. Серія Економіка та підприємництво. – 2020. – № 2 (53). – С. 95-105.
4. Інформаційна довідка про стан інвестування в Україні [Електронний

УДК 338.14:339.97

СЦЕНАРІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Мельниченко А.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

На даний час проблема боротьби з наслідками пандемії COVID-19 є актуальною для усіх країн світу, оскільки через зростання захворюваності більшість галузей національного господарства зазнає серйозних фінансових збитків, зокрема й національна економіка України. Щодо траєкторії виходу з кризи окремих країн, то ситуація є набагато складнішою, оскільки через різні показники захворюваності та методи боротьби з коронавірусною хворобою, неможливо розробити єдину, досконалу національну стратегію виходу з глибокої економічної рецесії. Уряд кожної країни, у першу чергу, вирішує проблему боротьби з пандемією COVID-19 на національному рівні, а проблеми відновлення глобальної економіки для лідерів світової спільноти все ще залишаються другорядними.

Метою даного дослідження є вивчення основних сценаріїв відновлення глобальної економіки після пандемії COVID-19.

Детальне вивчення фахової літератури [1-4] показало, що існує чотири основні сценарії відновлення глобальної економіки після пандемії COVID-19: базовий, сценарій “повернення карантину взимку”, “найкращий випадок” і “найгірший випадок”. Базовий сценарій відновлення глобальної економіки полягає у тому, що у 2021 р. завдяки карантинним обмеженням та широкій

вакцинації населення європейських країн вдасться зменшити випадки захворюваності та скасувати усі обмеження. Послаблення відбуватимуться поступово і на початку 2022 р. лише міжнародні подорожі залишаться певною мірою обмежені. В результаті відновлення глобальної економіки після пандемії COVID-19 матиме вигляд U-подібної кривої. Тим не менш, на думку експертів глобального фінансового інституту ING Group, у більшості країн світу загальні економічні втрати від пандемії COVID-19 будуть навіть вищими, ніж фінансові збитки від економічної кризи 2008 р.

Сценарій “повернення карантину взимку” полягає у тому, що економічні процеси в глобальному світі розгортатимуться так само, як і за базовим сценарієм, але в інший час. Очікується, що щороку влітку усі карантинні обмежування будуть скасовуватися, оскільки рівень захворюваності буде низьким, але восени, незважаючи на масштабні тестування і більш точне та оперативне відстеження соціальних контактів людей, нові хвилі COVID-19 примушуватимуть більшість країн світу знову повертатися до карантинних обмежень з усіма відповідними наслідками. Втім, на думку [3], уряди провідних країн світу вже мають досвід антикризового менеджменту, який дозволяє більш індивідуалізовано підтримувати деякі регіони та сектори національного господарства і регулювати їх діяльність навіть під час “жорсткого” карантину. Додамо, що згідно зі сценарієм “повернення карантину взимку” економічна рецесія триватиме до квітня 2022 р., а потім почнеться поступове відновлення глобальної економічної системи, яке матиме вигляд W-подібної кривої: періоди економічного спаду будуть чергуватися з періодами економічного піднесення, причому зростання ВВП провідних країн світу буде вищим, ніж у 2020 р., але нижчим, ніж у 2021 р. Втім, досягти докризового рівня глобальній економічній системі вдасться не раніше 2024 р.

Сценарій “найкращий випадок” заснований на досвіді Китаю, коли усі карантинні обмеження скасовуються одразу після зменшення рівня захворюваності населення на COVID-19. На думку прибічників даного сценарію, коронавірусна хвороба не повертається кожної зими як завдяки появі масового імунітету, так і завдяки більш ефективним заходам щодо його попередження (вакцинації, соціальній дистанції, вдягання масок та/або респіраторів та ін.). І хоча усі економічні збитки не зможуть бути компенсовані одразу, тим не менш ефективна державна економічна політика щодо надання гарантій, підтримки ліквідності та забезпечення короткострокової зайнятості

сприятиме досить швидкому економічному відновленню. Відтак, відновлення глобальної економіки після пандемії COVID-19 матиме вигляд V-подібної кривої: стрімкий спад світового ВВП (від 10 до 20%) у 2020 р. зміниться на бурхливе економічне зростання у 2022 р. (від 5 до 10%), коли більшість економік світу зможуть досягти докризового рівня [2].

Сценарій “найгірший випадок” полягає у тому, що у більшості країн світу карантин триватиме щонайменше ще два роки, однак починаючи з березня 2022 р. ситуація дещо покращиться, у першу чергу, завдяки розробці та використанню вакцин (AstraZeneca, Moderna, Pfizer, Спутник-V та ін.). У цьому випадку відновлення глобальної економіки буде дуже повільним (від 1% до 1,5%), порівняно з попередніми трьома сценаріями, і графічно може бути представлено у вигляді L-подібної кривої. Згідно зі сценарієм “найгірший випадок”, 2021 р. – це рік найбільшої рецесії в світовій економічній історії, коли спад ділової активності у деяких країнах світу може перевищити 50%. Як результат, глобальна економічна система зможе досягти докризового рівня не раніше 2023 р., а зростання світового ВВП не перевищуватиме 1% [2-3].

Також існують сценарії економічного відновлення окремих країн світу після пандемії COVID-19. Так, експерти організації Conference Board розробили три можливі варіанти (сценарії) розвитку економіки США як найбільш потужної економіки світу (станом на 31.12.2020 р. питома вага ВВП США у світовому ВВП становила майже 15%). Згідно з першим сценарієм (“травневе перезавантаження”) пандемія COVID-19 досягне свого піку в середині 2021 р., а поступове економічне відновлення почнеться лише в травні 2022 р. Згідно з другим сценарієм (“літня V-подібна крива”) пандемія COVID-19 досягне свого піку у 2022 р., а економічне відновлення США почнеться не раніше третього кварталу 2022 р. Згідно з третім сценарієм (“осінне відновлення”) уряду США вдасться встановити контроль над вірусом, в результаті чого відбудеться деяке згладжування піку захворюваності населення на COVID-19, хоча негативні ефекти відчуватимуться ще впродовж другого та третього кварталів 2021 р., а економічне відновлення країн почнеться лише в кінці 2022 р. Як бачимо, експерти організації Conference Board вважають, що за будь-якого сценарію економічне відновлення США відбудеться вже у 2022 р. [3].

Щодо сценаріїв відновлення економіки України, то існує три основні варіанти подолання наслідків пандемії COVID-19: песимістичний,

оптимістичний і реалістичний. Згідно з песимістичним сценарієм, ймовірність якого становить 30%, піки захворюваності населення України припадуть на осінь і весну, коли може бути інфіковано понад 60 000 осіб, тому у цей час можна очікувати так званий “локдаун”. Згідно з оптимістичним сценарієм, ймовірність якого становить 10%, кількість інфікованих може бути втричі меншою (не більше 20 000 осіб), а, отже, кількість жертв пандемії буде меншою. Втім, більшість аналітиків дотримуються третього реалістичного сценарію подолання наслідків коронакризи (з ймовірністю майже 60%), згідно з яким рівень захворюваності та ступінь карантинних обмежень будуть залежати від епідеміологічної ситуації в кожному окремому регіоні [1; 4].

Таким чином, не існує єдиного чіткого сценарію відновлення глобальної економіки після пандемії COVID-19, але більшість аналітиків відстоюють думку про те, що незважаючи на масштабні тестування і більш точне та оперативне відстеження соціальних контактів людей, нові хвилі COVID-19 примушуватимуть більшість країн світу знову повертатися до карантинних обмежень з усіма відповідними наслідками. Тому подальші наукові розвідки автора будуть спрямовані у бік пошуку шляхів мінімізації економічних втрат та фінансових збитків внаслідок пандемії COVID-19.

Список використаних джерел

1. Жаліло Я. В. Україна після коронакризи – Шлях одужання: наукова доповідь / Я. В. Жаліло, Я. Б. Базилюк, С. В. Ковалівська. – К., 2020. – 304 с.
2. Корона вірус: сценарії для світу та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zaxid.net/koronavirus_stsenariyi_dlya_svitu_u_ukrayini_n1499932.
3. Після COVID-19: сценарії економічного відновлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/articles?pid=6361>.
4. Пандемія COVID-19: можливі сценарії та очікувані перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kpi.ua/ru/covid19>.

ПОХОДЖЕННЯ ГРОШЕЙ ТА ЇХ СУЧАСНІ ВИДИ

Жулій Є.

Студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Актуальність: «Гроші» в нашому житті є невід'ємною частиною, адже без них ми не можемо повноцінно жити та існувати взагалі, а саме задовольняти свої потреби та потреби своїх оточуючих, створювати ту зону комфорту яку ми вважаємо задовільною для життя. Вони зачаровують людей. Заради них люди працюють, через них навіть страждають, вигадують найвитонченіші способи їх отримання і витрачання. Гроші є найважливішою категорією в економіці, постають як загальний еквівалент (рівноцінність), який використовується під час обміну товарів як форма їх (товарів) вартості.

Мета: Дізнатися походження грошей, а саме історію виникнення та їх сутність. Функції та види грошей. Ознайомитися з законом грошового обігу. Вивчити , що таке інфляція. Дізнатися які сучасні гроші та грошові агрегати.

Гроші – економічна категорія, що означає специфічний товар, який виконує у суспільстві роль загального еквівалента. Обслуговують всі сфери економічних відносин і виконують при цьому п'ять функцій: граничні витрати гроші, міри вартості, засобу обігу, засобу платежу, засобу нагромадження, світових грошей. У кожній з цих функцій гроші мають свою специфічну форму вияву. Тому в господарській практиці назву грошей можуть носити явища, які зовні дуже відмінні одне від одного: одиниці рахунку, в яких визначені ціни на товари; національні грошові знаки; іноземна валюта; записи на банківських рахунках, кошти, витрачені на придбання цінних паперів; боргові зобов'язання, які використовуються для платежів тощо.

Історія грошей налічує вже тисячоліття. Учені неоднаково пояснюють процес виникнення грошей. Одні з них вважають, що гроші виникли стихійно в результаті розвитку обміну. Інші стверджують, що люди домовилися, дійшли взаємної згоди щодо запровадження грошей. На початку цивілізації один продукт безпосередньо обмінювався на інший. Нині такий обмін називають бартером. В обмін регулярно надходила незначна кількість продуктів (продукти

скотарства, землеробства чи ремесла). Тому з'явився посередник в обміні товарів, що його називають загальним еквівалентом. Поява загального еквівалента означає виникнення грошей, точніше товарних грошей, які мають внутрішню вартість. Загальний еквівалент - це товар, який має властивість обмінюватися на будь-який інший товар. В Україні – Русі функції загального еквівалента тривалий час виконували худоба і хутра. Врешті решт роль загального еквівалента закріплюється за благородними металами – золотом і сріблом. Однак застосування товарних грошей, зокрема благородних металів, також викликало чимало проблем. Насамперед, золота не вистачало впродовж усієї історії торгівлі. Тому виникли паперові гроші, потрібні не самі по собі, а для тих товарів і послуг, які на них можна купити. Вперше паперові гроші були випущені в Китаї у XII ст., в Європі вони з'явилися лише в XVII ст. Держава зосереджує у своїх руках випуск паперових грошей, що робить їх рідкісними. Кількість паперових грошей обмежена, що забезпечує їм купівельну спроможність. У XX ст. настала ера банківських грошей, коли гроші існують у вигляді записів на рахунках у банках. У сучасних умовах простежується швидка еволюція всіх функціональних форм грошей – поширюються кредитні картки, чеки для туристів, електронні гроші. В усіх країнах в обігу нині перебувають лише паперові гроші й монети з неблагородних металів. Відбулася повна демонетизація золота, воно перестало виконувати функції грошей.

Сутність грошей, певною мірою, розкривається через явище, як конкретна властивість, що виражає зовнішні ознаки реальної дійсності, яка виражається через форму вияву грошей, зокрема їх функцій. Очевидно, що в основі грошей лежать закони людського суспільства, в якому гроші виступають атрибутом – невід'ємною властивістю економічної системи. Без грошей економіка втрачає свій сенс, тому правильним є вираз про те, що гроші є кровоносною системою економіки.

Гроші виконують різні функції такі як:

Міра вартості — це функція, в якій гроші забезпечують вираження і вимірювання вартості товарів, надаючи їй форму ціни.

Засіб обігу — це функція, в якій гроші є посередником в обміні товарів і забезпечують їх обіг.

Засіб платежу — це функція, в якій гроші обслуговують погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин, що виникають у процесі розширеного відтворення.

Засіб нагромадження – це функція, в якій гроші обслуговують нагромадження вартості в її загальній абстрактній формі в процесі розширеного відтворення. Світові гроші — це функція, в якій гроші обслуговують рух вартості в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами.

Види грошей: За критерієм матеріально-речового змісту розрізняють дві групи носіїв грошових властивостей: повноцінні (товарні та металеві) і неповноцінні (паперові та кредитні)

Повноцінні — це гроші, номінальна вартість яких відповідає вартості благородного металу, що міститься в них. До повноцінних відносять товарні та металеві гроші.

Неповноцінні гроші — це гроші, які не мають власної субстанціональної вартості. До них відносяться паперові, кредитні гроші та білонна монета.

Змішані форми грошей — гроші, якими користувалися в період переходу від повноцінних до неповноцінних грошей.

Розвиток та функціонування грошей і грошових систем підпорядковується дії притаманних цій сфері економічних законів, органічно пов'язаних із законами розвитку товарного виробництва, всієї економічної системи.

Закон грошового обігу – загальний економічний закон (діє в кількох суспільно-економічних формаціях), який виражає внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між кількістю необхідних для обігу грошей, цінами товарів, що підлягають реалізації, і вартістю грошей. Відповідно до видів грошей та виконуваних ними функцій розрізняють певні типи закону грошового обігу. З урахуванням виконуваних повноцінними грошима функцій міри вартості та засобу обігу за металевого грошового обігу, насамперед золотого монометалізму (коли кількість грошей стихійно пристосовується до вимог товарного обігу).

Закон грошового обігу в його найбільш абстрактній формі виражався формулою: $K_p = CQ/O$, де K_p – кількість необхідних для товарного обігу дійсних грошей у даному році; CQ – сума товарних цін; O – середнє число оборотів за рік кожної грошової одиниці.

В економічній літературі закон грошового обігу в найбільш абстрактній формі виражається також формулою: $K_p = P \cdot Q/O$, де P – рівень цін; Q – обсяг виробництва; O – швидкість обороту грошової одиниці. У цій формулі викликає

заперечення символ Q, оскільки не весь обсяг вироблених у країні за певний період часу товарів підлягає продажу.

Вартість грошей, як засобу обігу, визначається їх купівельною спроможністю. Купівельна спроможність не обов'язково повинна бути обумовлена реальною вартістю, наприклад, вартістю золота, з якого гроші виготовлені або на яке вони легко і гарантовано можуть бути обмінені (золотий запас). Вона визначається довірою до емітенту власників грошових коштів.

Інфляція – знецінення грошей спричинене диспропорціями у виробництві порушенням законів грошового обігу, яке проявляється в стійкому зростанні цін на товари та послуги.

Причини інфляції: порушення пропорцій суспільного виробництва; надмірна емісія (випуск), паперових грошей; дефіцит державного бюджету; недосконалість податкової системи; монополізація виробництва.

Наслідки інфляції: порушення кредитно-фінансової системи; капітал переходить з сфери виробництва в сферу обігу; руйнуються нормальні господарські зв'язки.

У сучасному розумінні, гроші – це сукупність фінансових активів (грошових засобів, які можуть використовуватися в розрахунках чи з метою їх заощадження), які можна використовувати в процесі життєдіяльності людей та їхнього господарського життя.

Сучасні гроші виконують три функції:

функція міри вартості полягає у визначенні за допомогою грошей ціни на всі товари і послуги;

функція засобу обміну полягає у використанні грошей як еквівалента обміну.

функція засобу нагромадження полягає в тому, що гроші якнайкраще підходять на об'єкт зберігання та нагромадження: по-перше, це високоліквідний актив; по-друге, сучасні гроші існують здебільшого в електронному вигляді, а це суттєво полегшує процес нагромадження. Ця функція не реалізовується в умовах гіперінфляції.

У сучасному розумінні, гроші – це сукупність фінансових активів (грошових засобів, які можуть використовуватися в розрахунках чи з метою їх заощадження), які можна використовувати в процесі життєдіяльності людей та їхнього господарського життя.

Сучасні гроші виконують три функції:

функція міри вартості полягає у визначенні за допомогою грошей ціни на всі товари і послуги;

функція засобу обміну полягає у використанні грошей як еквівалента обміну;

функція засобу нагромадження полягає в тому, що гроші якнайкраще підходять на об'єкт зберігання та нагромадження.

Сучасні гроші у вигляді національних грошових білетів і розмінної монети різних країн не можуть постійно і монополюю вимірювати вартості будь-яких товарів на всіх регіональних ринках світу, як це було притаманно загальному еквіваленту – золоту як грошам.

Грошові агрегати – зобов'язання депозитних корпорацій перед іншими секторами економіки, крім сектору загального державного управління та інших депозитних корпорацій. Складовими грошові агрегати є фінансові активи у формі готівкових коштів у національній валюті, переказних депозитів, інших депозитів, коштів за цінними паперами, крім акцій, що емітовані депозитними корпораціями та належать на правах власності іншим фінансовим корпораціям, нефінансовим корпораціям, домашнім господарствам та некомерційним організаціям, що обслуговують домашні господарства. Залежно від зниження ступеня ліквідності фінансові активи групують у різні грошові агрегати M0, M1, M2 та M3. Грошовий агрегат M0 включає готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями. Грошовий агрегат M1 – грошовий агрегат M0 та переказні депозити в національній валюті. Грошовий агрегат M2 – грошовий агрегат M1 і переказні депозити в іноземній валюті та інші депозити. Грошовий агрегат M3 (грошова маса) – грошовий агрегат M2 та цінні папери, крім акцій.

Висновок: Вивчено що таке гроші їхню сутність в житті суспільства, отже гроші – це економічна категорія, що означає специфічний товар, який виконує у суспільстві роль загального еквівалента. Для суспільства гроші є атрибутом, щоб задовольнити потреби, та невід'ємною частиною економічної системи. Ми ознайомилися з різними видами грошей, а саме: повноцінні, неповноцінні, змішані. Дали визначення що таке закон грошового обігу – це загальний економічний закон, який виражає внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між кількістю необхідних для обігу грошей. Розглянули що таке інфляція, причини її виникнення та наслідки. Вивчили що таке сучасні кошти та їх функції. Дізналися що представляє собою грошовий агрегат, та що являється його

складовими

Список використаних джерел

1. Т.В. Осовська., О.О. Юшкевич. Гроші : економ. словник/ ред. Й. С. Завадський. Київ : КОНДОР, 2006. 58-59 с – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf
2. Історія виникнення грошей. Л.Л. Островел. Організаційні та правові засади забезпечення економічної безпеки держави в контексті європейської інтеграції : наук.-практ. кон., м. Київ, 25 травня 2015 р. 122 с – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/7994/1/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%B8.pdf#page=122>
3. Функції грошей. Dovidka.biz.ua– [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <https://dovidka.biz.ua/yaki-funktsiyi-vikonuyut-groshi/>
4. Види грошей. О.Ласківський. ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ В ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ/наук.керівн., О.Д.Дячук – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/9487/2/Conf_2013v2_Laskivskyi_O-Funktsii_hroshei_ta_yikh_57.pdf
5. Закон грошового обігу. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/54-z/3136-zakon-groshovogo-obigu.html>
6. Сучасні гроші.М.Херович(Дробович).Сучасні гроші : «Гроші для економічної науки – це те саме, що квадратура кола для геометрії» У. Джевонс (1857 р.) – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:<http://oldconf.neasmo.org.ua/node/368>
7. Грошові агрегати : Глосарій банківської термінології – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123272&cat_id=123209

УДК 368.05

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Забіяка Д.

студент факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Перехід України від економіки, що управляється централізовано, до ринкової, кардинально змінює виклики, що стоять перед державою в економічній сфері. Зміна старого апогею призвела до того, що процес руйнування старих механізмів регулювання в Україні рухався швидше, ніж створення нових, необхідних для ефективних ринкових перетворень. Відмова від тоталітаризму, орієнтація на ліберально-демократичну систему цінностей, сприймалася багатьма як перехід до якоїсь абстрактної "бездержавної" ринкової моделі. Повністю лібералізовані ринки були основою політичних свобод і демократії. Але це твердження не тільки неправильно інтерпретувало західний досвід, але й не враховувало національний менталітет із багатовіковою міцною традицією центральної влади. Невміння держави втручатися в економіку призвело Україну до кризи: спаду промисловості, різкого і тривалого спаду промислового виробництва, падіння сільськогосподарського виробництва, збільшення внутрішнього та зовнішнього боргу, гіперінфляції з подальшою нестабільністю національної валюти, кризи неплатежів, невиплати заробітної плати на всіх рівнях, значний обіг тіньового капіталу, зростання злочинів, включаючи організовану злочинність, зростання безробіття, втрата моральних цінностей у суспільстві - наркоманія тощо.

Проблеми державного регулювання економіки України мають місце в наступних роботах [1-4].

Слід пам'ятати, що система, яка повністю базувалася на невтручанні держави, не існувала у XIX сторіччі і раніше. У XX ст. найважливішою

складовою успіху країн з розвинутою ринковою економікою та країн, що розвиваються, відіграє роль регулятора. Виконання державою економічних функцій вимагає встановлення державних механізмів регулювання, включаючи цілі та пріоритети розвитку, та економічних та правових засобів для їх досягнення. Для України основною метою державного регулювання економіки в сучасних умовах є забезпечення переходу від хаотичних економічних процесів до регульованих. Ефективність державного регулювання економіки, в першу чергу, стосується проблеми правової бази функціонування економіки, оскільки законодавча база в Україні недостатньо розроблена. Багато прийнятих законів не відповідають сучасним реаліям. Законодавчий процес стримується як неефективною роботою Верховної Ради, надмірною політизацією, протидією Президенту та Уряду, так і неякісними законопроектами, що подаються до Верховної Ради.

Недостатня деталізація законів перешкоджає процесу економічних реформ, розвитку підприємництва, інвестиційного процесу та залученню іноземного капіталу в українську економіку. Тому розробка та прийняття економічних законів залишається найгострішою проблемою державного регулювання. На даний момент в літературних джерелах наукового напрямку, немає чітко визначеного механізму державного регулювання економіки, тому що, це поняття повинно враховувати нестійкий стан сучасної економіки країни, її динамічні аспекти, та нестабільність. Саме через це даний механізм, повинен бути унікальним, готовим до будь-яких змін в напрямках, мети і цілей державної економічної політики. Тому теоретичний інструмент, повинен повністю відповідати поставленим вимогам, і чітко формувати теоретичні засади державного регулювання економіки.

Сучасні умови господарювання, створюють певні напрями державної економічної політики. В наш час, основний акцент робиться на науково-технічній, інноваційній і також інвестиційній політиці держави. Тож спираючись на обмеженість ресурсів, матеріальних, чи грошових, все, що залишається суб'єктам господарювання – знаходити і використовувати нові інноваційні шляхи розвитку підприємства та відтворення виробництва. Країна всебічно стимулює даний процес, особливо це стосується промислових підприємств, які формують основну частину бюджету країни.

Рис. 1. Механізм державного регулювання економіки та вибір економічної політики [5]

Важливу роль в українській економіці при переході до ринку відіграють антимонопольний закон та державні нормативні акти, які обмежують ціни особливо на сировину добувної промисловості паливно-енергетичного комплексу, телекомунікацій, залізничного транспорту, житлово-комунальних послуг та інших природних монополій та послуги. Враховуючи злочинний характер продажу та приватизації державного майна, формування приватної власності та форми недержавних захоплень, соціально-політична атмосфера в суспільстві вимагає всебічного державного регулювання щодо перерозподілу власності. Державний сектор української економіки також потребує реорганізації. Основні важелі державного регулювання - оподаткування, бюджет, грошово-кредитна політика в Україні неефективна і негативно впливає на економіку країни. Податковий тиск може призвести до відмивання грошей,

скорочення обсягів виробництва та підприємницької діяльності, банкрутства підприємств, зростання "тіньового" бізнесу тощо. Проблема переходу української економіки до ринкових відносин та створення і реалізація державних програм стає величезною. Загальна кількість таких програм в Україні наразі становить близько 70, але для їх реалізації не існує дієвого механізму фінансування та економічного стимулювання, немає коштів на їх реалізацію, системи допомоги тощо. Реалізація програм державного рівня повинна допомогти подолати економічну кризу в Україні та переоснастити виробництво на основі новітніх досягнень технічної науки і техніки.

Загалом, українська валютно-фінансова система де-факто є антиринковою. На закінчення слід зазначити, що, йдучи економічним шляхом до ринкових відносин, Україна, як і інші постсоціалістичні країни з централізованою економічною системою, намагається відродити себе в процесі приватизації приватним інтересом таким чином, що ринок без нього не може бути. Державне регулювання економіки має стати активним чинником економічних реформ, спрямованих на перехід до ринкової економіки. Ефективність економіки слід підвищувати за рахунок збільшення інвестицій.

Список використаних джерел

1. Рефераты по державному регулюванню – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/8gKUom8>
2. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/vgKUxk7>
3. Мащенко М. А. Управління розвитком державно-приватного партнерства щодо забезпечення інвайронментальної безпеки в умовах інноваційної економіки / М. А. Мащенко // Інноваційні платформи управління економічними процесами в умовах цифровізації економіки : кол. монографія за ред. д.е.н., проф. Прохорової В. В. – Х.: Вид. Іванченка І. С., 2020. – с. 210-218.
4. Теоретико-методологічні засади формування національної економічної системи в умовах інтеграції у світове господарство [Електронний ресурс] : монографія / М. С. Бріль, О. М. Кліменко, М. А. Мащенко та ін. ; за заг. ред. канд. екон. наук, доцента М. С. Бріля. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 208 с.
5. Механізми державного регулювання економіки та вибір напряму економічної політики в сучасних умовах господарювання // В. С. Адамовська /

к. е. н, доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування, ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2017.

УДК 330.3

СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Морозова В.

Студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Метою даної роботи є структура економічної системи як економічної категорії та проблеми становлення нової економічної системи в Україні.

Економічна система - це об'єктивна одиниця явищ і процесів економічного життя, які природно пов'язані один з одним. Він відрізняється своєю універсальністю, всі його елементи знаходяться в органічному взаємозв'язку один з одним і не існують поза ним. Функціональна схожість із живим організмом надає елементам економічної системи органічної цілісності. Цим ця система відрізняється від інших так званих зведених систем.

Важливе питання – класифікація економічних систем. Економічна система - складне, багатукладне та багатофункціональне соціально-економічне явище.

У економічній літературі визначаються різні моделі, типи економічних систем. Їхня класифікація залежить від різних критеріїв.

Основними є домінуюча форма власності, технологічний спосіб виробництва, спосіб управління та координації господарську діяльність. Поділ економічних систем за перерахованими характеристиками до певної міри умовний.

Наприклад, при класифікації економічних систем за технологічним

способом виробництва узагальнюється рівень розвитку продуктивних сил.
Розрізняти

- доіндустріальне суспільство з економічною системою, в якій переважала ручна праця;
- індустріальне суспільство, основа якого – механізована праця;
- постіндустріальне суспільство, засноване на автоматизованій праці та оснащене обчислювальною інформацією.

Однак ці системи суттєво різняться як за механізмом управління економікою, за домінуючим об'єктом власності, так і за різноманітністю суб'єктів господарської діяльності.

Поділ економічних систем на ринкові та адміністративно-командні системи ґрунтується на безлічі критеріїв.

Основними характеристиками ринкової економіки є: різноманітність форм власності з переважанням приватної власності, переважання товарно-грошових відносин, підприємницька свобода, конкурентний механізм управління, матеріальні стимули, вільне ціноутворення, що ґрунтується на взаємодії пропозиції та попиту, що регулює економічну роль держави, особисту свободу, домінування індивідуальних інтересів тощо.

Адміністративно-командна система заснована на пануванні державної власності, націоналізації народного господарства, відсутності конкуренції, директивному плануванні, неринкових економічних зв'язках, зрівняльному характері розподілу, ігноруванні законів товарно-грошового обігу, суворій ієрархії, підпорядкування суб'єктів господарювання менталітету та ін.

Останнім часом активізувалися дискусії навколо концепцій «змішаної» та «перехідної» економіки. Безперечно, це не тотожні поняття.

Змішана економічна система, яка характерна для сучасних розвинутих країн, походить від чистої ринкової економіки з урахуванням її недоліків та невдач.

Сучасні розвинені економічні системи характеризуються різноманітністю форм власності та управління, якісними зрушеннями у відносинах приватної власності, механізмом конкуренції, значною економічною роллю держави, прогнозуванням соціально-економічних процесів тощо.

Перехідна економічна система й у країн, вільних від недоліків адміністративно-командної системи. У таких умовах трансформаційні процеси протікають суперечливо, бурхливо, із гострими соціально-економічними

потрясіннями, кризовими явищами. Саме така ситуація є характерною для сучасної України, інших країн, що утворилися на території колишнього СРСР, усіх країн, що відходять від командно-адміністративної моделі.

Немає однозначних і загально визнаних форм розвитку та безболісних рецептів досягнення процвітання та прогресу в жодній країні.

Чим більше явищ, форм, змішаних і скороминучих процесів в економічній системі, тим нижчий рівень її органічності та чистоти. Цю тенденцію розвитку не можна вважати однозначно негативною. Якщо за сучасних умов взаємозалежність, переплетення, конвергенція розвитку економічних систем взаємно збагачують, це поступальний процес. Економічна система характеризується різними сферами діяльності, рівнями керування її суб'єктами. Сучасна економічна система - це сукупність індивідуальних господарств одного рівня, а складна підлегла система трирівневих взаємодій

Розвиток, взаємодія та взаємодоповнюваність економічних рівнів є ключем до стабільності, динамізму та ефективної роботи системи. Здатність всебічно, адекватно та своєчасно реагувати на зміни довкілля вказує на мобільність економічної системи. Це, у свою чергу, є ключем до макро- та мікроекономічного балансу.

Основні структурні елементи економічної системи. Основа економічної системи – суспільний розподіл праці. Це залежить від того, що спеціалізація підприємств з виробництва окремих товарів хороших і, крім того, їх частин - агрегатів, частин - породжує налагоджені економічні зв'язки, перетворюючи народне господарство на єдине ціле. Отже, економіка - це не безлад з фабрик, фабрик, сільського господарства, торгівлі та інших закладів. Соціальна подія праці робить їх невід'ємною частиною громадського виробництва.

Сучасні продуктивні сили, засновані на розвиненому суспільному розподілі праці, є складною структурою взаємозалежних галузей і виробництв. І якщо припустити, що кожен етап розвитку суспільства характеризується своєю технологією та технологією виробництва, тобто технологічним способом виробництва та своєю співвідношенням між сферами та секторами економіки, то цілком очевидно, що все це узагальнене прояв у специфічній структурі суспільного виробництва.

У той самий час спосіб виробництва включає виробничі відносини як суспільну форму продуктивних сил. Отже, суспільний поділ праці означає розподіл як засобів виробництва, а й праці. Щоб віддати належне

різноманітним потребам суспільства, потрібні різні та кількісно певні маси спільної соціальної роботи, які розгорнуті у різних сферах та галузях національної економіки, тобто соціальна робота розподіляється у відповідних пропорціях.

Отже, соціальна організація праці - це хаотичний рух праці, яке розподіл і функціонування у суворій відповідності до потреб суспільства. Пропорційність громадського виробництва - об'єктивна необхідність його правильного розвитку.

Типи економічних систем. Людству відомі різні економічні системи, які сформувалися в процесі тривалого історичного розвитку, їх можна класифікувати за відповідними критеріями. Найпоширенішою в економічній науці є класифікація економічних систем за двома ознаками:

- за формою власності на засоби виробництва;
- за способом управління господарською діяльністю.

На основі цих ознак розрізняють такі типи економічних систем: традиційну, ринкову, командно-адміністративну, змішану

Традиційна економічна система панувала в минулому, і зараз деякі її риси властиві слаборозвинутим країнам. Вона характеризується багатокладністю економіки, збереженням натурально-общинних форм господарювання, відсталою технікою, широким застосуванням ручної праці, нерозвиненою інфраструктурою, найпростішими формами організації праці і виробництва, бідністю населення.

Ринкова економічна система (економіка капіталізму вільної конкуренції) характеризується пануванням приватної власності на економічні ресурси, передбачає функціонування великої кількості діючих виробників і покупців товарів, свободу вибору підприємницької діяльності, особисту свободу всіх економічних суб'єктів, однаковий доступ їх до ресурсів, науково-технічних досягнень, інформації. У такій системі поведінка кожного економічного суб'єкта мотивується його особистими інтересами.

Командно-адміністративна система - це неринкова економіка, яка базується на пануванні державної власності, одержавленні та монополізації народного господарства, жорсткому, централізованому директивному плануванні виробництва і розподілі ресурсів, відсутності реальних товарно-грошових відносин, конкуренції і вільного ціноутворення.

Змішана економічна система є адекватною формою функціонування

сучасних розвинутих країн світу і характеризується такими рисами:

- різноманітністю (плюралізмом) форм власності й рівноправним функціонуванням різних господарюючих суб'єктів (приватних, колективних, державних);
- високим рівнем розвитку продуктивних сил і наявністю розвинутої ринкової інфраструктури суспільства;
- оптимальним поєднанням ринкового механізму з державними методами регулювання економіки, які органічно переплітаються і доповнюють один одного;
- орієнтацією на посилення соціальної спрямованості розвитку економіки. Збільшуються затрати на освіту, медичне обслуговування, створюються державні й приватні фонди соціального страхування та соціального забезпечення населення тощо.

Отже, економічна система є складним, багатоструктурним і багатофункціональним соціально-економічним явищем. В економічній літературі визначено різні моделі, типи економічних систем. Класифікація залежить від різних критеріїв. Хоча розподіл економічних систем дещо умовний.

У жодній країні немає однозначних та загальноприйнятих шляхів розвитку та безболісних рецептів досягнення процвітання та прогресу. Побудова сучасної економічної системи потребує комплексного використання досягнень та досвіду функціонування світової цивілізації з урахуванням її специфічних умов, можливостей та менталітету.

Список використаних джерел

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0
2. <https://library.if.ua/book/61/4316.html>
3. https://pidru4niki.com/1246122039915/politekonomiya/ekonomichna_sistema_sutnist_tsili_osnovni_strukturni_elementi_tipi_ekonomichnih_sistem

УДК 330(075)

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ "ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ"

Стаценко Ю.

Студентка Факультету Економіки і Права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Вступ. Дослідження стану і тенденцій розвитку сучасних економічних систем показує, що на початку ХХІ ст. відбувається поступова зміна ролі людини у суспільному виробництві, що зумовлює необхідність використання якісно нових моделей використання робочої сили. Основу цих моделей складає теза про те, що невід'ємною складовою успішного економічного розвитку країни є орієнтація на розвиток людини, її постійне вдосконалення і підвищення кваліфікації. З огляду на це, дослідження теоретичних і практичних аспектів формування, розвитку і оцінки людського капіталу є актуальним науково-практичним завданням.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичні і практичні аспекти вивчення проблем формування, розвитку і оцінки людського капіталу досить докладно висвітлені в роботах відомих зарубіжних і українських вчених, зокрема Г. Беккера, Б. Вейсброда, Х. Гарднера, Л. Каца, Р. Нельсона, Д. Парсона, М. Спенса, Дж. Хекмана, Р. Лукаса, Т. Шульца, В. Антонюк, В. Билкова, О. Богашко, І. Ільїної та ін. Однак питання, пов'язані із дослідження сучасних теоретичних підходів до визначення економічної сутності поняття "людський капітал" є все ще залишаються недостатньо вивченими і потребують подальшого наукового опрацювання.

Значну увагу ролі людини в економічному прогресі людства приділяв й К.

Маркс. Він, на відміну від попередників, у своїх дослідженнях використовував категорію “робоча сила”. На думку Маркса, ціна праці, яка дорівнює величині заробітної плати, повинна забезпечувати найманому працівнику відповідний рівень життя та слугувати основою для розширеного відтворення його робочої сили. Як бачимо, на думку К. Маркса, відмінності в оплаті праці залежно від майстерності, досвіду та кваліфікації є цілком виправданими та обґрунтованими.

Відповідно до першого підходу людський капітал визначається як інвестиції у накопичення знань, навичок, здібностей стану здоров'я, мотивації. Прибічниками даного підходу є як відомі зарубіжні, так і українські вчені, зокрема, Г. Беккер, Т. Шульц, Дж. Уолш, В. Адріанова, С. Дятлов, А. Колядин та ін. Т. Шульц під “людським капіталом” розуміє знання, навички та здібності людини, які сприяють зростанню продуктивної сили її праці [1 с. 78 - 82]. Найважливішою особливістю такого капіталу, на думку Т. Шульца, є те, що людина та її людський капітал є невіддільними одне від одного. Людським такий капітал стає тому, що є невід'ємною складовою людини. Формою такого виду капіталу визначають знання і здібності людини, які є джерелом її майбутніх доходів. У свою чергу, С. Дятлов визначає людський капітал як сформований в результаті інвестицій і накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, які цілеспрямовано використовуються в тій або іншій сфері суспільного виробництва, сприяють зростанню продуктивності праці, і, тим самим, впливають на збільшення доходів даної людини. Натомість А. Колядин під людським капіталом розуміє сформований за допомогою сукупних цілеспрямованих інвестицій запас знань, творчих здібностей, творчих навичок і умінь, культури і здоров'я, що забезпечують його власнику додаткові виробничі можливості, функціональну конкурентоспроможність і збільшення грошового доходу. Відома українська вчена В. Адріанова дає власне бачення людського капіталу, яке полягає у тому, що капітал дорівнює сумі грошових витрат (інвестицій) на формування здоров'я (від народження до досягнення віку активної трудової діяльності), на придбання знань, досвіду, кваліфікації, на підвищення культури поведінки в суспільстві.[2 с. 51 - 62] Людський капітал в процесі його використання зношується, а, відтак, потребує відновлення завдяки зростанню оплати праці та оздоровленню. Г. Беккер розглядав людський капітал як сукупність вроджених здібностей і набутих навичок, знань і мотивацій, доцільне

використання яких сприяє збільшенню отриманого доходу .

Згідно з другим підходом категорія “людський капітал” розглядається як сукупний запас здібностей, знань, навичок комплексних характеристик, що дозволяють індивіду отримувати більш високі доходи в майбутньому. Прибічниками даного підходу є Е. Долан, І. Фішер, Д. Богиня, Є. Грішнова, Л. Згонник, Р. Капелюшников, Р. Нурєєв.[3 с. 422 - 428] На думку відомого американського вченого Е. Долана, людський капітал — це капітал у вигляді розумових здібностей, отриманий через формальне навчання або освіту, або через практичний досвід. Російський вчений Р. Нурєєв трактує поняття “людський капітал” як сукупність усіх якостей працівника (знань, навичок, досвіду, мотивації, енергії, витривалості, здоров’я), які можуть бути використані в процесі виробництва.

Висновки. Таким чином, встановлено, що в сучасній науці сформовано чотири основні підходи до визначення людського капіталу: людський капітал як інвестиції, людський капітал як запас, людський капітал як активи, людський капітал як фактор виробництва. Подальші наукові розвідки автора будуть спрямовані у бік дослідження особливостей формування, накопичення і розвитку людського капіталу національної економіки України.

Список використаних джерел

1. Коломієць В. М. Аналіз практики функціонування людського капіталу національної економіки / В. М . Коломієць // БІЗНЕС ІНФОРМ. - №4.- 2019. -С. 78 - 82
2. Уманець Т. В., Бутенко А. І., Гриневич Л. В. Економічні детермінанти структурних змін світового ринку інноваційних технологій / Уманець Т. В., Бутенко А. І., Гриневич Л. В. // БІЗНЕС ІНФОРМ .- №1. -2020. - С. 51 – 62.
3. Красностанова Н. Е., Стоян Р. Г. / Цілі сталого розвитку в контексті формування та розвитку людського капіталу / Красностанова Н. Е., Стоян Р. Г. // (БІЗНЕС ІНФОРМ.- №2.- 2020. С. 422 - 428

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНФЛЯЦІЇ

Маслюкова В.

студентка факультету Економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Інфляція є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в Україні та в багатьох країнах світу, негативно впливаючи на всі сторони життя суспільства. Сучасній інфляції властивий ряд відмінних особливостей: якщо раніше інфляція носила локальний характер, то зараз - повсюдний, всеосяжний; якщо раніше вона охоплювала більший і менший період, тобто мала періодичний характер, то зараз - хронічний; сучасна інфляція знаходиться під впливом не тільки грошових, але і не грошових чинників [1]. Завдяки тому, що інфляція в негативному плані кардинально впливає на життя суспільства в цілому вона посідає одне з перших місць серед найбільш гострих і актуальних проблем, пов'язаних з економічним розвитком України. В Україні інфляційні процеси викликані сукупністю взаємопов'язаних об'єктивних і суб'єктивних чинників. Це негаразди перехідної економіки, залежність від зовнішнього енергопостачання, непослідовність економічної політики, помилки в політиці бюджетних видатків тощо [3].

Інфляція – явище досить складне за формою її прояву та за сукупністю чинників, що її спричиняють. Зовні вона проявляється в зростанні цін на товари і тарифів на послуги, у падінні валютного курсу національних грошей, у поглибленні товарного дефіциту. Усі ці явища є проявом знецінення грошей, незалежно від причинно-наслідкових зв'язків між грошима і товарами на ринку. Найчастіше її трактують як знецінення грошей через зростання цін або просто як процес зростання цін [4; с.157]. Інфляція не лише призводить до тяжких соціально – економічних наслідків, але і за її умов втрачається ефективність дії та відбувається деформація інструментів макроекономічного регулювання, а тому має бути стан «керованості» інфляційними процесами. Соціально-економічними наслідками інфляції є посилення диспропорцій в економіці, дезорганізація господарських зв'язків, криза державних фінансів, активізація спекуляції та «тіньової» економіки, посилення злочинності, корупція [2].

Економічна сутність інфляції полягає у знеціненні грошей, зниженні їхньої

купівельної спроможності, дисбалансі попиту і пропозиції, тобто переповненні каналів обігу надлишковими паперовими грошима, не забезпеченими відповідним зростанням товарної маси.

Існує чотири основні причини виникнення інфляції:

- диспропорційність, або незбалансованість державних витрат і доходів, що проявляється в дефіциті державного бюджету;
- інфляційне зростання цін може відбуватись, якщо фінансування інвестицій проводиться аналогічними методами;
- зростання «відкритості» економіки, все більшим втягуванням її в мікроекономічні зв'язки збільшують небезпечність «імпортованої» інфляції;
- інфляція набуває самопідтримуючий характер в результаті інфляційних очікувань.

З метою стримання інфляції та позбавлення від її руйнівних наслідків, держава зобов'язана проводити антиінфляційну політику. Вона являє собою певний комплекс заходів, що спрямовані на регулювання економіки та зменшення наявного рівня інфляції в країні. Антиінфляційна політика покликана збалансувати темпи зростання грошової пропозиції й темпи збільшення товарної маси, управління інфляційним процесом, водночас зважаючи на наявну економічну та політичну ситуацію в країні, створюючи на цій основі умови для стабільного економічного зростання. Крім того, ця діяльність держави має на меті забезпечення відповідності між структурою та обсягом пропозиції грошей й обсягом та структурою сукупного попиту.

В сучасних умовах України, необхідно досягти збалансованої антиінфляційної політики, здійснювати постійний аналіз та прогнозування інфляційних процесів, розробляти новітню політику в галузі валютного курсоутворення, організації руху іноземної валюти та її залучення до інвестиційних процесів [6]. Для боротьби з інфляцією у міжнародній практиці можна виділити такі основні напрями антиінфляційної політики: дефляційна політика (регулювання попиту); політика доходів (регулювання витрат); адаптаційна політика та інфляційне таргетування. Інфляційне таргетування – монетарний режим, відповідно до якого центральний банк використовує оголошену інфляційну ціль (таргет) у якості номінального якоря і зобов'язується проводити монетарну політику, спрямовану на досягнення цієї цілі в середньостроковому періоді. Мета таргетування – згладжування цінових коливань та приведення інфляції до цільового рівня.

У квітні 2020 року споживча інфляція в річному вимірі сповільнилася до 2,1% (з 2,3% у березні). У місячному вимірі ціни зросли на 0,8%. Про це свідчать дані, опубліковані Державною службою статистики України. Зростання цін стримували декілька факторів. Як і раніше, одним з основних чинників було здешевлення енергоносіїв – як нафти, так і газу. Інфляцію гальмувало зниження попиту на окремі товари і послуги. Ці чинники переважили вплив на ціни з боку березневого послаблення гривні та збереження в першій половині квітня ажіотажного попиту на окремі товари, зумовленого поширенням пандемії COVID-19 та карантинними обмеженнями [5]. Інфляційний тиск залишається слабким через низькі ціни на енергоресурси та послаблення попиту. Водночас унаслідок відсутності пропозиції окремих видів товарів та послуг під час карантину, існує ймовірність, що після пом'якшення карантинних обмежень відбудеться корекція цін на такі товари та послуги. Для стимулювання економіки НБУ у червні 2020 року знизив облікову ставку до 6%. Це найнижчий рівень облікової ставки за часи незалежності. Є надія, що своєю виваженою монетарною політикою НБУ буде й надалі забезпечувати, як і вимагає його мандат, цінову стабільність. Тобто стабільно низьку інфляцію, яка залишатиметься в межах прогнозованої цілі 5% +/- 1 в. п.

Висновки. Отже, з викладеного вище видно, що інфляція – це складний багатoproфільний процес, який впливає на ціноутворення та завдає серйозної шкоди економіці країни. Інфляція неодмінно призводить до кризи державних фінансів. Через неї реальна вартість доходів бюджету постійно зменшується, тому державі доводиться зменшувати свої витрати. Антиінфляційна політика змінюється і коригується залежно від ситуації в економіці. Нині одним із пріоритетних завдань стратегії й тактики економічної політики в Україні є розробка антикризової програми, яка покликана убезпечити країну від впливу інфляційних процесів.

Список використаних джерел:

1. Режим доступу:
http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/10144/2/Conf_2011v2_Parfutko_D-Sotsialno_ekonomichni_naslidky_6.pdf
2. Режим доступу:
<http://moodle.nati.org.ua/mod/book/view.php?id=16202&chapterid=6781>
3. Режим доступу:

[http://zt.knute.edu.ua/files/2015/%E2%84%961\(78\)/uazt_2015_1_12.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2015/%E2%84%961(78)/uazt_2015_1_12.pdf)

4. Савлук М.І. Гроші та кредит: Підручник. – 6-те вид., перероб. і доп./ М.І.Савлук, А.М. Мороз, І.М. Лазепко та ін. К.: КНЕУ, 2011. – 589 с.

5. Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/CPI_2020-04.pdf?v=4

6. Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/21616/1/>

УДК 339.91

СВІТОВА ТОРГІВЛЯ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

Черкаський Д.

студент факультету Економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Міжнародна торгівля у широкому розумінні охоплює всяку обмінну діяльність, як товарами, так і іншими продуктами людської праці. Зовнішня торгівля – це торгівля України з іншими, яка складається з вивозу (експорту) і ввозу (імпорту). Світова торгівля – це сукупність зовнішньої торгівлі країн світу. Міжнародна торгівля товарами – це форма МЕВ, що відображає товарно-грошові відносини куплі-продажу між суб'єктами МЕВ стосовно товарів матеріального виробництва і базується на МПП. Міжнародна торгівля є своєрідним проявом світового товарного ринку. Якщо на національному ринку рух товарів обумовлюється більше економічними факторами і державною політикою, то на світовому ринку суттєвий вплив на міжнародну торгівлю має зовнішньоекономічна політика окремих держав чи їх груп. Рух національних товарів між країнами дещо обмежений, а деякі національні товари взагалі не надходять у світовий товарообіг. На світовому товарному ринку обертаються тільки конкурентоспроможні товари, кращі з національних товарів України.

Україна для успішного функціонування на всесвітньому ринку має свою зовнішньоекономічну інфраструктуру, яка може забезпечити просування товарів чи послуг від виробника до споживача в інші країни. У цій системі основною є матеріально-технічна база та спеціалізовані організації для післяпродажного технічного обслуговування. Країна, яка не має зовнішньоекономічної інфраструктури, змушена нести великі втрати для забезпечення доступу до зовнішньоекономічної інфраструктури інших держав (для оплати транспортування, страхових та банківських послуг, послуг торгових домів). Стан зовнішньої торгівлі України характеризується рядом показників: величина загального експорту (імпорту) країни; торговельне сальдо країни; величина експорту (імпорту) даного виду продукції; торговельне сальдо країни з даного виду продукції [1].

Зовнішня торгівля на сучасному етапі є надзвичайно динамічною. Це зумовлено в значній мірі розвитком спеціалізації та кооперації виробництва в міжнародному масштабі, скасування ряду обмежень у міжнародній торгівлі, високими темпами розвитку нових індустріальних країн. Панівні позиції в світовій торгівлі посідають розвинуті країни, найбільшими експортерами світу є: США, ФРН, Японія, Франція, Великобританія, Італія, Канада, Нідерланди, Бельгія, Україна. Зовнішня торгівля на сучасному етапі перетворилась у важливу сферу економіку України, зростає її вплив на світовий економічний розвиток. Незважаючи на загальну тенденцію до зростання, міжнародна торгівля зазнає значних коливань, що зумовлено економічними, енергетичними кризами, нестачею сировини та іншими проблемами. Підвищення ролі зовнішньої торгівлі в економіці кожної країни проходять при нестійких міжнародних торговельних зв'язках. Внаслідок цього в структурі товарообігу та в напрямках зовнішньоторговельних потоків постійно відбуваються зміни.

Сьогодні в міжнародному товаристві суттєво скорочується питома вага сировини і різко підвищується частка готових виробів. В таких країнах як ФРН та Японія частка готової продукції в експорті становить близько 90%. Але в багатьох країнах, що розвивається, та в країнах Східної Європи значну частину в експорті становлять продовольчі та сільськогосподарські продукти, сировина, паливо. Високими темпами зростає міжнародна торгівля машинами і обладнанням, продукцією електротехнічної промисловості. В сучасному експорті дедалі більшого значення набуває наукоємна продукція. Це

спричинило розширення торгівлі послугами, яка стимулює міжнародну торгівлю товарами.

Характерною рисою сучасного етапу є збільшення частки торгівлі індустріальних країн між собою, на неї припадає понад 70% всієї світової торгівлі [1; 2]. Економічно менш розвинуті країни намагаються посилити свої позиції в світовій торгівлі шляхом її диверсифікації – тобто одночасним розвитком багатьох її напрямків та розширенням асортименту товарів. Особливості розвитку міжнародної торгівлі на сучасному етапі: Підвищенні темпи зростання міжнародної торгівлі порівняно з темпами росту виробництва. Зміни в товарній структурі міжнародної торгівлі на користь готової продукції (особливо наукоємної) та послуг. Зростання ролі країн, що розвиваються в міжнародній торгівлі. Посилення ролі зовнішньоекономічної політики країн. Транснаціоналізація міжнародної торгівлі. Посилення ролі науково-технічного прогресу у розвитку міжнародної торгівлі [6] .

Структуру міжнародної торгівлі України розглядають у двох ракурсах: як торгівлю окремими групами товарів і як систему методів організації реалізації товарів на світовому ринку. Товарна структура міжнародної торгівлі – це частка тих чи інших товарів у світовому товарообігу. Сюди відносять основні групи товарів: Продовольство (включаючи напої та тютюн), сировина, мінеральне паливо, продукція переробної промисловості (машини, устаткування, хімічні товари, метали, текстиль). Товари на світовому ринку мають штрихові коди – це належність товару до певної товарної групи, кодування його властивостей та якості за допомогою штрихових позначок. Код України 482. Україна вступила до Міжнародної асоціації товарної нумерації в Європі (EAN) в 1995. У 1996 році вийшла Постанова КМУ "Про введення штрихового кодування товарів", а з 1997 року введено обов'язкове кодування національних товарів [3; 4].

Таким чином, аналіз динаміки та структури зовнішньої торгівлі товарами та послугами України показав, що останній залишається одним з основних торговельних партнерів України, питома вага якого у 2019 р. становила 38%. Найбільші експортні поставки товарів Україна здійснювала до Іта- лії, Польщі, Німеччини, Іспанії, Угорщини та Нідерландів. Найбільші імпорتنі поставки товарів серед країн ЄС здійснювалися з Німеччини, Польщі та Угорщини. Своєю чергою, найбільші обсяги експорту та імпорту послуг здійснювалися з Великою Британією та Німеччиною. У 2019-2020 р. Україна найбільше експортувала продукцію агропромислового комплексу та харчової

промисловості, чорні метали, електричні машини та устаткування, мінеральні продукти та транспортні послуги, з переробки товарів за кордоном, у сфері телекомунікацій- них, комп'ютерних та інформаційних послуг та ділові послуги. А найвагоміші обсяги імпорту з країн ЄС становили енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки, механічні та електричні машини та продукція хімічної промисловості.

Список використаних джерел :

1. Міжнародні відношення <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19392/>
2. Структура та динаміка міжнародної торгівлі – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://buklib.net/books/33191/>
3. Суть, види та показники світової торгівлі <https://buklib.net/books/26904/>
4. Міжнародна торгівля – [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://pidru4niki.com/15970122/ekonomika/struktura_mizhnarodnoyi_torgivli
5. Торговельне співробітництво України та Великої Британії: сучасний стан і перспективи – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.business-inform.net/annotatedcatalogue/?year=2020&abstract=2020_12_0
7. Петик Л. О., Горанська Н. В., Саранчук Н. Д. Державний борг України: сучасний стан і проблеми. Бізнес Інформ. 2020. №12. С. 332–337.
8. Малишко Є. О. Шляхи вдосконалення механізму державного регулювання загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення. // Бізнес Інформ. - 2020. - №12. С. 347–354.
9. Мартинюк Г. П. Теоретичні аспекти функціонування системи оподаткування доходів фізичних осіб./ Г. П. Мартинюк //Бізнес Інформ.- 2020. - №12. -С. 389–394.

ПОХОДЖЕННЯ ГРОШЕЙ ТА ЇХ СУЧАСНІ ВИДИ

Бедринець Д.

Студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено еволюцію грошей та основні концепції їх виникнення. Проаналізовано головні функції грошей, основні етапи їх розвитку та сучасні види.

Ключові слова: гроші, еквівалент, паперові гроші, монети, електронні гроші.

У суспільстві кожна людина практично щодня стикається з грошима. Ми отримуємо інформацію про ціни, знижки, курси валют майже щодня. Ми купуємо за допомогою грошей і таким чином використовуємо їх для задоволення своїх потреб. Можна сказати, що майже будь-яке економічне явище проявляється у грошовій формі.

Гроші є важливою ознакою будь-якої ринкової економіки. Це інструмент, що відображає економічні процеси у суспільстві, що регулює розвиток економіки.

Гроші відіграють велику роль у житті будь-якої країни, будучи невід'ємною частиною функціонування будь-якої фінансової системи, тому ця тема є досить актуальною і зараз. Відомий філософ Сенека говорив: "Грошами треба керувати, а не служити їм". І тому, як одне з найважливіших економічної науки, гроші вимагають постійного вивчення, адже грошова система, що справно працює, забезпечує стабільність у державі та добробут її мешканців.

Історія грошей починається з тих давніх часів, коли людям доводилося міняти одну річ на іншу, щоб отримати те, що їм було потрібно. Якщо їм була потрібна сокира, вони знаходили якусь людину, у кого вона була, і обмінювали її на щось необхідне для її власника. Те саме відбувається і сьогодні, тільки з тією різницею, що сьогодні ми даємо продавцю гроші в обмін на те, що ми хочемо, хоча обмін товару на товар зберігся і донині.

Щодо походження грошей існує дві концепції: раціоналістична та еволюційна.

Раціоналістична концепція пояснює походження грошей угодою між

людьми, які переконалися у тому, що для руху цін у міновому обороті необхідні спеціальні інструменти. Ця ідея вперше була висловлена Аристотелем у сенсі того, що й товар, чи продукція, речі беруть участь у обміні, всі вони мають бути якимось чином зіставні одне одним і при цьому повинна існувати якась одиниця виміру.

Еволюційна концепція походження грошей доводить, що гроші з'явилися без волі людей в результаті тривалого розвитку обміну, коли з величезного товарного світу виділився особливий товар, який виконував роль грошей. Прихильниками цієї ідеї виступали класики А. Сміт, Д. Рікардо та багато інших видатних учених-дослідників природи грошей.

Говорячи про сутність грошей, можна сказати, що гроші виступають специфічним товаром, який виконує функцію загального еквівалента.

У розвитку грошей виділяють 4 етапи: 1-й етап - товарні гроші - до VII ст. до н.е. (натуральне господарство, при товарообміні використовували метали, прикраси, зброю, знаряддя праці, пізніше металеві зливки); 2-й етап – монетні гроші – VII ст. до н.е. - XIX ст. Перші золоті монети з'явилися близько 550 років до н. у Лідійській державі.. У Київській Русі перші карбовані монети відносяться до IX – X ст. Кожна монета несе у собі важливі відомості. Сторона, на якій зображується герб, (лицьова сторона) називається аверс, зворотний бік – реверс. Напис на монеті – легенда. Вартість монети – номінал. Ребро карбованої монети– гурт; 3-й етап - паперові гроші - XIX - XX ст. Паперові банкноти з'явилися вперше у Китаї близько 100 р. до н.е; 4-й етап – електронні гроші – із середини XX ст.

Гроші бувають: 1) Металеві: металеві монети із сплавів (мідні, нікелеві, алюмінієві); золоті та срібні монети;

2) Паперові: казначейські квитки - дрібні паперові гроші, що випускаються державним казначейством (характерні для слаборозвинених країн); банкноти - банківські квитки, що випускаються центральним банком держави; чеки – грошові документи встановленої форми, що містить наказ про виплати власнику чека певної суми;

3) Електронні гроші існують у вигляді пластикових карток, що означають переказ грошей з рахунку на рахунок, нарахування відсотків та інші операції за допомогою передачі електронних сигналів. Електронні гроші мають деякі специфічні особливості. Насамперед, у електронних грошей немає натурально-речових носіїв споживчої вартості. Електронні гроші можуть

існувати виключно у формі спеціальних електронних імпульсів, цифрових двійкових кодів (файлів), які містять інформацію про характеристику грошових знаків. Електронні гроші, що випускаються в обіг, зберігаються на відповідних технічних пристроях і переводяться за допомогою програмно-математичного забезпечення по різних каналах електронного зв'язку. Головна відмінність електронних систем платежів від традиційних полягає в тому, що весь процес від початку до кінця відбувається в цифровій формі. З цієї причини електронні гроші часто називають віртуальними грошима або комп'ютерними грошима. Реальні ж гроші існують у вигляді банкнот та монет, а також у формі бухгалтерських записів за відповідними рахунками клієнтів у разі банківських грошей.

Різновидами кредитної картки є: пластикова – іменний засіб безготівкових платежів; магазинна - випущена мережею магазинів та призначена для оплати покупок у емітента; платіжна – що має найширшим колом послуг, але термін кредиту обмежений одним місяцем; платинова - практично з необмеженим кредитом і безліччю привілеїв; розрахункова – для оплати певної категорії товарів та розрахунків у певному місці; дебетова - найпростіший і універсальний заміник готівки. На відміну від інших карток, вона не дозволяє оплачувати покупки за відсутності грошей на рахунку. Видається банком, де клієнт має депозит.

Новим видом коштів є крипто валюта - різновид цифрової валюти, створення та контроль за якою базуються на криптографічних методах (біткоїн).

Сутність грошей як економічної категорії проявляється у їх функціях, які виражають внутрішню основу сутності грошей. Гроші виконують наступні п'ять функцій:

міра вартості – гроші є одиницею рахунків, тобто одиницею, на основі якої призначаються ціни та ведуться рахунки;

засіб обігу – гроші обслуговують процес обігу товарів та доведення товарів до споживача;

засіб платежу – гроші обслуговують сферу фінансово-кредитних відносин між державою та підприємствами, банками, страховими компаніями, населенням, тобто погашають боргові зобов'язання;

засіб накопичення – накопичення здійснюються на розрахунковому, депозитному, валютному рахунках, вкладенням у вигляді цінних паперів та

вкладенням у виробничі потужності; світові гроші – гроші обслуговують розрахунки між державами, цю функцію виконує вільно конвертована валюта.

Гроші відіграють важливу роль у житті суспільства, оскільки вони опосередковують кругообіг суспільного продукту, сприяють створенню вартості та додаткової вартості, грають активну роль у процесі відтворення, впливають на ціни, відсоток та інші найважливіші вартісні індикатори економіки. За допомогою грошей відбувається перерозподіл національного доходу та валового внутрішнього продукту між різними секторами економіки, а також соціальними групами та верствами населення.

Список використаних джерел:

1. Мухина Е. Деньги: происхождение, сущность, функции //Международный научно-исследовательский журнал. – Вып. 2 (33). – часть 3. [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <https://research-journal.org/economical/dengi-proisxozhdenie-sushhnost-funkcii/>
2. Навчальна Інформація для українських студентів [Електроний ресурс]. – Режим доступу : http://ni.biz.ua/4/4_17/4_178209_prostota-i-udobstvo.html
3. Готівкові гроші. - [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <https://tracsa.nbo.pp.ua/spansi/jak-nazivajutsja-storoni-groshej.html>

РІВЕНЬ ЖИТТЯ: СТАН І ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ

Баскакова Є.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Рівень життя в Україні не дуже високий. Але не всі люди його досягають. Більшість намагаються якомога більше працювати маючи надію, що це його підвищить - але все марно. Народу, який працює у нас багато, і дуже багато, а ось тих, які дійсно заробляють непогані гроші 25% від усього населення.

Середня тривалість життя в Україні обох статей нині становить у середньому 71,1 року. Це, на жаль, нижче, ніж середній показник у світі - 71,7. І лише на 1,3 року більше, ніж було у 1990-му. Для порівняння - у країнах з дуже високим рівнем розвитку: у Чехії — 78,8, у Польщі -77,6, в Угорщині -75,3.

1% українців відносить себе до середнього класу, 67% вважають себе бідними. Народу не вистачає грошей навіть не кажучи про те «Що хочеться», а навіть на те «Що потрібно». Все це не через низьку працездатність, а через мінімальні виплати за працю нашому населенню. А мінімальні виплати чому? Та саме через те, що держава хоче залучити до праці якомога більше населення [3].

Оскільки люди звикли робити роботу не високого рівня, то і заробітна плата буде відповідна.

«Якість життя» - це поняття дуже складне.

Саме тому, що для кожного з нас воно буде значити та нести свій відповідний сенс. У кожної людини є свої ідеали стосовно усього, і якість, рівень та добробут життя це не омине.

Але я висловлю свою думку, і моє бачення стосовно цього поняття.

По-перше, рівень якості нашого життя повинна забезпечувати країна. Щоб нам – українцям, приїжджим громадянам - інших держав, було приємно і комфортно тут знаходитись. Щоб не виникало складнощів із пошуками роботи, та не просто роботи, а достойної. Де ми б працювали із усіх сил, і заробітну плату мали відповідну.

А не так як у нас, в більшості людей буває, що вони роблять із усіх своїх сил, можливо навіть останніх, а в результаті грошей їм не вистачає навіть на

елементарні людські потреби. Не кажучи вже про якісь свої власні бажання, або втілення мрій.

По-друге, трохи понизити ціни у крамницях харчування, придбання ліків тощо. Велика смертність людей через те, що вони або не можуть себе прогодувати, або вилікувати. І як би це сумно не звучало, у них просто немає на це можливості.

В основному це самотні пенсіонери, які не мають ні дітей, ні онуків, які б могли їм допомогти. Звісно держава їм допомагає, але не завжди цього вистачає. Допомога іде лише пенсіонерам, або інвалідам. А через збільшення пенсійного віку, більшість жителів просто не доживають до цієї допомоги.

На мою думку, я розкрила дві капітальні проблеми нашої держави.

Все інше дуже добре. Добробут нашої країни процвітає, наша екосистема стає більш розвиненою та вдосконаленою. Повсюди розташовані парки, дитячі майданчики, місяця де приємно проводити час, і це дуже добре.

Більшість людей намагається себе забезпечити, і підняти із низького до середнього рівня, із середнього до високого. Тим самим розвивати та вдосконалювати нашу країну на краще.

Роль заробітної плати в підвищенні рівня життя має дуже велике значення. Адже у людей є бажання працювати, АЛЕ вони цього не хочуть робити лише через те, що дуже малі зарплати. Яких не вистачає навіть на вдосконалення власних потреб.

Тому, якби рівень зарплатні підвищився, бажаючих працювати та заробляти стало б набагато більше. І, що є не менш головним, країні б це пішло лише на користь, рівень багатьох сфер почав би зростати та вдосконалюватися.

Система соціального захисту в Україні доволі непогано розвинена. У разі нещасних випадків завжди виплачується моральна компенсація, та у разі необхідності постраждалий отримує повноцінний курс лікування. Також, у разі хвороби будь-якої працюючої особи, вона має повне право не виходити на роботу, доки не вилікується, за рахунок сфери або компанії в якій вона працює [3].

Відповідно до статті 25 Декларації прав людини сучасна правова держава повинна гарантувати право на такий рівень життя, який ураховує забезпечення людей їжею, житлом, медичним обслуговуванням, необхідними для підтримання здоров'я, власного добробуту та добробуту сім'ї, і право на

соціальне забезпечення у разі безробіття, хвороби, інвалідності, овдовіння і старості чи інших випадків втрати засобів до існування за незалежних від людини обставин [2] .

Досвід розвинутих країн у підвищенні рівня життя населення.

Розвинені країни — країни з найбільшим розвитком економіки, в яких домінує третинний і четвертинний сектори. Цей рівень економічного розвитку зазвичай характеризується високим прибутком на душу населення і максимальним індексом розвитку людського потенціалу (ІРЛП).

Основна закономірність цих країн - наявність високорозвинутого господарства, у якому поєднується діяльність держави і потужних угруповань національного та транснаціонального капіталу.

Особливо помітне місце серед них посідають головні країни, або так звана «велика сімка». Це - США, Японія, Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія та Канада. На них припадає майже половина ВВП та виробництва промислової продукції світу, більша частина оборотів світової зовнішньої торгівлі.

У вересні 2020 року середня заробітна плата штатних працівників становила 11 998 грн, що порівняно з серпнем 2020 року склало 104,8%, а відносно вересня 2019 року – 112,3% (у промисловості заробітна плата працівників становила 13 188 грн, або 109,0% в порівнянні з вереснем 2019 року).

З початку року зросли ціни на освіту (на 13,8%), охорону здоров'я (на 6,6 %), житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива (на 5,0%), зв'язок (на 3,9%), продукти харчування та безалкогольні напої (на 1,8%), транспорт (на 1,0%), предмети домашнього вжитку, побутову техніку та поточне утримання житла (на 0,6%) [1] (табл.1) .

Таблиця 1

Середньомісячні сукупні витрати одного господарства (2019 рік)

Усього	9670 грн.
У 2018 р.	8309 грн.
Міського	10062 грн.(у 2018 р: 8643 грн.)
Сільського	8857 грн.(у 2018 р: 7619 грн.)

Рівень бідності за витратами нижче фактичного прожиткового мінімуму

збільшився з 38,1% у I кварталі 2019 року до 43,8%, а за доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму – з 25,5% до 28,3%. Рівень абсолютної бідності, розрахований на основі законодавчо встановленого розміру прожиткового мінімуму, збільшився і склав 2,9% проти 2,8% за I квартал 2019 року [1] (табл. 2).

Таблиця 2

Споживчі сукупні витрати(92,0%)

Продовольчі товари	49,8%
Непродовольчі товари	25,3%
Послуги	16,2%

Що стосується показників відносної бідності за I квартал 2020 року, то рівень бідності за критерієм за витратами (75% медіани сукупних витрат) залишився на рівні I кварталу 2019 року і склав 25,4%, а за критерієм з використанням еквівалентної шкали ЄС (60 % медіани сукупних доходів) зменшився на 0,1 в. п. і склав 12,8 відсотка [1] .

Отже, щоб наша країна ставала якомога розвиненішою необхідно збільшити зарплати, тоді буде більше працюючого народу. Завдяки цьому частка галузей буде активніше розвиватися та вдосконалюватися. У людей буде бажання працювати не лише на благо себе, а на благо нашої України. І тоді менше народу буде виїжджати за кордон, щоб заробляти там.

Адже у цьому просто не буде сенсу, бо все буде на рідній землі у достатній кількості. І грошей вистачатиме не лише щоб вижити, а щоб жити, вдосконалювати свої заохочення, втілювати мрії, розвивати країну.

Список використаних джерел:

1. Державний комітет статистики України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/riven-zhyttia-v-ukraini-67-ukraintsiv-bidni-video/a-58837253> (Дата звертання 12.10.2021).

2. Теоретико-методологічні засади формування національної економічної системи в умовах інтеграції у світове господарство [Електронний ресурс] : монографія / М. С. Бріль, О. М. Кліменко, М. А. Мащенко та ін. ; за заг. ред. канд. екон. наук, доцента М. С. Бріля. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. –

208 с.

3. Мащенко М. А. Управління розвитком державно-приватного партнерства щодо забезпечення інвайронментальної безпеки в умовах інноваційної економіки / М. А. Мащенко // Інноваційні платформи управління економічними процесами в умовах цифровізації економіки : кол. монографія за ред. д.е.н., проф. Прохорової В. В. – Х.: Вид. Іванченка І. С., 2020. – с. 210-218.

Секція 2. Практичні аспекти адаптації бізнес-сектору до інтеграційних змін

УДК 338.1

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТУВАННЯ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Гаркуша А.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Найбільш привабливими для інвесторів первинної нерухомості виявилися наступні регіони: Вінницька область – в порівнянні з 2019 роком ціни на первинному ринку житла в доларовому еквіваленті зросли на 25,5%, Хмельницька область – на 14,9%, Закарпатська область – на 13,4%, Херсонська – на 12,9%, Донецька – на 12,6%, Волинська – на 12,6%, Черкаська – на 11%, Рівненська – на 10,8%, Миколаївська – на 10,5% . Як відзначили аналітики, темпи зростання цін на первинному ринку житла в зазначених регіонах перевищували прибутковість від альтернативних інвестицій, таких як купівля ОВДП і відсотки по банківських депозитах (див. рис. 1)

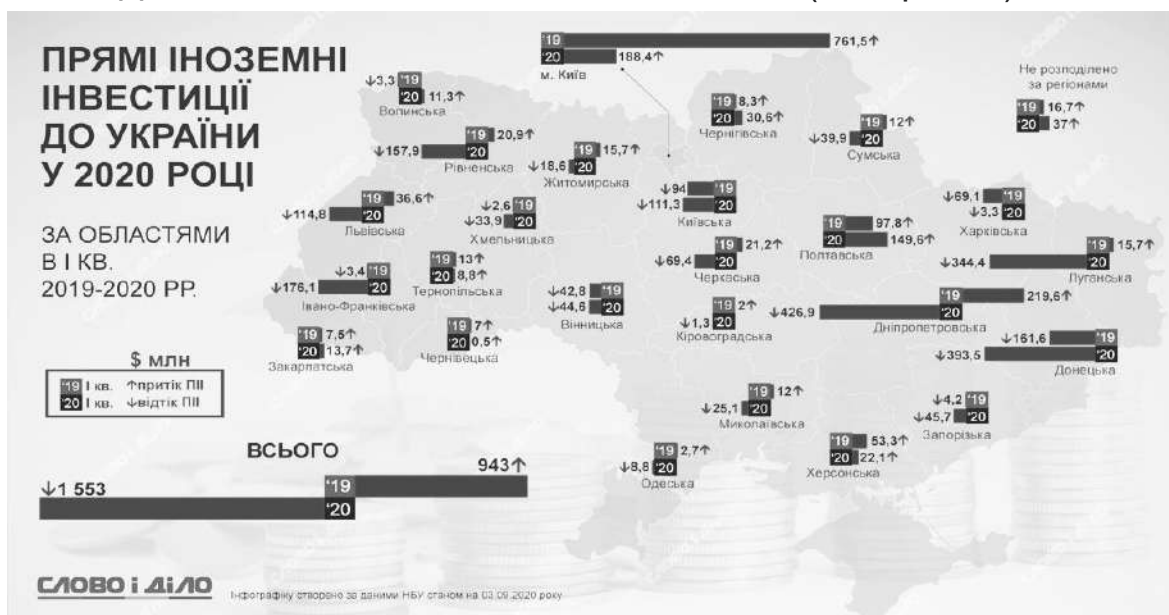

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції до України у 2019-2020 році.

На початкових стадіях розвитку інвестиції, це було дуже модно та вигідно, тому люди починають масово вкладати гроші. В 1980 році в світі нараховувалося 18 Investment Promotion Agency, а в 1995 році була заснована Світова Асоціація Агенцій Інвестиційної Промоції (WAIPA), яка до 2013 року налічувала вже 170 членів зі 130 країн. За результатами досліджень, \$1, вкладений в інвестиційну промоцію, збільшує потоки Прямі іноземні інвестиції

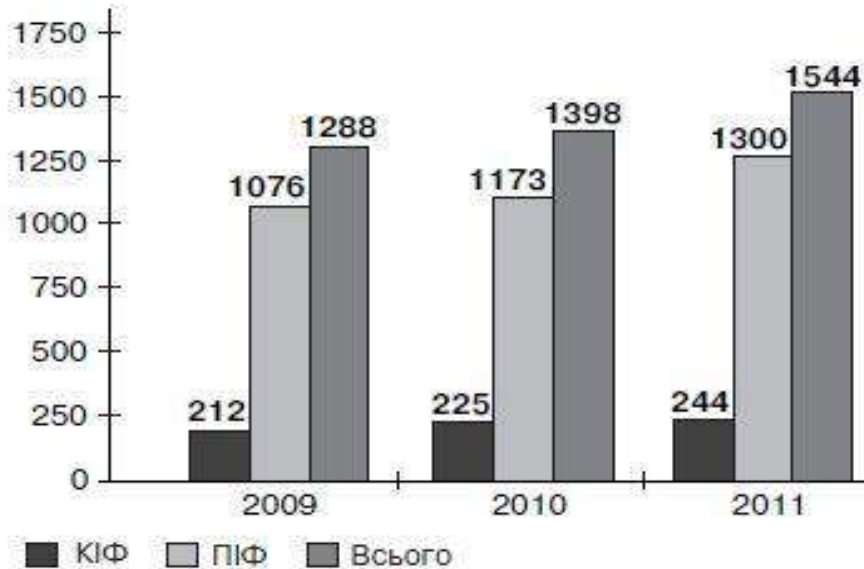

Рис. 2. Кількість інвестиційних фондів (на початок періоду)

до \$189. Але з підвищенням цін на валюту та COVID-19, це стало не зовсім практично, а в деяких моментах навіть не вигідно. На сучасному етапі, Українське інвестування не розвивається як того хотілось. За перші три квартали інвестиційний попит впав на 23%, порівняно з першими трьома кварталами 2019 року. В Україні перші інвестиційні фонди з'явилися 1994 (у період масової приватизації), але активно почали розвиватися після прийняття 2001 Закону «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)». На поч. 2011 їхня заг. Кількість становила 1544, понад 80 % з яких – пайові І. Ф. (див. Рис. 2) [7].

Відповідне дослідження провела компанія «Увекон».

Спираючись на ці факти, я висловлю свою думку щодо інвестиції України. На мою думку країна має все шанси на успіх в інвестиційній сфері, вітчизняні інвестори майже вдвічі зменшили інвестиції. Негативні наслідки інвестиційної кризи в сільському господарстві ми скоро відчуємо. І слід очікувати, що вони

будуть набагато гірші, ніж після фінансової кризи 2008 року.

Чому ж в Україну не хочуть вкладати гроші?

Причини, чому приплив інвестицій в Україну падає, насправді, лежать на поверхні. Інвесторів відлякує високий рівень корупції, недовіра до судової системи, нестабільність національної валюти, монополізація ринків і, звичайно ж, військовий конфлікт України з Росією. При цьому, скільки б українські політики не розповідали про успішні реформи, всі бачать, що ці реформи гальмуються [1].

Плюси і мінуси інвестування капіталу в інвестиційні фонди. Говорячи про різні позитивні моменти, вкладання своїх коштів, в різні інвестиційні фонди, потрібно зупинитися на таких моментах.

Перш за все, слід зазначити, що вони ідеально підходять для тих людей, які ніколи не займалися професійним інвестуванням, але бажають отримувати стабільний пасивний дохід. Їм не потрібно думати і аналізувати, в які акції вкласти гроші, або який дорогоцінний метал, буде дорожче коштувати, піднявшись в ціні.

За них це зроблять професіонали, які займаються цим не один рік, і знайомі з ситуацією на цьому ринку. Крім цього, практично кожен інвестиційний фонд, що займається залученням фінансових коштів від різних інвесторів, також має в інвестиційному портфелі і засоби своїх співзасновників (власників), які не зацікавлені у втраті, своїх фінансових коштів, тому жорстко контролюють роботу своїх менеджерів, і орієнтують останніх на досягнення позитивного результату. Купівля акцій або сертифікатів, страхує інвестора від вкладання своїх грошей в різні піраміди, або шахрайські схеми, тому виключається варіант повної втрати своїх коштів, від шахрайських дій.

Розповівши про різні переваги сучасних інвестиційних фондів, в обов'язковому порядку потрібно згадати, і про деякі негативні моменти таких фондів. Єдине, про що варто згадати, це те, що будь-яка інвесторська діяльність несе в собі ризики, часткової або повної втрати вкладених коштів.

На превеликий жаль, сучасні інвестиційні фонди, також не застраховані від цього. Тому, якщо інвестору стане відомо, що така компанія не вдало провела вкладення коштів, і починає йти в мінус, то краще за все продати наявні на руках акції або бонди цього фонду, і перемістити свої капітали в більш прибутковий проект [6].

Підвівши підсумки, про те, що таке інвестиційний фонд, можна сказати

наступне. Це дуже цікавий спосіб заробляння коштів для тих людей, які вирішили займатися інвесторською діяльністю, але не знають, як правильно це робити.

Звичайно, існує певний ризик, пов'язаний з втратою своїх капіталів, в результаті неправильної інвестиційної діяльності фонду, але куплені акції або бонди завжди можна продати, вивівши свій капітал, який можна перемістити в іншу компанію, що займається інвестиціями. Загалом, позитивних моментів такого інвестування набагато більше, ніж негативних, тому вони заслуговують на довіру.

Список використаних джерел:

1. <https://www-slovoidilo-ua.cdn.ampproject>. Інвестиційна непривабливість: чому в Україну не хочуть вкладати гроші.
2. <https://voxukraine.org/problemy-investytsiinoi-promotsii-v-ukraini-ua/> Проблеми Інвестиційної Промоції в Україні
3. <https://www-epravda-com-ua.cdn.ampproject.org/> Депозиты, гособлигации, недвижимость, акции Tesla или "под матрац". Во что лучше вложиться в 2021 году?
4. <https://voxukraine.org/finansuvannya-investitsij-v-ukrayini-chi-slid-rozrahovuvati-na-banki/> Фінансування інвестицій в Україні: чи слід розраховувати на банки?
5. <https://dlf.ua/ua/mozhливosti-dlya-investoriv-v-ukrayini/> Можливості для інвесторів в Україні.
6. <https://biznesua.com.ua/shho-take-investitsiy-niy-fond/>
7. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=13325

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ “ТІНЬОВОЇ” ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Ащепкова Д.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Однією з найбільш актуальних макроекономічних проблем сучасності є розвиток “тіньової” економіки – видів економічної діяльності людей, які знаходяться поза державним контролем і фінансовим обліком. Як правило, до “тіньової” економіки належить незаконна (або кримінальна) економіка, тобто економічна діяльність, яка повністю заборонена законом; нелегальна (або “підпільна”) економіка, тобто економічна діяльність з виробництва дозволених законом товарів і послуг, але без їх державної реєстрації та/або з ухиленням від сплати податків; неформальна економіка (або самозайнятість), тобто економічна діяльність самозайнятих фізичних осіб у сімейному бізнесі; виробництво домогосподарствами продукції для власного споживання [1]. Безумовно, поява “тіньового” сектору завдає серйозних збитків державі, оскільки державний бюджет країни недоотримує податки, пільгові категорії населення позбавляються належного рівня соціального забезпечення, також поширюється корупція та злочинність. У той же час “тіньова” економіка має і певні переваги. Так, під час промислового спаду та/або економічних криз вона дозволяє тим, хто втратив основну роботу і стикнувся з фінансовими труднощами, отримувати додаткові доходи і тим самим сприяти формуванню “ефективного” сукупного попиту в країні. Підприємства також можуть отримувати економічну вигоду, йдучи працювати “в тінь”, оскільки у такий спосіб вони мають змогу зменшити податкове навантаження й водночас уникнути постійного контролю та обліку з боку держави. Тому не дивно, що по мірі того як в країні підвищується гранична ставка оподаткування прибутку, зростає і “тіньовий” сектор.

Проблема розвитку “тіньового” сектору є актуальною як для України, так і для більшості країн світу. Зокрема, рівень “тіньового” сектору в Україні варіюється у межах від 27% до 36% (у 2010 р. він становив 36%, у 2011 р. – 32%, у 2012 р. – 30%, у 2013 р. – 30%, у 2014 р. – 36%, у 2015 р. – 35%, у 2016

р. – 33%, у 2017 р. – 32%, у 2018 р. – 29%, у 2019 р. – 27%, у 2020 р. – 30%) [2]. Така ситуація обумовлена як складними умовами ведення бізнесу, так і нестабільною макроекономічною ситуацією в означений період. Зауважимо, що “тіньова” економіка в Україні поділяється на “наслідкову”, сутність якої полягає в тому, що економічну вигоду отримують усі учасники ринкового процесу, та “пасивну”, сутність якої полягає в тому, що економічну вигоду отримує лише один учасник ринкового процесу – продавець. Наприклад, якщо виробник певного товару реалізує його і не сплачує податків до державного бюджету країни, то це є прикладом “пасивної тіньової” економіки. Натомість у випадку, якщо покупець товару отримує знижку і при цьому не вимагає товарний чек, то це є прикладом “наслідкової тіньової” економіки, оскільки економічну вигоду отримують обидва учасники ринкового процесу: виробник уникає податкового тягаря, а покупець заощаджує певну частину свого бюджету. Так, згідно з даними [2] у 2020 р. в Україні понад 74% “тіньового” сектору – це прояви “наслідкової тіньової” економіки і приблизно 26% “тіньових” фінансових операцій в країні – це прояви “наслідкової тіньової” діяльності.

Щодо галузевих особливостей розвитку “тіньової” економіки в Україні, то найвищою є ступінь “тінізація” таких галузей: транспорту, логістики, фінансів, страхування та будівництва (табл. 1). Причому за період 2019-2020 рр. рівень “тінізації” основних видів економічної діяльності дещо зріс.

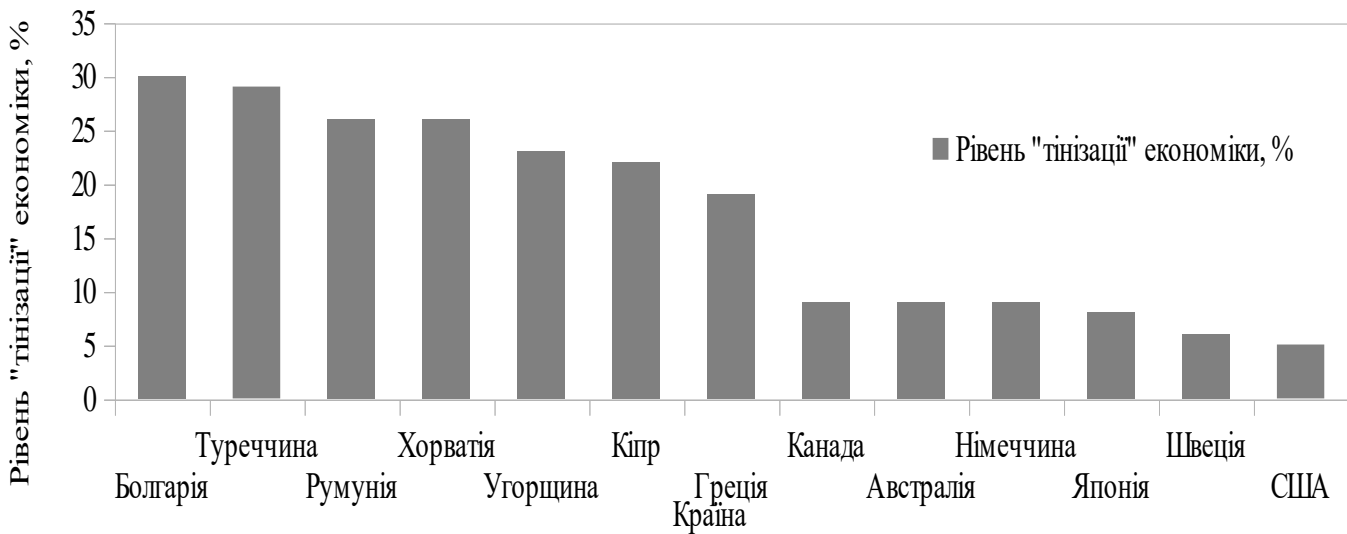
Таблиця 1.

Галузеві особливості розвитку “тіньового” сектора України

Показник	2019 р.	2020 р.
Рівень “тінізації” галузі будівництва, %	21	31
Рівень “тінізації” добувної промисловості, %	23	39
Рівень “тінізації” сфери операцій з нерухомим майном, %	30	44
Рівень “тінізації” обробної промисловості, %	21	32
Рівень “тінізації” сфери сільського, лісового та рибного господарства, %	32	30
Рівень “тінізації” галузі транспорту, %	32	54
Рівень “тінізації” сфери фінансів та страхування, %	31	27

Не менш актуальною проблема “тіньової” економіки є і для інших країн

світу. Так, найвищій рівень “тіньового” сектора характерний для переважної більшості африканських країн (у Мозамбіку він становить понад 85%, у Танзанії – майже 83%, у Нігерії – близько 82%), а серед європейських країн – для Болгарії (30,1%) і Туреччини (29,4%) (рис. 1). У той же час до країн з найнижчим “тіньовим” сектором належать США (4,8%), Швеція (5,5%), Австрія (6,1%), Нова Зеландія (6,8%) [2].

Рис.1. Динаміка розвитку “тіньової” економіки різних країнах світу

Таким чином, проблема розвитку “тіньового” сектору є актуальною як для України, так і для багатьох країн світу. Щодо України, то майже третина доходів громадян знаходиться поза державним контролем і фінансовим обліком, причому найвищою є “тінізація” таких галузей як транспорт, логістика, фінанси та будівництво. Щодо інших країн світу, то найвищій рівень “тіньового” сектора характерний для африканських країн, а найнижчий – для країн з розвинутою ринковою економікою. Для вирішення проблеми “тінізації” економіки доцільними є такі заходи: дебюрократизація та деолігархізація влади, розвиток системи електронного урядування, поширення електронного документообігу, імплементація концепції електронного суду, захист прав власності інвесторів.

Список використаних джерел

1. Власенко Ю. Г. Тіньова економіка як негативний фактор на шляху до економічного зростання України / Ю. Г. Власенко, Т. О. Власенко // Ефективна економіка. – 2021. – №2.
2. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання [Електронний

УДК 331.21

СУЧАСНІ ФОРМИ І СИСТЕМИ ЗАРАБІТНОЇ ПЛАТИ

Змієвська К.

Студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Актуальність. Проблеми, пов'язані із формами організації оплати праці, висвітлюються в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: А.В. Базилюка, Д.П. Богині, Є.І. Бойко, С.Й. Вовканича, В.М. Данюка, Г.А. Дмитренка, А.В. Калини, М.І. Карліна, А. Маршалла, Дж.М. Кейнса, П. Самуельсона, В. Майєра, А. Маслоу, К.Р. Макконелл, Е. Мейо та ін. Проте, незважаючи на велику кількість досліджень, проблеми ефективності оплати праці не втрачають своєї актуальності та необхідності подальшого детального вивчення, тому що повинні відповідати сучасному стану та тенденціям розвитку економіки, що є динамічним процесом, який постійно перебуває під впливом як об'єктивних так і суб'єктивних чинників.

Виклад основного матеріалу

Одним із основних принципів організації заробітної плати в сучасній економіці є принцип матеріальної зацікавленості працівника в результатах своєї праці.

У нових умовах вирішення проблем у сфері оплати праці неможливе без вироблених механізмів соціального партнерства. У плані реформування заробітної плати існує також проблема державних соціальних стандартів, які є нормативними індикаторами рівня життя та соціального розвитку та використовуються як цільові показники у практиці державного управління

процесами економічного та соціального розвитку.

Проблема заборгованості із заробітної плати актуальна і залишається однією з найгостріших проблем, що викликають соціальну напруженість.

Нині правовою формою регулювання трудових відносин є тарифні угоди та колективний договір. Підприємства мають право самостійно вибирати системи та форми оплати праці, виходячи зі специфіки та завдань, що стоять перед підприємством.

Для досягнення високих кінцевих результатів оплати праці керівників, спеціалістів, робітників за умов ринкової економіки доцільно будувати на наступних принципах:

1. Основним критерієм диференціації заробітної плати на підприємствах службовців має бути кінцевий результат їхньої праці. Підвищення заробітної плати має здійснюватися лише зі зростанням кінцевих результатів праці колективу;

2. необхідно забезпечити випереджаюче зростання продуктивність праці проти зростанням зарплати, оскільки це неодмінна умова нормального розвитку галузей і продуктивних сил;

3. Бажано поєднувати індивідуальну та колективну зацікавленість та відповідальність у результатах праці;

4. механізм оплати праці має стимулювати підвищення кваліфікації працівників, враховувати умови праці;

5. Система оплати праці має бути простою та зрозумілою для всіх співробітників.

При виборі системи оплати праці доцільно враховувати форму власності, розмір підприємства, його структуру, характер продукції (послуг), а також характеристики цінностей і цілей, які домінувати над командою. І тут необхідно, передусім, пам'ятати функціональні обов'язки керівників. Їхнє основне завдання – забезпечити стабільне зростання обсягів виробництва (послуг) якісною продукцією за мінімальних витрат ресурсів на основі прискорення науково-технічного прогресу та використання передового досвіду. У центрі уваги керівників мають бути питання соціального розвитку колективу, умов праці та побуту працівників.

Нові підходи до оплати праці й стимулювання її ефективності передбачають поступовий перехід від традиційних систем та їх заміну на оплату праці, яка складається з двох компонентів: базової ставки і додаткових

стимулюючих виплат, що залежать від індивідуальних результатів та або ефективності роботи підрозділу або компанії [1].

У західних фірмах в даний час спостерігається тенденція до індивідуального встановлення заробітної плати, яка зводиться до:

- визначення певного розміру мінімального річного заробітку кожному працівнику з урахуванням усіх винагород;
- неоднакового підвищення заробітної плати у межах пропонованого приросту її загального фонду;
- відмови від індексації у зв'язку із зростанням цін;
- врахування при визначенні персональних надбавок персональних заслуг працівників, а не їх стажу;

На відміну від вітчизняних найбільш застосованих форм і систем оплати праці, а відтак, й матеріальної мотивації (відрядна, погодинна форми та їх системи) на підприємствах зарубіжних країн в управлінні матеріальною мотивацією застосовуються принципово інші форми й системи оплати праці працівників підприємств, найбільш розповсюдженими серед яких є наступні.

Застосовують три основні підходи до здійснення принципу індивідуалізації оплати праці:

1) для кожного робочого місця, що оцінюється на основі колективної угоди, визначаються мінімальна заробітна плата і "вилка" окладів. Оцінка праці кожного працівника здійснюється щодо виконуваної роботи, а не щодо праці працівників, зайнятих на інших робочих місцях. Критеріями трудового внеску працівника є кількість і якість його праці, а також участь у суспільному житті підприємства;

2) заробітна плата ділиться на дві частини: постійну, залежну від посади або робочого місця, і змінну, що відображає ефективність праці працівників. Додатково виплачуються премії за високу якість роботи, добросовісне відношення до праці тощо. Персонал бере активну участь в обговоренні питань оплати праці в рамках спеціальних комісій;

3) на підприємствах здійснюються такі форми індивідуалізації заробітної плати, як участь в прибутках, продаж працівникам акцій підприємства, виплата премій. Європейська модель мотивації праці надає сильну стимулюючу дію на ефективність і якість праці, служить чинником саморегулювання розміру фонду оплати праці. Модель забезпечує широку обізнаність працівників про економічний стан компанії.

Враховано середньорічну зарплату та середньорічний курс долара. Заробітна плата вказана за даними Держстату, при її розрахунку враховуються лише підприємства з кількістю робітників більше 10. Середню заробітну плату також обчислює і Пенсійний фонд України. Так, за даними ПФУ середня заробітна плата у 2020 році складала 10340 гривень, що на 10% менше цифри Держстату. Ця різниця пояснюється методикою розрахунків. Ціна хліба і його кількість на середню зарплату за 1992-2016 роки врахована станом на січень кожного року, 2017-2020 роки - середньорічна вартість хліба до середньорічної зарплати. (табл. 1)

Таблиця 1.

Середньорічна вартість хліба та середньорічної зарплати

Рік	В національній валюті	В доларах США	Кількість кг хлібу на середню зарплату	Кількість БігМаків на середню зарплату
2017	7105,42	267,16	450,35	161
2018	8867,33	325,99	497,05	177
2019	10503,75	406,40	528,09	184
2020	11596,60	430,21	549,08	187

Таким чином, підприємствам України можна багато запозичити з зарубіжної практики. Основною тенденцією розвитку систем оплати праці на вітчизняних підприємствах повинен виступати поступовий перехід від традиційних відрядних та погодинних систем оплати до відрядно-преміальних та багатофакторних, диференційованих систем, а також систем колективного преміювання та участі в прибутку.

На сьогоднішній день складні економічні умови, певна дестабілізація економіки та її грошової одиниці змушують підприємства шукати шляхи зростання ефективності діяльності, у тому числі й оплати праці своїх працівників. У цих умовах заробітна плата повинна використовуватися як найважливіший засіб для стимулювання до зростання продуктивності праці, прискорення науково-технічного прогресу, поліпшення якості продукції, підвищення ефективності виробництва.

Висновок. Удосконалення системи оплати праці повинно відбуватися в результаті оцінки величини робочої сили, в основі якої лежить вартість життєвих благ і послуг, необхідних для нормального життя працівника і членів його сім'ї, проте підвищення заробітної плати повинно природно ґрунтуватися на підвищенні продуктивності праці. Оплата праці являється однією із основоположних категорій будь-якої економічної системи, а її розмір становить для найманого робітника той базис, на якому тримається його життя, мало того, визначається його якість та вагомість. Для самого ж роботодавця оплата праці – це його витрати, але її якість та продуктивність становить джерело його доданої вартості. Тому підприємство повинно застосовувати такі форми та системи оплати праці, які б стимулювати персонал до саморозвитку та мотивації. Крім того, реалізація таких форм повинна виходити з середовища функціонування самого підприємства, із конкретного підрозділу підприємства, конкретної посади.

Список використаних джерел

1. Ратне Г. Современные системы оплаты труда / Г. Ратне [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cfin.ru/management/people/motivation>.
2. Крушельницкая О. Управление персоналом: [учеб. пособ. для студ. выс. учеб. зав.] / О.В. Крушельницкая, Д.П. Мельничук. – К.: Кондор.
3. Брезецька К.Ф. Аналіз сучасних систем оплати праці в зарубіжних

країнах / К.Ф. Брезицька // Управління розвитком.

4. Матюх С.А. Західноєвропейський досвід організації оплати праці / С.А. Матюх // Вісн. ТУП.

5. Кокорев В. Мотивация в управлении: [курс лекцій] / В. Кокорев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://diplomart.ru/library/>

6. Управління персоналом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrreferat.com/lib/manag/upravlinnya_personalom/17.htm.

7. Данюк В.М. Грейдинг у системі управління персоналом / В.М. Данюк, О.О. Чернушкіна // Вісник Хмельницького національного університету.

8. Волгин Н.А. Современные модели оплаты труда: методика и рекомендации по внедрению: [учебник] / Н.А. Волгин. – М.: КНОРУС.

УДК 330.131

ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Коновалова А. Д.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Цифровізація світової економіки як засіб підвищення якості життєдіяльності людини набуває все більшого значення в порядках денних політиків та економістів. «Оцифрування всього» стає трендом і відмітною рисою обіцянок цих діячів щодо розширення прав і можливостей фізичних і юридичних осіб, бізнесу, різних галузей виробництва тощо.

Мета роботи: проаналізувати сучасні тенденції цифровізації економіки України.

Розвинені країни почали процеси оцифрування своїх галузей, і, перш за все, економічної. Це стало вимогою часу, яка потенційно забезпечувала швидкий розвиток їх економіки, де переважають технології, цифрові

платформи, штучний інтелект тощо.

Крім того, цифровізація почала змінювати соціальне бачення світу. Слід зазначити, що цифровізація переважно розглядається як позитивна характеристика розвитку суспільства [5].

Важливо відзначити, що поняття цифровізації економіки в Україні принципово відрізняється від того, що наразі відбувається у світі. В Україні поняття “цифровізації” сконцентровано винятково на створенні нових видів сервісів, що базуються на зборі та аналізі даних з різних фізичних об’єктів (будівель і споруд, транспортних засобів, промислового устаткування тощо) і не охоплює питання кардинальної зміни ситуації у виробничій системі, підходів до проектування, виробництва, збуту та експлуатації цих фізичних об’єктів, що закладено в концепцію Індустрії 4.0. Слід звернути увагу та те, що за оцінками фахівців, українські промисловці під Індустрією 4.0 розуміють переважно закупівлю імпортного обладнання – порівняно сучасного і, бажано, недорогого [1].

Термін «Індустрія 4.0» описує майбутній проєкт, який можна визначити двома напрямками розвитку. З одного боку, існує величезна потреба в додатках, що викликає значну потребу в змінах через мінливі умови операційного середовища. Причинами цього є загальні соціальні, економічні та політичні зміни. З іншого боку, у виробничій практиці існує винятковий технологічний поштовх. Цей поштовх уже вплинув на розпорядок дня у приватних зонах. Модні слова – це Web 2.0, Програми, Смартфони, ноутбуки, 3D-принтери тощо. Однак у робочих місцях, особливо в промислових умовах, інноваційні технології не отримали широкого поширення.

При розробці і впровадженні рішень Індустрії 4.0 основна увага приділяється трьом наступним всеосяжним функціям і одночасно визначає пріоритетні напрямки дій: 1. Горизонтальна інтеграція через мережі створення цінності. Інтеграція різних ІТ-систем, котрі використовуються на різних етапах процесів виробництва і бізнес-планування, які включають обмін матеріалами, енергією і інформацією як всередині компанії (наприклад, що входить логістика, виробництво, виходить логістика, маркетинг), так і між декількома різними компаніями (мережі цінностей). 2. Повна цифрова інтеграція інженерії по всьому ланцюжку створення вартості. Відповідні ІТ-системи, які можуть забезпечити наскрізну підтримку всього ланцюжка створення вартості, від розробки продукту до проектування виробничих систем, виробництва і послуг.

Потрібно цілісний підхід до системної інженерії, який включає різні технічні дисципліни. 3. Вертикальна інтеграція та мережеві виробничі системи. Інтеграція різних ІТ-систем на різних ієрархічних рівнях всередині компанії (наприклад, виконавчий механізм і датчик, контроль, управління виробництвом, виробництво і виконання, а також рівні корпоративного планування) для надання комплексного рішення. Об'єктом роздумів є Розумна фабрика (Smart Factory), де використовуються ці системи і технології [3-6].

Ці три ключові особливості процесу трансформації матимуть далекосяжні наслідки не тільки на економічному рівні у вигляді нових бізнес-можливостей і нових бізнес-моделей, але і з точки зору нових соціальних інфраструктур, організаційних структур і юридичних. Спектр завдань для співробітників, необхідна кваліфікація та інноваційна взаємодія в формі великої взаємодії людини і машини нададуть значний вплив на майбутні соціально-економічні системи роботи. Нові виникаючі взаємопов'язані виробничо-збутові ланцюжки змінять традиційні бізнес-моделі і організації з конкурентних учасників ринку на співпрацюючих конкурентів.

Економічний ефект цифровізації промисловості може мати різносторонній характер: цифровізація технологічних процесів, способів організації виробництва; цифровізація засобів праці (устаткування, прилади, машини) з кращими якісними характеристиками. Аналіз показує, що цифровізація майже не торкається української промисловості, яка демонструє тенденцію до стрімкого скорочення темпів свого розвитку. Для України критичною проблемою є технологічне відставання та консервування цієї відсталості. Україна не лише не спромоглася на технологічний прорив, але й втратила досягнуті позиції.

Поки прогресивне людство прагне перейти до шостого технологічного укладу з нанотехнологіями, наноматеріалами, біоінженерією та когнітивними науками, Україна зосередилася у третьому технологічному укладі минулого століття, до якого належать понад 50% усіх вироблених нами товарів. І це при тому, що в країні не бракує ні фахівців з вищою освітою, ні докторів наук, ні реєстрованих щорічно патентів. Прискорений процес деіндустріалізації України можна проілюструвати на прикладі порівняння економік України і Польщі, зокрема динаміки та структури експорту. Польща випередила Україну в галузях, де Україна була сильнішою, таких як машинобудування та авіабудування. І зараз Польща переважно експортує товари з високою

доданою вартістю, Україна експортує сировину [1].

Рівень цифровізації економіки України істотно різниться, залежно від конкретної галузі. У таких сферах, як фінансові послуги, надання послуг зв'язку, логістика українські компанії використовують досягнення інформаційних технологій так само широко, як і закордонні конкуренти.

У сучасних умовах прискорення інноваційного розвитку ґрунтується на впровадженні саме цифрових технологій, що сприяють формуванню нових моделей бізнесу.

Проте навіть такі невисокі значення, на думку фахівців, є оптимістичними. Враховуючи особливості українського статистичного обліку, де мінімальний рівень новизни, необхідний для того, щоб віднести будь-які зміни до “інновацій”, визначається “як нове для даного підприємства”. Тому за своєю суттю наведені вище статистичні дані належать, скоріше, до квазіінновацій і свідчать лише про те, що в економіці України є щось схоже на інновації та інноваційну активність. Дві третини інноваційної продукції, якою звітують вітчизняні товаровиробники, – це продукція нова лише для підприємства, тобто за своєю суттю не є інноваційною [2].

Не дивлячись на бравурні заяви держави та бізнесу щодо активного впровадження цифрових технологій та переходу країни на “цифрові рейки”, далеко не всі вітчизняні підприємства здійснюють трансформацію своєї діяльності в цьому напрямі.

Цифровізація економіки України, яка ґрунтуватиметься на досвіді розвитку цифровізації економічної галузі розвинених країн та враховуватиме національні та субнаціональні особливості, сприятиме вирішенню цілої низки економічних та соціальних проблем держави, серед яких зменшення цифрового розриву між різними соціальними групами та особами різного віку, підвищення рівня якості життя населення, стимулювання розробок та запровадження власних інформаційних технологій, засобів зв'язку та інших комунікацій тощо.

Таким чином, проаналізовано сучасні тенденції цифровізації світової економіки, а також переваги та недоліки практики запровадження цифровізації економіки України.

Список використаних джерел

1. Пищуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні

детермінанти. Київ: Razumkov Centre, 2020. 274 с.

2. Ракіпов В. Р. Стратегічне управління територіальним розвитком в умовах цифрової трансформації: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05 / Одес. Нац. Акад. Харч. Техн. Херсон, 2021. 203 с.

3. Kud A., Pypenko I. Social and economic foundation of the implementation of blockchain-based systems of digital assets in developing countries. *International Journal of Education and Science*. 2018. Vol. 1, No. 3-4. P. 30. <https://doi.org/10.26697/ijes.2018.3-4.30>

4. Pypenko I. S., Kud A. A. Genesis of IT economy: from cryptocurrency to digital asset. *International Journal of Education and Science*. 2019. Vol. 2, No. 2. P. 56. <https://doi.org/10.26697/ijes.2019.2.41>

5. Pypenko I. S., Melnyk Yu. B. Principles of digitalisation of the state economy. *International Journal of Education and Science*. 2021. Vol. 4, No. 1. P. 42–50. <https://doi.org/10.26697/ijes.2021.1.5>

6. Rachinger M., Rauter R., Müller C. Digitalization and its influence on business model innovation. *Journal of Manufacturing Technology Management*. 2018. Vol. 30, Iss. 8. P. 1143–1160. <https://doi.org/10.1108/JMTM-01-2018-0020>

УДК 330.88

ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

Мороз І. В.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Останнім часом в Україні особливої популярності набула тема віртуальних активів. Торгові центри встановлюють обмінні термінали, в деяких кафе можна розрахуватися за допомогою віртуальних активів. Усе це свідчить про те, що країна готова до нового ринку – ринку віртуальних активів.

До нас це поняття прийшло із закордону. Там вже існують цілі корпорації, біржі, які займаються ринком віртуальних активів, створюється велика кількість валют. Усе це контролюється законодавством, обов'язково оподаткується та має прозору світову статистику.

Мета роботи – дослідити особливості ринку віртуальних активів в Україні, з'ясувати, на якому етапі знаходиться запровадження віртуальних активів, та спрогнозувати подальший розвиток цього напрямку.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового ураження» (№361 ІХ), віртуальним активом є цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [3].

Однак така відповідь не може вважатися ні повною, ні достатньою, оскільки вказаний вище Закон розглядає їх лише під одним кутом та з певною метою, що сформульована в його преамбулі та загалом у назві. Віртуальні активи є феноменом, який потребує ретельної уваги з боку законодавця, оскільки їх існування зачіпає фундаментальні основи цивільного права.

Якщо взяти до уваги вже згадане нами визначення, то для того, щоб об'єкт вважався віртуальним активом, він має відповідати трьом критеріям: наявність вартості, можливість до обігу в цифровому форматі та можливість до його обміну на інші об'єкти цивільного права.

Беззаперечною перевагою такого підходу є технологічна нейтральність, що дозволяє не звужувати перелік віртуальних активів до криптовалют або інших інструментів, котрі створені відповідно до технології DLT (distributed ledger technology) – системи розподіленого реєстру, найбільш відомим окремим прикладом якої є блокчейн.

Головна перевага технології блокчейн – високий ступінь безпеки. Це забезпечується тим, що кожна нова транзакція здійснюється на основі попередніх. Зміна або підробка будь-яких даних у системі блокчейн потребує значної кількості складних математичних обчислень, забезпечення яких на сучасному етапі технічного розвитку неможливе. Слід зазначити, що безпека системи посилюється її децентралізацією та прозорістю. Система дозволяє відслідковувати будь-яку операцію, однак унеможлиблює ідентифікацію та персоніфікацію окремого користувача.

Значним ривком на ринку віртуальних активів України стало створення Асоціації «Блокчейн України» (БАУ), яка започаткувала суспільний діалог з метою сприяння якнайшвидшого запровадження блокчейн в економіку України [1]. Для цього в рамках своєї діяльності БАУ створила низку робочих груп. Наприклад, в першій половині 2018 року представники БАУ разом із іншими експертами взяли участь в роботі над законопроектом «Про віртуальні валюти та розподілений реєстр (блокчейн)».

Серед інших завдань БАУ:

- розбудова стратегічного партнерства з професійними гравцями, захист їх інтересів, а також інтересів громадськості; підвищення обізнаності громадськості та розширення її доступу до технологій;

- надання учасникам асоціації можливості висловлювати своє бачення з удосконалення слабких елементів економічної, соціальної, державної політики України;

- доступ до освітньої бази, співавторства, до організації та результатів науково-дослідницької діяльності;

- надання професійної експертизи в широкому спектрі компетенцій учасників крипто-ринку, держструктур і регуляторів;

- представництво України на міжнародній арені.

Членами БАУ можуть бути будь-які суб'єкти господарювання, господарські та громадські об'єднання, сфера діяльності яких пов'язана з блокчейн. Для вступу в БАУ потрібно заповнити анкету учасника (члена), надати виписку з єдиного державного реєстру, копію статуту, підписати договір.

Перспективи розвитку віртуальних активів в Україні шалені. Іноземні медіа називають Україну перспективною для прийняття інвестицій в криптовалюту. Американська компанія Chainalysis, яка займається створенням софтверу для кібер-захисту, оприлюднила Рейтинг прийняття криптовалют у світі за 2020 рік [2]. При створенні рейтингу компанія аналізувала показники 154-х країн. Зважали на кількість активних користувачів у крипто-мережах та обсяг ринків. Україна посіла перше місце.

До українських обмінників криптовалют належать такі біржі, як Kuna Exchange, EXMO та BTC Trade UA. Найбільше на нашому ринку торгуються пари з Ефіріумом та Біткоїном – найпопулярнішими криптовалютами в світі.

Значиться Україна і в списку країн з найприбутковішими ICO (первинне

розміщення токенів). За даними Finclub [4], у 2017-2018 рр. відбулося 25 ICO українського походження. Їм було перераховано \$99,3 млн, а серед лідерів – Rentberry (\$30 млн), DMarket (\$10,5 млн) і SocialMedia.Market (\$8,5 млн). Серед криптовалют українського походження особливе місце посідає MinexCoin (з ринковою капіталізацією \$35 млн), найдорожча з них.

Як стверджує заступник Міністра з цифрової трансформації [2], українці використовують криптовалюту переважно для невеликих інвестицій та трейдингу. Але мало, хто використовує Ефіріум чи Лайткоїн як платіжний засіб та міняє банківські застосунки на мобільну версію криптобіржі Binance. Річ у тім, що в Україні все ще відсутня законодавча база для визначення статусу криптовалют як платіжних засобів.

Наразі правовий статус як блокчейну, так і віртуальних активів, є невизначеним. У Верховній Раді існує декілька законопроектів з цього питання, але пропонувані до розгляду приймати поки що ніхто не поспішає.

Зважаючи на те, що ринок блокчейн технологій в Україні – вже об'єктивна реальність, формування чітких правил функціонування цього ринку з боку держави та розвиток відповідної позитивної судової практики в Україні здобуває все більшого значення.

Розглянувши детально тему, можна дійти висновку, що Україна знаходиться на стадії розвитку та популяризації віртуальних активів в масове користування. Це обумовлюють статичні показники та відповідні закони, які розглядає влада. Україна має сприятливі прогнози, щодо введення нового ринку віртуальних активів, приваблює іншомовних інвесторів та готова до поступового освоєння нових валют. Україна має потенціал стати світовим лідером у сфері цифрової економіки, а регулювання законом дозволить українцям легально засновувати компанії віртуальних активів в Україні.

Список використаних джерел

1. Асоціація «Блокчейн України». Blockchain Association of Ukraine: веб-сайт. URL: <https://bau.ai/> (дата звернення: 07.11.2021).
2. Мамзуренко О. Крипта в Україні 2021 – гравці, закони, тенденції. Nachasi: веб-сайт. 2021. URL: <https://nachasi.com/crypto/2021/05/31/cryptotrends-in-ukraine/> (дата звернення: 03.11.2021).
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдження зброї масового знищення: Закон від 06.12.2019 № 361-IX // База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 27.10.2021).

4. Інформаційне агентство «Фінансовий клуб». FinClub: веб-сайт. URL: <https://finclub.net/ua/> (дата звернення: 08.11.2021).

5. Melnyk Yu. B., Pypenko I. S. How will blockchain technology change education future?! International Journal of Science Annals. 2020. Vol. 3, No. 1. P. 5–6. <https://doi.org/10.26697/ijsa.2020.1.1>

6. Pypenko I. S. Digital product: the essence of the concept and scopes. International Journal of Education and Science. 2019. Vol. 2, No. 4. P. 56. <https://doi.org/10.26697/ijes.2019.4.41>

7. Pypenko I. S., Melnyk Yu. B. Creating a business ecosystem based on blockchain technology. International Journal of Education and Science. 2020. Vol. 3, No. 4. P. 53. <https://doi.org/10.26697/ijes.2020.4.26>

УДК 336.142.12

ПРОБЛЕМИ ІНФЛЯЦІЇ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Василинич Д.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Однією з найбільш актуальних проблем розвитку ринкової економіки України є надмірні інфляційні процеси, які призводять до знецінення доходів громадян, зниження рівня та якості життя населення, а також призупинення темпів економічного зростання. Тому вивчення причинно-наслідкових зв'язків інфляційного процесу України та визначення дієвих інструментів

антиінфляційної політики країни є актуальним науковим завданням.

Метою даного дослідження є аналіз причин та динаміки інфляційних процесів в Україні, а також розробка заходів щодо таргетування інфляції в умовах ринку.

Детальний аналіз динаміки інфляції в Україні показав, що впродовж 2013-2020 рр. рівень інфляції варіювався в межах від 100,5% (2013 р.) до 105,8% (2018 р.), однак у 2014-2015 рр. рівень інфляції стрімко зріс і досяг 124,9% та 143,3% відповідно (табл. 1). Надмірні інфляційні процеси призвели до серйозних негативних наслідків в ринковій економіці України. По-перше, інфляційні процеси зруйнували сталі господарські зв'язки між основними економічними суб'єктами (підприємствами, домогосподарствами та державою), посилили хаос та структурні диспропорції в національному господарстві, дезорганізували увесь інноваційно-інвестиційний процес в країні. По-друге, грошовий капітал перелився зі сфери виробництва, насамперед з галузі машинобудування, у сфері обігу, а саме роздрібну торгівлю та фінанси, де власники капіталу почали надприбутки. Більше того, фінансовий капітал почав перетікати за кордон у пошуках більш вигідного вкладання фінансових коштів, що, у свою чергу, зумовило процеси бізнес-міграції з України [1, с. 6-7]. По-третє, порушилося нормальне функціонування національної фінансової та банківської системи, що, перш за все, проявилось у знеціненні національної валюти та зниженні стимулів індивідів зберігати заощадження в гривневому еквіваленті. В результаті стрімко підвищився рівень доларизації економіки України, зменшилося сальдо платіжного балансу України, погіршилися показники конкурентоспроможності національної економіки України у міжнародних рейтингах [2].

Така складна ситуація потребує розробки та імплементації певних закладів щодо так званого «інфляційного таргетування». По-перше, необхідною є виважена протекціоністська промислова політика, яка має бути спрямована на підтримку пріоритетних галузей національної економіки (авіа- та автомобілебудування, харчову промисловість, сільське господарство, ракетно-космічна галузь) стимулювання високотехнологічного експорту та підвищення рівня конкурентоспроможності українських товаровиробників. На нашу думку, це позитивно вплине на динаміку валютного курсу, оскільки сприятиме припливу іноземної валюти та у такий спосіб зміцнить курс гривні порівняно з іншими валютами світу, насамперед з долларом США та євро.

Таблиця 1.

Вплив інфляції на динаміку основних макроекономічних показників України

Показник	Роки							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Рівень інфляції, %	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1	105,0
Номінальний ВВП, млрд. дол. США	183,31	131,8	90,62	93,27	112,15	130,83	153,78	155,5
Курс гривні відносно долара США грн/дол. США	7,99	11,89	21,86	25,55	26,62	27,2	26,51	26,95
Сальдо платіжного балансу, млрд. дол. США	2,02	-13,3	0,85	1,3	2,56	2,88	8,02	6,22

По-друге, вкрай важливою є структурна перебудова національного господарства України у бік демонополізації та врегулювання діяльності олігополістичних об'єднань, оскільки це стимулюватиме розвиток конкуренції у галузі виробництва та сфері послуг, що, у свою чергу, підвищить рівень технологічності та інноваційності вітчизняних промислових підприємств.

По-третє, слід докласти усіх зусиль щодо зменшення інфляційних очікувань основних учасників ринкового процесу (інвесторів, кредиторів, підприємців, індивідів), адже відомо, що однією з основних причин надмірних інфляційних процесів в ринковій економіці України є значні інфляційні очікування суб'єктів господарювання щодо підвищення цін в країні, особливо в осінньо-зимовий період.

По-четверте, необхідною є державна політика, яка спрямована на розвиток механізмів ринкової інфраструктури, які здатні стимулювати зниження загального рівня цін в країні. Лише за таких умов зміниться поведінка споживачів, зменшаться їх інфляційні очікування та настрої, адже доки споживачі не переконаються в тому, що коливання цін набули ринкових орієнтирів, вони зберігатимуть негативну для ринкової економіки України схильність до інфляційного збільшення сукупного попиту.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки. Рівень інфляції в економіці України є досить високим, що призводить до серйозних негативних наслідків в ринковій економіці України: переливу грошового капіталу зі сфери виробництва у сферу обігу, «втечі» фінансового капіталу за кордон, знецінення заощаджень громадян у національній валюті,

зростання спекулятивних та «тіньових» операцій. З метою усунення вказаних негативних ефектів запропоновано наступні заходи: протекціоністська промислова політика; структурна перебудова національного господарства у бік демонополізації та створення сприятливого конкурентного бізнес-середовища; зменшення інфляційних очікувань населення щодо підвищення цін. У перспективі такі заходи дадуть змогу призупинити темп зростання грошової маси та врегулювати волатильність цін в країні.

Список використаних джерел

1. Бобир Н.В. Особливості та причини інфляційних процесів в Україні та їх соціально-економічні наслідки / Н.В Бобир // «Економічні студії» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. – 2018. – №1 (19). – С. 5-9.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.11.2021)

УДК 338.24

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ

Ведмеденко В.

Студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Анотація. Досліджено сучасний стан, особливості та проблеми інноваційного розвитку України. Обґрунтовано необхідність підвищення рівня інноваційної активності як одного з найважливіших напрямів забезпечення

економічного зростання національної економіки.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, науковий потенціал, держава, конкурентоспроможність.

Протягом останніх десятиліть світова економіка, насамперед розвинутих країн, увійшла у період радикальної структурної трансформації, яка пов'язана із значним зростанням ролі наукоємних, високотехнологічних виробництв, розвиток яких визначається інтенсивним використанням знань і широким впровадженням інновацій у різні сфери економічного життя.

Європейський вибір України на шляху інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовило необхідність формування та запровадження інноваційної моделі розвитку, яка повинна була забезпечити високі та стабільні темпи економічного зростання, вирішити певні соціальні й екологічні проблеми, забезпечити конкурентоспроможність національної економіки, підвищити експортний потенціал країни, гарантувати їй економічну безпеку та чільне місце в Європейському Союзі.

Однак на практиці інноваційна активність не стала однією з стратегічних напрямів розвитку національної економіки України. Хоча протягом декількох років і спостерігалися позитивні тенденції, але вони мали переважно тимчасовий характер і визначалися незначними зрушеннями в економіці, що характеризує інноваційні процеси в нашій державі як нестійкі та позбавлені чітких довготривалих перспектив для інноваційної діяльності [3].

Таким чином, можна сказати, що для України існує перспектива стати сировинним додатком світової економіки, якщо в нашій країні не буде створюватися власний інноваційний продукт, конкурентоспроможний на світових ринках. На сьогодні - він відсутній, і цей факт робить неможливим завоювання суттєвих позицій у світовому просторі. В 2018 р. частка нашої держави на ринку високотехнологічної продукції перебувала в межах 1 % [4]. Усе це спричиняє послаблення економічної безпеки нашої держави.

Але незважаючи на негативні значення показників, в Україні зберігається досить серйозний науковий потенціал, про що свідчать успіхи багатьох українських науковців і визнання їх доробку у світі.

Вітчизняні інноваційні розробки у сфері атомної енергії вже затребувані практикою й отримали визнання за кордоном. Фахівці ДП «Енергоатом» і «Харківський фізико-технічний інститут» у 2014 р. завершили чотирирічну дослідно-промислову експлуатацію першої партії тепловидільних збірок

виготовлення фірми Westinghouse.

Фахівцями НАН України розроблено технологічні регламенти для забезпечення дієвого та нешкідливого спалювання вугілля, імпортованого з Південно-Африканської Республіки, який за власними характеристиками істотно відрізняється від проектного для районних котлів. Це дало можливість цілком застосувати закуплене пальне і безпечно минути складний опалювальний сезон 2014–2015 рр. Фінансовий ефект перевищив 4 млн дол. США. Розроблено технології та оснащення для прогнозування роботи енергосистем, що забезпечують стабільність функціонування Об'єднаної енергетичної системи (ОЕС) України [4].

Найбільша національна енергетична компанія ДТЕК для впровадження нових технологій створила центр цифровізації. Там не тільки адаптують закордонні розробки, але і реалізують вітчизняні стартапи. Також в січні 2019 року вісім українських інноваційних стартапів потрапили на міжнародну виставку технологій CES, вони презентували найрізноманітніші розробки - від модульного освітлення фотостудій до харчового 3D-принтеру.

Крім того, у 2015 р. проведено дослідження задля забезпечення сталості напруги найбільш напружених перетинів ОЕС України. Технологію й обладнання для електричного зварювання м'яких живих тканин розроблено фахівцями НАН України спільно з установами медичного профілю. Уже освоєно понад 150 різних хірургічних методик, успішно виконано майже 200 тис. хірургічних операцій. Науковці Інституту проблем реєстрації інформації у співпраці з колегами з інститутів монокристалів, фізики напівпровідників і проблем матеріалознавства НАН України створили перший у світі сапфіровий оптичний диск для «вічного» зберігання інформації. За участю науковців Інституту газу НАНУ в Київській області реалізовано перший в Україні комплексний проект збору та переробки звалищного газу на електроенергію потужністю 2 МВт. Широке впровадження розроблених технологій на великих полігонах твердих побутових відходів України дасть змогу щороку заміщувати 0,5 млрд кубометрів природного газу, із перспективою збільшення цього показнику.

Слід також зазначити, муніципальна інноваційна політика в базисних галузях економіки передусім є орієнтованою на прискорене освоєння українських та зарубіжних технологічних досягнень і відтворення природних ресурсів: мінеральної сировини, питних і промислових вод, флори та фауни,

тощо.

Сучасна наука розглядає як інновації і досягнення в організації й управлінні виробництвом, де існує можливість зекономити величезні матеріальні ресурси і час прийняття рішень. Стратегічною метою становлення інноваційної роботи та формування інноваційної економіки в нашій країні на найближчі роки є всеохоплююче забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробництв і земель на світовому рівні. Це вимагає проведення структурної модернізації економіки держави, техніко-технологічного переозброєння виробництва, боротьби з тіньовою економікою, криміналізацією та корупцією, розробку дієвого законодавства у сфері фінансової та інноваційної роботи.

За сучасних умов стратегічну основу сталого економічного розвитку формує саме динамізм інноваційно-інвестиційних процесів. Тому пріоритетом економічної політики всіх розвинених держав є інноваційна політика, спрямована на створення інституційних та фінансово-економічних засад стимулювання й підтримки розвитку інноваційної діяльності на базі новітніх досягнень науково-технічного прогресу в країні і світі.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С.М. Інноваційний розвиток: маркетинг і менеджмент знань: монографія / С.М. Ілляшенко. – Суми: ТОВ «Діса плюс», 2016. – 192 с.
2. Шульгіна, Л.М., Юхименко В.В. Інноваційний розвиток підприємств: формування стратегій [Текст] : монографія / Л.М. Шульгіна, В.В. Юхименко; Нац. техн. ун-т України «КПІ». – К.: Univest PrePress, 2015. – 212 с.
3. Новодон О. Ю. Інноваційний розвиток підприємств на базі принципів економіки знань / О. Ю. Новодон. // Ефективна економіка. - 2013. - № 4. - Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis>
4. Шипуліна Ю.С., К.О. Костик Шляхи розвитку інноваційної діяльності України в глобалізованому економічному просторі. //Механізм регулювання економіки.– 2019. – №10. – С. 243–249. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue>

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ СЕРЕДНЬОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ

Блажко А.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Актуальність дослідження: оскільки заробітна плата впливає на результативність діяльності окремих працівників, вона має пряме відношення до роботи підприємств, організацій, звідси й на ринок праці, економіку в цілому.

Мета: дослідити поняття заробітної плати, проаналізувати рівень середньої заробітної плати в Україні за період 2021 року, розглянути тенденції реформування.

Заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

Основна заробітна плата. Це - винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців.

Додаткова заробітна плата. Це - винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати. До них належать виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, виплати в рамках грантів, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства, або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми [1].

Мінімальна заробітна плата - це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці. Мінімальна заробітна плата встановлюється одночасно в місячному та погодинному розмірах. Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, за будь-якою системою оплати праці [2, 3, 4].

Розмір заробітної плати працівника за повністю виконану місячну (годинну) норму праці не може бути нижчим за розмір мінімальної заробітної плати.

При обчисленні розміру заробітної плати працівника для забезпечення її мінімального розміру не враховуються доплати за роботу в несприятливих умовах праці та підвищеного ризику для здоров'я, за роботу в нічний та надурочний час, роз'їзний характер робіт, премії до святкових і ювілейних дат.

Якщо нарахована заробітна плата працівника, який виконав місячну норму праці, є нижчою за законодавчо встановлений розмір мінімальної заробітної плати, роботодавець проводить доплату до рівня мінімальної заробітної плати, яка виплачується щомісячно одночасно з виплатою заробітної плати.

Якщо розмір заробітної плати у зв'язку з періодичністю виплати її складових є нижчим за розмір мінімальної заробітної плати, проводиться доплата до рівня мінімальної заробітної плати.

У разі укладення трудового договору про роботу на умовах неповного робочого часу, а також при невиконанні працівником у повному обсязі місячної (годинної) норми праці мінімальна заробітна плата виплачується пропорційно до виконаної норми праці.

Мінімальна заробітна плата у погодинному розмірі застосовується на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та у фізичних осіб, які використовують найману працю, у разі застосування погодинної оплати праці [5].

Джерелом коштів на оплату праці працівників госпрозрахункових підприємств є частина доходу та інші кошти, одержані внаслідок їх господарської діяльності.

Динаміки заробітної плати в Україні за січень-серпень 2021 подано в табл.1.

Динаміка заробітної плати в Україні періоду січень-серпень 2021 [7]

2021	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень
Україна	12337	12549	13612	13543	13499	14313	14345	13997
Вінницька	10751	10927	11696	11977	12247	12789	12782	12426
Волинська	10048	10232	11031	10777	10890	12126	11740	11254
Дніпропетровська	12744	12322	13677	13129	13460	13832	13892	13957
Донецька	13786	13224	15907	13886	14457	14998	15287	14848
Житомирська	10111	10206	10675	11202	11396	12221	12044	11624
Закарпатська	10417	11043	11538	11608	11743	13020	12745	12221
Запорізька	12542	12422	13721	13193	13472	13895	14107	13952
Івано-Франківська	10558	10772	11493	11906	11681	12905	12625	11778
Київська	12645	12747	13438	13908	13850	14679	14543	14228
Кіровоградська	9780	9903	10706	10780	10903	11497	11684	11088
Луганська	10324	11176	11259	11696	11961	12754	12556	11811
Львівська	11038	11139	11937	12052	12065	12903	12924	12724
Миколаївська	12535	12392	13462	12651	13113	14044	14072	13751
Одеська	10995	11233	11889	11624	11994	12842	12609	12359
Полтавська	11353	11538	12404	12576	12584	13088	13321	13050
Рівненська	11406	11267	12879	11812	11997	13005	12866	12507
Сумська	10306	10408	11016	11303	11524	12297	12348	12107
Тернопільська	9922	10280	10973	11613	11230	12293	11743	11283
Харківська	10364	10796	11313	11766	11674	12298	12374	12072
Херсонська	9971	10106	11319	10647	11113	12110	11552	11418
Хмельницька	10725	10942	11892	11801	11757	12965	12338	12055
Черкаська	10460	10588	11462	11690	11876	12448	12307	11845
Чернівецька	9696	10156	10861	10826	10941	12132	11305	10811
Чернігівська	9877	10122	10722	11174	11182	12128	11547	11425
м.Київ	17533	18504	20132	20422	19287	20455	20956	20358

Для установ і організацій, що фінансуються з бюджету, - це кошти, які виділяються з відповідних бюджетів, грантів, а також частина доходу, одержаного внаслідок господарської діяльності та з інших джерел.

Організація оплати праці здійснюється на підставі:

- законодавчих та інших нормативних актів;
- генеральної угоди на національному рівні;

галузевих (міжгалузевих), територіальних угод;
колективних договорів;
трудових договорів;
грантів.

Суб'єктами організації оплати праці є: органи державної влади та місцевого самоврядування; роботодавці, організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців або їх представницькі органи; професійні спілки, об'єднання професійних спілок або їх представницькі органи; працівники [6].

Середня заробітна плата - макроекономічний показник, який вираховується як середнє арифметичне значення заробітних плат певної групи працюючого населення(наприклад, по підприємству, по галузі, по регіону). Розраховується, виходячи з фонду оплати праці працівників, премій, надбавок, винагород за підсумками роботи за рік і одноразових заохочень.

Опираючись на дані таблиці, бачимо, що середня заробітна плата в Україні за серпень 2021 року становила 13977 грн, та є на 348 грн меншою ніж за попередній місяць.

Список використаних джерел:

1. Частина третя статті 2 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 26.11.2015 р. N 848-VIII.
2. Частина перша статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 25.06.2009 р. N 1574-VI, у редакції Закону України від 06.12.2016 р. N 1774-VIII.
3. Частина друга статті 3 у редакції Законів України від 01.06.2000 р. N 1766-III, від 18.11.2004 р. N 2190-IV, від 06.12.2016 р. N 1774-VIII.
4. Частина четверта статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законами України від 25.06.2009 р. N 1574-VI, від 06.12.2016 р. N 1774-VIII.
5. Закон доповнено статтею 31 згідно із Законом України від 06.12.2016 р. N 1774-VIII.
6. Частина друга статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 17.05.2012 р. N 4719-VI.
7. Згідно з українським порталом про фінанси і інвестиції <https://index.minfin.com.ua> .

МІЖНАРОДНИЙ КРЕДИТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Гречишкіна В.

Студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Міжнародний кредит є однією з форм кредиту і являє собою сукупність міжнародних економічних відносин між резидентами різних країн - кредитором і позичальником з приводу руху позичкового капіталу, заснованого на певних принципах [4, с .45].

Зокрема, в процесі співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями, МВФ через діяльність своїх органів виконує функції спрямовані на дотримання платіжного балансу країн-членів фонду (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги кредитування України Міжнародним валютним фондом [9]

Період	Сума затверджена млн. СПЗ	Сума видана млн. СПЗ
1995-1996 рр.	997,3	538,65
1996-1997 рр.	598,2	598,2
1997-1998 рр.	398,92	181,33
1998-2002 рр.	1919,95	1193
2004-2005 рр.	411,6	0
2008-2010 рр.	11000	4000
2010-2012 рр.	10000	2250
2014-2016 рр.	10976	3014,7
2017-2019 рр.	12348	3546
2020-2021 рр.	12348	3546

Сучасний стан економічного розвитку України пов'язаний зі значними проблемами як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Внаслідок фінансово-економічної кризи досить помітними стали проблеми, пов'язані зі зниженням платіжного балансу, зниженням ВВП, девальвацією національної валюти, значним скороченням сировинних доходів, також сюди варто віднести стрімке падіння індексу промислового розвитку, зростання інфляції, масове безробіття, відсутність соціальних гарантій, крах банківської сфери та ін. Зокрема, усі вищезазначені фактори посилено й політичною нестабільністю у зв'язку з тимчасовою втратою контролю над східною частиною країни та АРК у поєднанні з різким зростанням витрат бюджету, визначеним необхідністю збільшення фінансування оборони країни [5, с .65].

Нинішні кредити МВФ сприяють Україні у відновленні економіки та створенні умов для самодостатнього розвитку. В 2020 р. МВФ і українська влада дійшли згоди на рівні персоналу (staff level agreement) про нову програму фінансування stand-by (SBA), щоб допомогти Україні впоратися з пандемією COVID-19. Через коронакризу Україна і МВФ замість EFF перейшли до обговорення 18-місячної програми stand-by на \$ 5 млрд. Позитивне рішення МВФ за новою програмою дозволить уряду країни отримати також макрофінансову допомогу від ЄС (EUR500 млн.) і кредит Світового банку (до \$ 10 млрд.) [3].

За словами, голови фінансового комітету Верховної Ради Д.Гетманцева, Україна отримає черговий транш МВФ у розмірі \$ 700 млн в першій декаді жовтня. 13 лютого місяця МВФ в Україні з питань першого перегляду програми для України в форматі stand-by завершилася безрезультатно. 9 червня 2020 було виділено \$ 2,1 млрд першого траншу в рамках програми stand-by. Після виділення першого траншу було намічено чотири перегляду програми: за підсумками червня, вересня і грудня цього року, а також червня 2021 року - із завершенням цих переглядів відповідно 1 вересня і 1 грудня цього року і 15 травня і 15 жовтня - наступного. Розміри другого і третього траншу - по \$ 700 млн, третього - \$ 560 млн і заключного четвертого - \$ 980 млн. Передбачалося, що віртуальна місія по першого перегляду програми буде працювати 13-23 липня, проте цей план був порушений через коронавіруса [9].

Нагадаємо, що наприкінці квітня 2014 року МВФ погоджується на ще одну програму кредитування на загальну суму у майже 11 млрд. SDR (15,1 млрд.

доларів). З першого ж траншу понад 1 млрд. доларів знову було спрямовано прямо до бюджету. Загалом з цієї програми на підтримку бюджету надійшло 2 млрд. доларів із загальної суми отриманих траншів на 3 млрд. доларів.

Попри це економіка України швидко падала, і вже менш, як за рік, у березні 2015 було погоджено нову програму - розширеного фінансування - на рекордну суму у 12,348 млрд. SDR. Так само безпрецедентним був і перший транш за цією програмою у 5 млрд. доларів. За цією ж програмою Україна отримала і максимальну кількість траншів - чотири. Проте і за нею Україна "вибрала" близько половини виділених коштів. У грудні 2018 її достроково замінили новою програмою stand-by, як вказано вище.[8] На відміну від розширеного фінансування, яке зазвичай надається країнам, що потребують термінової допомоги під час кризи, stand-by розрахована на країни, економіка яких є стабільною і зростає, але потребує підтримки у певних питаннях [2].

На сьогоднішній день найбільша поточна проблема України перед МВФ - це пік виплат боргів попередніх років. Таким чином, Україні варто прийняти низку рішень, що будуть спрямовані передусім на підвищення рівня співпраці у відносинах із Міжнародним валютним фондом для забезпечення можливості продовження кредитної програми та реструктуризації боргу України перед МВФ.

Говорячи про співпрацю з Європейським інвестиційним банком, слід зазначити, що реалізація проєктів відбувалася швидкими темпами. Для проєктів із розвитку інфраструктури ЄІБ надає кредитні ресурси на період до 20 років з пільговим періодом до 6 років, ставка кредиту вважається досить низькою і складається з базової ставки (EURIBOR) і адміністративних витрат ЄІБ. Ставка не включає елементи політичного та економічного ризику країни – позичальника. На сьогодні кредитний портфель ЄІБ в Україні має 19 проєктів на загальну суму 4,034 млрд євро, з них вибрано кошти на суму 0,6 млрд євро. За роки співпраці ЄІБ інвестував в економіку України 6,4 млрд євро і продовжує готувати нові проєкти.

У серпні 2020 року Верховна Рада України ратифікувала дві угоди, необхідні для отримання від ЄІБ двох кредитів обсягом 450 і 50 млн євро: - фінансову угоду «Європейські дороги України III (Проєкт «Розвиток транс'європейської транспортної мережі»)» між Україною та ЄІБ, яка передбачає залучення кредитних коштів ЄІБ у розмірі 450 млн євро на інвестування розвитку дорожніх об'єктів.

Наприкінці вересня 2020 року Кабінет Міністрів України ухвалив два розпорядження для залучення позики ЄІБ у розмірі 300 млн євро на енергоефективність. Реалізація розпорядження «Про залучення коштів позики від Європейського інвестиційного банку для реалізації проекту «Енергоефективність громадських будівель в Україні» дасть змогу здійснити заходи з енергоефективності у невеликих містах, що значно зменшить навантаження на державний та місцеві бюджети за рахунок економії видатків на оплату енергоносіїв[2].

В поточному році сума інвестицій від ЄБРР вже перетнула цю позначку. Кредити надаються на термін 12-15 років, комісією за зобов'язання 0,5 % річних, одноразовою комісією 1 % від суми позики, ціною за плаваючою ставкою, що прив'язана до середньої ставки міжбанківського ринку країн ЄС (Euribor) + 1 % річних. Проте спостерігається значне зволікання із практичним впровадженням проектів ЄІБ та ЄБРР в Україні.

Зокрема, за проектом “Подовження третьої лінії метрополітену у м. Харків” з ЄІБ та ЄБРР 11 грудня 2017 року було підписано Фінансову та Кредитну Угоду на 160 млн євро кожна [2]. До цього часу Угода з ЄІБ не ратифікована Верховною Радою України, внаслідок чого кошти є недоступними для України. Передбачається, що останньою датою використання коштів буде 11 грудня 2021 року, тобто до закінчення проекту залишилося 2,5 року.

За проектом “Реабілітація гідроелектростанцій”, який фінансується ЄБРР, робота з Україною ведеться з 2012 року. Проект передбачає оновлення обладнання, що на 10 % збільшить потужності гідроелектростанцій. У 2015 році, з метою покращення кредитування, ЄБРР запропонував замінити суверенний кредит на кредит ПАТ “Укргідроенерго”, залучений під державні гарантії на суму 180 млн євро.

За проектом “Зведеного будівництва метрополітену у м. Дніпро” вибірка коштів становить 11,91 % від суми позики, закінчення реалізації проекту – поточний, 2021 рік [3].

Вищевказане визначає важливість фінансового співробітництва України з фінансовими організаціями і варто зазначити, що використання міжнародного кредиту пояснюється як необхідністю фінансування високого рівня розвитку національного реального виробництва, так і його геополітичної роллю, яка виражається у фінансуванні міжнародних проектів, наданні допомоги іншим

країнам, що вимагає додаткових коштів. Міжнародний кредит дійсно необхідний і ефективний для національної і світової економіки лише за певних умов. Важливу роль для вирішення цього завдання має відігравати держава, створюючи сприятливі для іноземного капіталу і справедливі для національної економіки умови функціонування міжнародного кредиту [6, с. 45].

З іншого боку, держава може нераціонально використовувати міжнародні кредитні ресурси. Адже, вагомим негативним моментом в економіці країни є посилення інфляційного тиску. Уряду необхідно зосередитися на перебудові бюджетної політики, насамперед цілеспрямованому витрачання залучених коштів на розвиток реального сектору економіки .

Вкладення міжнародних кредитних ресурсів в невиробничу сферу, в споживання, на утримання державного апарату і так далі призводить до того, що повернення основної суми боргу і сплата відсотків по ньому здійснюються не за рахунок створеного з використанням їх еквівалента, і в кінцевому підсумку це позначається на скороченні валового внутрішнього продукту країни. В цьому випадку міжнародний кредит і його несвоєчасне обслуговування може лягти важким тягарем на майбутні покоління

Список використаних джерел:

1. Богацька Н.М. Аналіз залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. Економіка та суспільство. 2020. Вип. 10. С. 28–31. URL: [http:// www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/6.pdf](http://www.economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/6.pdf).
2. Михайлик О.М. Особливості міжнародного кредитування МВФ. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/5>.
3. Міжнародний валютний фонд [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.imf.org/external/np/fin/tad/exfin2.aspx?memberkey1=993&date1Key=2015-08-31>.
4. Міжнародний валютний фонд у контексті співпраці з Україною: сучасний стан, ризики, перспективи І.В. Фурман, А.О. Підгірняк, Я.С. Паламар. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія «Економічні науки». 2020. № 4(81).
5. Міжнародні економічні відносини: Сучасні міжнародні економічні відносини / А.С. Філіпенко, С.Я. Боринець, В.А. Вергун. К., 2019.
6. Міжнародні організації: Навч. посіб. За ред. О.С. Кучика. 2ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2020.

7. Мокій А. І., Яхно Т. П., Бабець І. Г. Міжнародні організації. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2018.

8. Новинний ресурс - URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-58049369>

9. Сайт Міністерства фінансів України. - URL: <https://minfin.com.ua/ua/2021/06/23/66826650/>

УДК 338.10

ПРОБЛЕМИ ЗРОСТАННЯ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

Кулішова В.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Інфляція – це тривале зростання загального рівня цін, яке відображає зниження купівельної спроможності грошової одиниці [1].

Найчастіше цей термін пояснюють як знецінення грошей внаслідок зростання цін. Сьогодні взагалі всі країни зазнавали економічні втрати саме через інфляцію. Бо саме наслідки інфляційних процесів найгірші.

Але не будь-який ріст цін це вже інфляція. Треба також вміти розрізняти. Тому я хочу назвати важливі причини інфляційного росту цін [2]:

- Диспропорційність – це дефіцит державного бюджету.

- Інфляційно небезпечні інвестиції – часто це мілітаризація економіки.

Велика причина дефіциту державних коштів із-за військових асигнуваннях.

- Інфляційні очікування - це коли населення будь-якої країни вже починає звикати до постійного росту цін. І відповідно вимагає підвищення заробітної плати.

- Відсутність вільного ринку і досконалої конкуренції.

Ринок зацікавлений у скороченні виробництва і товарів, тим самим створюється дефіцит.

Також розрізняють класичну та сучасну інфляцію:

- Класична - це тимчасова інфляція. Вона виникала, наприклад, через війну, тобто іншими словами через надзвичайні обставини.

- Сучасна - це стала інфляція. Можна навести такі приклади як демонетизація золота або розрив зв'язків між паперовими, чековими і кредитними грошима та чеками.

Інфляція може бути різною. Деяка може зростати досить повільно, а саме ціни збільшуються не більше як на 10% в рік. Другий вид інфляції вже є серйозною проблемою для економіки України. В ній ціни зростають від 20% до 200% на рік. Але й існує ще найгірший випадок, це називається гіперінфляція. Цей вид наносить сильний удар по всім прошаркам населення [3].

Інфляційні процеси в Україні дуже не стабільні. І тому нам багато чого треба зробити для її розвитку, і виходячи з цього це питання є дуже актуальним та відкритим.

Є декілька рішень, щоб стримати зростання цін:

1. Треба зрівняти рівень життя населення України з реальними можливостями самої економіки.

2. Далі треба гарно розвивати фінансові ринки.

3. Розвивати кращі умови для ведення бізнесу. І цим самим на споживчому ринку розширювати пропозиції товарів і послуг.

4. Уряд повинен звернути увагу на ринкові інструменти, та використовувати їх, для того щоб прибрати коливання цін на окремі товари та послуги.

Головна проблема в інфляції для тих, хто збирає та заощаджує гроші. І захистити свої гроші буде складно і можна це зробити тільки якщо твої гроші вкладені в банк. І тільки якщо встановлений ними процент по вкладах буде перевищувати рівень інфляції. Також інфляція погіршує продуктивність праці. Тому, що ціни постійно зростають, а заробітна плата не збільшується. Велика проблема також виникає і в технічному процесі. Підприємці завжди шукають способи заощадити свої кошти і тим самим їм вигідно купувати дешеву робочу силу, а не дорожчу техніку. Нестабільні ціни та постійне їх коливання заважають підприємцям робити великі інвестиції в кращу техніку. У наш час інфляція одна з найголовніших проблем, тому що вона впливає на економіку,

фінанси, грошову систему в цілому. Вона означає не тільки знецінення грошей, але і забирає можливість господарського регулювання та проведення структурних перетворень [4, 5, 6].

Можна на прикладі 2018 року поглянути на інфляцію як процес.

За період 2014-2017 загальний рівень споживчих цін згідно з офіційними даними зріс на 129%. Так протягом 2018 року якість управління інфляційними процесами в Україні дуже низький.

Виправлення ситуації у сфері управління інфляційними процесами потребує глибокого аналізу причин, механізмів і ключових трендів у розгортанні інфляції. На жаль, офіційні звіти НБУ, включаючи «Інфляційні звіти», не відповідають повністю цим вимогам, тому для подолання дефіциту об'єктивної інформації для суспільства Експертно-аналітичний Центр «Оптіма» починає надавати на регулярній основі (щомісячно) незалежні аналітичні дослідження інфляційної динаміки.

У березні 2018 р. інфляція на споживчому ринку по відношенню до попереднього місяця становила 1,1%, прискорившись порівняно з лютим на 0.2 проц.

Протягом I кварталу 2018 р. ціни споживчого ринку зросли на 3,5%, що є близьким до відповідного показника 2017 р. (3,9%) та значно перевищує приріст за I кв. 2016 р. Визначальний вплив на загальний рівень інфляції за січень-березень мало подорожчання хліба (на 4,4%), риби (на 5,4%), фруктів (на 18,4%), овочів (на 18,1%), а також палива (на 4,0%) та пов'язане з ним підвищення вартості проїзду автодорожнім транспортом (на 6,6%).

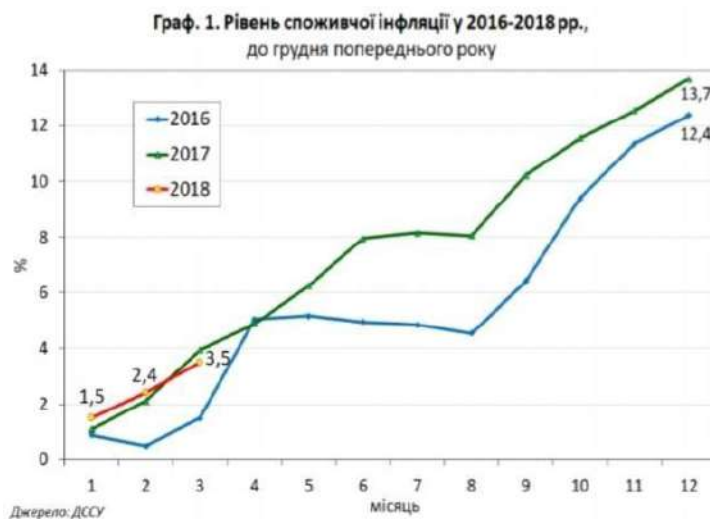

Рис.1. Рівень споживчої інфляції

Річний рівень інфляції (місяць до відповідного місяця попереднього року), після зростання у січні до 14,1%, станом на березень знизився до 13,2% , що передусім обумовлено ефектом бази порівняння.

Рис. 2. Фактичний рівень інфляції

Порівняння динаміки цінкових індексів на продовольство на різних стадіях виробництва і продажу продукції (від створення до переробки та споживання) свідчить про істотний вплив на ціни споживчого ринку чинників з боку витрат. Станом на лютий 2018 р. річний рівень приросту цін виробників харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів становив 10,9%. Істотний тиск у напрямі зростання цін як у 2017 р., так і на початку 2018 р. чинило поєднання двох різноспрямованих процесів.

З одного боку, у 2017 р. мало місце скорочення виробництва у сільському господарстві (на 2,7%), а з іншого – відбулося різке зростання обсягів експорту продовольства (зокрема, за категорією «живі тварини; продукти тваринного походження» приріст порівняно з 2016 р. становив 43,1%, за категорією «продукти рослинного походження» – 13,9%). У січні-лютому 2018 р. порівняно січнем-лютим 2017 р. експорт зріс відповідно на 51,4% та 5,4%, тоді як обсяг виробництва сільськогосподарської продукції за той самий період скоротився на 0.3%

Підвищення цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами було значною мірою обумовлено зростанням витрат виробництва. Зокрема, річний приріст сукупного індексу витрат на виробництво сільськогосподарської продукції станом на лютий 2018 р. становив 12,6%, а індексу цін на матеріальнотехнічні ресурси промислового

походження, що споживаються сільським господарством – 13,5%. Протягом 2017 р. динаміка зазначених показників значно перевищувала динаміку цін реалізації продукції, що заклало потенціал для подальшого подорожчання продовольства, котрий не вичерпався і дотепер. З початку 2018 р. розрив почав скорочуватись, проте це відбувається за рахунок високої бази порівняння, тоді як вартість витрат виробництва продовжує зростати.

Висновок : Інфляційні процеси в Україні були спричинені багатьма факторами. В Україні спостерігається уповільнення інфляції, внаслідок послідовної політики НБУ, спрямованої саме на досягнення цінової стабільності. На сьогоднішній день є багато проблем, які заважають розвиватися економіці в Україні. Перш за все це війна на сході та пандемія. Весь світ потерпає від пандемії і знаходиться у стані кризи. Тому вирішення глобальних проблем потребує багато часу.

Список використаних джерел:

1. Гальчинський А., Єщенко П. Основи економічної теорії. – спб. - 1995, с. 192-193.
2. Прісняков В. Про зв'язок інфляції і монеторної маси. – к.: 2008, с. 154-155
3. Фішер С., Дорнбуш Д., Шмалензі Р. Економікс. М.: Дело. - 1993. с. 187-188.
4. Мащенко М. А. Роль підприємства в екологічній модернізації національної економічної системи // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2018. - №63. - С. 46–53.
5. Мащенко М. А. Теоретико-методологічні підходи до структурної трансформації національних економічних систем //Бізнес Інформ. - 2018. - №10. - С. 8–12.
6. Мащенко М. А. Аналіз підходів оцінювання інвайронментальної безпеки підприємств. // Економіка розвитку. - 2018. - №4(17). - С. 13–19.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ В УКРАЇНІ

Середа Ю.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Конкурентоспроможність продукції - вагомий критерій доцільності виходу підприємства на зовнішній ринок, умова ефективного проведення зовнішньоекономічних операцій і складова вибору засобів та методів виробничо-експортної діяльності, яка являє собою сукупність якісних і вартісних ознак продукції, що забезпечують задоволення конкретних потреб споживачів.

Конкурентоспроможність підприємства значною мірою залежить від конкурентоспроможності галузі, регіону функціонування та економіки України в цілому, які формують конкурентне середовище. Останнє у свою чергу визначає умови, взаємодію та характер суперництва між суб'єктами підприємницької діяльності [1].

Критеріями оцінки конкурентоспроможності продукції на зовнішньому ринку слід вважати фактори, які визначають його кон'юнктуру:

- наявність споживача даного виду продукції;
- кількість конкурентів, які випускають аналогічну продукцію;
- обсяги виробництва й реалізації продукції підприємств-конкурентів у цілому й у сфері діяльності українського підприємства;
- важливість для конкурентів «панування» на тому сегменті ринку, який опанований чи планується до «завоювання» вітчизняним підприємством;
- основні напрямки конкурентної боротьби на зовнішньому ринку;
- оцінка стратегічної діяльності конкурентів (контроль за каналами збуту та діяльністю підприємств-постачальників з метою зниження рівня витрат);
- політика горизонтальної інтеграції (з метою виявлення можливостей проведення контролю та управління станом сектору певної галузі);
- розмаїття методів конкуренції (ціни, якість, технологічний рівень, дизайн продукції, сервісні послуги, імідж підприємства, товарний знак тощо);
- стабільність попиту на продукцію, яку має підприємство на кожному сегменті

ринку.

Якість - один з самих значущих інструментів, який використовується для позиціонування товару на ринку. Якість має дві характеристики: рівень і постійність. Рівень якості повинен забезпечувати позицію товару на цільовому ринку. При цьому якість товару ототожнюється зі спроможністю товару виконувати свої функції. Причому, з точки зору маркетингу, якість повинна вимірюватися в термінах купівельного сприйняття. Тобто підприємства повинні вибирати рівень якості, який відповідає потребам цільового ринку і рівням якості конкуруючих товарів.

Стійкість позицій підприємства на ринку, його репутація, успіх, визнання та довіра з боку споживачів зумовлюється відповідним рівнем конкурентоспроможності. Як свідчить сучасна економічна ситуація, в умовах фінансово-економічної кризи виживають ті підприємства, котрі систематично та цілеспрямовано ведуть діяльність із інноваційно спрямованого організаційного розвитку, яка базується на дослідженні та прогнозуванні потреб споживачів та ринкової кон'юнктури. На сьогоднішній день проблема підвищення конкурентоспроможності дуже актуальна для підприємств України. Проблема підвищення конкурентоспроможності стосується практично всіх сторін життя суспільства. У розвинутих країнах, наприклад, вона постійно перебуває у центрі уваги державних діячів та ділових кіл. Загострення конкурентної боротьби за збут продукції, за місце на ринку змушує підприємства постійно шукати нові можливості й резерви для збуту своєї продукції, удосконалювати технологію з метою створення якісних товарів [2, с. 4, 3].

Варто зауважити, що оскільки класично планування поділяється на стратегічне та тактичне, то при розробленні технології планування конкурентоспроможності необхідно враховувати цей часовий аспект (горизонт планування).

Одна з перших сучасних концепцій про лідерство підприємств на перспективних ринках сформульована у праці Г. Хамела і К. Прахалада. У ній розкрито теоретичні та практичні особливості конкурентної поведінки компаній, що прагнуть не тільки зберегти свої лідерські позиції в галузі, а й докладають максимальних зусиль для «проникнення» на ринки майбутнього. Зокрема, основне завдання підприємства – це формувати майбутні потреби споживачів, що є найважливішою сферою радикальних інновацій. Одним з основних

способів досягнення цього є формування в компаніях «ключових компетенцій» [4, с.19].

У сучасних умовах на світовому ринку на зміну ціновій конкуренції прийшла нецінова, тобто конкуренція технічного та якісного рівня продукції. У конкурентній боротьбі за ринки збуту перемагає не той, хто пропонує нижчі ціни, а той, хто пропонує вищу якість, оскільки продукція з кращою якістю значно ефективніша у використанні. Однак при цьому роль ціни не зменшується, вона завжди була й буде виступати найвпливовішим критерієм максимізації прибутку.

За останні роки багато підприємств України досягли значних успіхів в галузі просунення своєї продукції на міжнародні ринки, підвищення її якості, але вступ до СОТ вимагає більш жорстких заходів щодо підвищення конкурентної спроможності продукції на світовому ринку.

На думку експертів, концепція конкурентоспроможності країни може стати національною ідеєю для України, як свого часу це відбулось у США, Великобританії, Швеції, Сінгапурі та інших розвинутих країнах. Проте, на сьогодні згідно з міжнародним індексом GCI Україна та індексом людського розвитку Україна посідає одні з останніх місць у світі [1, с. 118].

До організаційних заходів, що підвищують рівень конкурентоспроможності підприємства, відносять [3, 5-7].

- забезпечення пріоритетності продукції;
- зміну якості виробу і його технічних параметрів з метою обліку вимог споживача та його конкретних запитів;
- виявлення переваг товару порівняно із заміниками;
- виявлення недоліків товарів-аналогів, які випускають конкуренти;
- вивчення заходів конкурентів з удосконалення аналогічних товарів;
- виявлення й використання цінових факторів підвищення конкурентоспроможності продукції;
- нові пріоритетні сфери використання продукції;
- диференціація продукції, що забезпечує відносно стійкі переваги споживачів, які віддаються певним видам взаємозамінних товарів.

Наприклад якщо взяти конкурентоспроможності продукції молокопереробних підприємств. Наголошено, що основними напрямками формування конкурентоспроможного виробництва молочних продуктів повинні стати розвиток та впровадження інноваційних технологій виробництва,

посилення інвестування з боку держави та приватних інвесторів для оновлення і реконструкції існуючого устаткування; налагодження ефективної системи закупівлі молока-сировини; запровадження на молокопереробних підприємствах систем управління якістю, побудованих відповідно до міжнародних стандартів.

Узагальнення шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства і збільшення його частки на ринку дає можливість визначити такі, які найбільш часто використовуються:

- виведення на ринок новий вид продукції;
- зниження ціни на продукцію або послуги;
- широке використання рекламних заходів;
- реалізація товару через більшу кількість торгових представників.

Метод конкурентної боротьби полягає у реагуванні на ринкові сигнали, які примушують підприємства виробляти та збувати рентабельну продукцію в обраному сегменті ринку, а за неможливості відповідати запитам споживачів – виходити з нього. Цей метод залежить від кількості продавців певного виду товару та насиченості ринку.

Висновок. Безперечно, конкурентоспроможність продукції є найсуттєвішим чинником, від якого залежить конкурентоспроможність підприємства в цілому. Тому перш за все, необхідно створити гідні умови для впровадження способів підвищення конкурентних переваг продукції. Тому виділяють такі способи підвищення конкурентоспроможності продукції, як: зниження витрат на виробництво, собівартості та ціни; покращення технічних характеристик, параметрів надійності та дизайну; удосконалення маркетингових досліджень та реклами; проведення сертифікації продукції. Отже, згідно сучасних підходів до управління підприємствами, конкуренція розглядається як вища спонукальна сила, що змушує продавців та виробників продукції підвищувати її якість, знижувати витрати на виробництво, підвищувати продуктивність праці. Більш того, вона формулює нові стандарти господарювання учасників ринку, що обумовлює необхідність забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємств і це дозволяє їм ефективно виконувати свої господарські функції в умовах постійного посилення конкурентної боротьби. Не варто й говорити про високу конкурентоспроможність українських товарів на міжнародних ринках (а часто і на власному), особливо, якщо враховувати ще й низьку якість вітчизняної

продукції. Наявність значних площ орних земель не створює додаткової конкурентної якості через недостатню забезпеченість аграрного сектора високоефективною технікою тощо. Натомість, економіка України відчуває на собі вплив майже всіх негативних міжнародних економічних чинників: вплив кадрів за кордон, “втеча” капіталів, хронічний дефіцит торговельного балансу і майже катастрофічне погіршення умов формування загального платіжного балансу країни і державного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Романко О.П. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА. Івано-Франківськ. 2011. 237с.
2. Харченко Т.Б. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств як засіб ринкового реформування економіки // Ефективна економіка. - 2019. - №3. - С. 25-35.
3. Лупак Р. Л., Васильців Т. Г. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА. – К. Навч. посіб. - 2018. 345с.
4. Савицька В.Г. Маркетинг у формуванні ринку молока і молочних продуктів // Економіка АПК. – 2008. - №4. - С. 23-35.
5. Мащенко М. А. Роль підприємства в екологічній модернізації національної економічної системи // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2018. - №63. - С. 46–53.
6. Мащенко М. А. Теоретико-методологічні підходи до структурної трансформації національних економічних систем // Бізнес Інформ. - 2018. - №10. - С. 8–12.
7. Мащенко М. А. Аналіз підходів оцінювання інвайронментальної безпеки підприємств // Економіка розвитку. - 2018. - №4(17). - С. 13–19.

Секція 3.

Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку країни

УДК 331.5:338(477)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Денисенко Г.

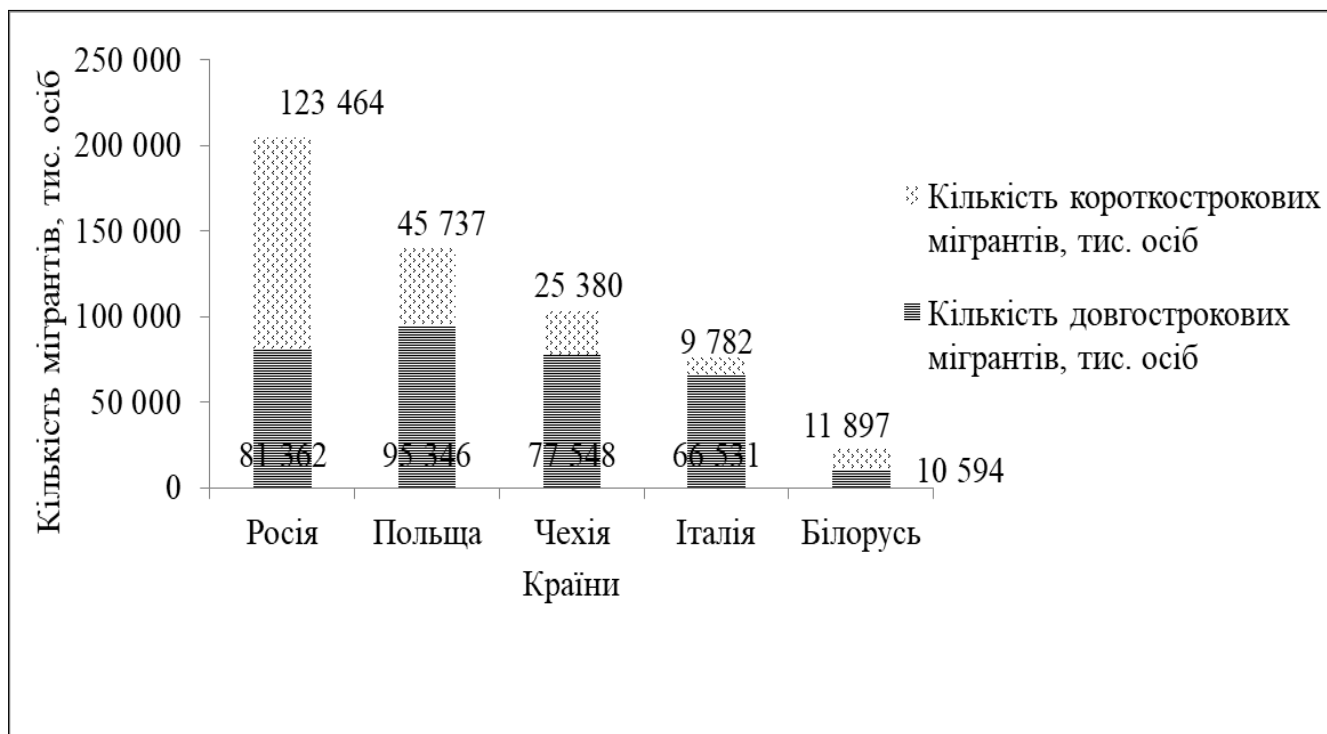
студент факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ринок праці є одним з найважливіших елементів ринкової економіки, який опосередковує вплив на добробут населення та характер більшості суспільних процесів, посилюючи або пом'якшуючи соціально-економічні протиріччя в суспільстві. Тенденції розвитку ринку праці і Україні є нестабільними та диспропорційними через спад національного виробництва та зміну вимог на робочу силу на глобальному ринку праці.

Детальне вивчення особливостей функціонування та розвитку сучасної економіки України показало, що однією з провідних тенденцій сучасного ринку праці в Україні є посилення процесів трудової міграції. Згідно з результатами дослідження, проведеного у 2016-2020 рр. Міжнародною організацією міграції (МОМ) [3], серед трудових мігрантів переважали чоловіки (понад 40%), насамперед, у віці від 30 до 40 років, причому більшість мігрантів – це населення західних регіонів України. Щодо професійно-кваліфікованого рівня трудових мігрантів, то понад 41% трудових мігрантів мають середню або середню спеціальну освіту, а 36% трудових мігрантів – вищу освіту. Основні країни трудової міграції українців – це Польща, Росія, Чеська Республіка та Італія (рис. 1), які приймають близько 80% загальних потоків короткострокових та довгострокових трудових мігрантів з України.

На нашу думку, міграція висококваліфікованих працівників з України до країн Європейського Союзу для вітчизняної економіки є негативним фактором, який призводить до втрати значної частини її людського потенціалу, однак поряд з цими негативними соціально-економічними наслідками, означені процеси сприяють розширенню можливостей обміну науково-технічними знаннями, інформацією і професійним досвідом між фахівцями різних країн,

особливо серед спеціалістів з високою кваліфікацією.

Рис. 1. Основні напрямки трудової міграції з України [3]

Для мотивації висококваліфікованих працівників повертатися до України необхідно створити сприятливі умови для їх успішного працевлаштування в Україні, а саме підвищити якість та тривалість життя населення, збільшити розміри соціальних виплат, збільшити кількість та підвищити якість об'єктів соціальної інфраструктури, підвищити освітньо-кваліфікаційний рівень працівників, зменшити плінність управлінських кадрів, збільшити обсяг державних інвестицій у людський капітал, збільшити питому вагу економічно активного населення у загальній кількості населення [1].

Іншою тенденцією функціонування сучасного ринку праці в Україні є динамічний розвиток гнучких видів праці. Так, на етапі переходу України до інноваційно-інформаційного суспільства праця “поза офісом” або неповний робочий день стала реальністю. Сучасні фахівці вже не розглядають своє робоче місце з точки зору принципу найму “впродовж усього життя”, оскільки мають цілу низку альтернативних варіантів “мобільної” зайнятості. Як результат, в Україні досить поширеними є нестандартні форми зайнятості населення: тимчасова зайнятість; неповна зайнятість; зайнятість працівників, найнятих рекрутинговими агенціями; сезонна зайнятість; заміщення тимчасово відсутніх працівників; зайнятість на основі укладання угоди на виконання

певного обсягу робіт; аутстафінг, тобто вивід персоналу за штат компанії-замовника шляхом зарахування його до персоналу компанії-провайдера [1, с. 522-525]; аутсорсинг, тобто передача компаніїю частини своїх завдань або процесів іншим виконавцям на умовах субпідряду [2, с. 6-8]; лізинг, тобто підприємницька угода, яка спрямована на інвестування власних або залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем лізинго-одержувачу майна у виключне користування на певний термін. Поширення зацікавленості до нестандартних форм зайнятості є серйозним викликом національній економіці України, який можна розглядати як прояв процесів самоорганізації ринку праці. В умовах неповної зайнятості це дає можливість безробітним отримувати принаймні тимчасовий дохід, а зайнятим – поєднувати основну роботу з виконанням сімейних обов'язків і підтримкою здоров'я.

Ще однією важливою тенденцією розвитку ринку праці в Україні є поширення дистанційної зайнятості (або “фрілансу”). Зазвичай, дистанційно зайнятими (фрілансерами) є програмісти, стартапери, дизайнери, аналітики, художники, фотографи, журналісти. За період 2016-2020 рр. фріланс в Україні із зайнятості окремих творчих особистостей і так званих “вільних митців” перетворився на індустрію з багатомільярдним обігом. Так, за оцінками HR-провайдера Smart Solution, в Україні питома вага дистанційно віддалених вакансій становить близько 5% від загальної кількості вакансій, а до 2025 р. цей показник може досягти навіть до 8% [3]. Зауважимо, що фріланс, який активно розвивається в Україні, позитивно впливає на вітчизняну економіку, оскільки цей вид трудової діяльності є дієвим механізмом зниження рівня фактичного безробіття. З іншого боку, активна співпраця українських фрілансерів із зарубіжними замовниками сприяє збільшенню валютних надходжень до економіки України і зростанню інвестицій, насамперед, у нерухомість. Фріланс дає професіоналам брати участь в міжнародних проектах, а циклічним безробітним, які втратили роботу в результаті загальної ринкової економічної кризи – бути частково зайнятими. У свою чергу, для компаній використання позаштатних співробітників є ефективним методом скорочення витрат: в середньому витрати на роботу фрілансерів майже у два-три рази є нижчими порівняно з витратами на оплату штатних працівників.

Ще однією тенденцією розвитку ринку праці в Україні є зростання попиту і зменшення пропозиції на технічні спеціальності, а саме на кваліфікованих

інженерів, будівельників, електромонтажників та ін., що свідчить про зростання диспропорцій з боку пропозиції робочої сили за професійно-кваліфікаційними ознаками. Окрім того, в Україні відбувається загальне скорочення пропозиції праці, яке пов'язане зі вступом країни до тривалої демографічної кризи. Характер цього тренду має довготривалий характер і спричиняє серйозний негативний вплив на ринок праці країни. Це пояснюється тим, що починаючи з 1993 р., Україна належить до країн з так званим “першим типом відтворення населення”, який характеризується низькими темпами народжуваності, зростанням смертності і незначним (або навіть від’ємним) природним приростом населення. В Україні природний приріст населення є від’ємним [3] і впродовж 2016-2020 рр. спостерігається чітка тенденція до його подальшого зниження. Зростання темпів “старіння” також зумовлюється певними особливостями вікової структури, які властиві населенню України.

Таким чином, проведене дослідження показало, що провідними тенденціями ринку праці в Україні є посилення процесів трудової міграції, динамічний розвиток гнучких видів праці, а саме тимчасової та неповної зайнятості, поширення дистанційної зайнятості (“фрілансу”), зростання попиту і зменшення пропозиції на технічні спеціальності, а саме кваліфікованих інженерів, будівельників, електромонтажників, що свідчить про зростання диспропорцій з боку пропозиції робочої сили за професійно-кваліфікаційними ознаками. Тому подальші наукові розвідки автора будуть спрямовані у бік пошуку шляхів вирішення виявлених диспропорцій на ринку праці України.

Список використаних джерел

1. Аграмакова Н. В. Нестандартні форми зайнятості в умовах мережевої економіки / Н. В. Аграмакова, Г. І. Писаревська, А. В. Семенченко // Економіка і суспільство. – 2019. – Випуск 20. – С. 520-529.

2. Песцова-Світалка О. С. Монопсонічний ринок праці та його місце в економіці України / О. С. Песцова-Світалка // Інфраструктура ринку 2019. – Випуск 38. – С. 3-8.

3. Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: iom.org.ua (дата звернення: 01.11.2021).

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Білицький Д.

Студент факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності. У системі зовнішньополітичних пріоритетів України вона посідає особливе місце.

Особливість загального розвитку України полягає в тому, що він якщо не повністю, то багатьма своїми сторонами продовжує перебувати під потужним впливом Росії. Кожен новий поворот в україно-російських взаєминах неодмінно позначається на внутрішніх дискусіях щодо геостратегічного вибору країни.

Україна як країна, обмежена в енергетичних й інших ресурсах, зацікавлена насамперед в енергетичних і ресурсозберігаючих технологіях, заснованих на новітніх наукових знаннях. Навколо вирішення цього питання в найближчій перспективі буде вестися суспільна дискусія й формуватися усвідомлення загальнонаціональної мети. Відповідно, вплинути на становлення української економічної ідентичності, тобто на здатність України показати себе на світових ринках і закріпитися на них, міг би тільки власник передових ефективних технологій.

Головне завдання України на сьогоднішньому етапі вбачає в утвердженні європейських цінностей і стандартів в політиці, економіці та соціальній сфері, тобто сприянні розвитку торгівлі та інвестицій, розвитку стосунків шляхом постійного політичного діалогу, забезпеченні підґрунтя для взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, громадського, науково-технологічного та культурного співробітництва. У цьому запорука суспільної стабільності і сталого розвитку нашої держави. Прагнення України стати рівноправним членом світової та європейської спільноти вимагає від нашої держави неухильного дотримання міжнародних угод і стандартів у сфері захисту прав людини, однією із складових якої є забезпечення прав такої категорії іноземних громадян та осіб без громадянства, як біженці та шукачі притулку. Україна із середини 90-х років стала транзитною країною на шлях шукачів кращого життя

з ряду азійських та африканських країн, а також з окремих держав СНД.

Таким чином для досягнення своєї євроінтеграційної мети Україна має вирішити питання кордонів, що залишилося незавершеною ланкою державотворення. Сенсом і ціллю ефективної політики кордонів є забезпечення дієвого включення України в систему регіональних та глобальних зв'язків і комунікацій при гарантуванні інтересів безпеки громадян та забезпеченні основоположних прав людини. Крім цього, ефективна політика кордонів України є передумовою участі України в процесах регіональної інтеграції та запорукою добросусідських відносин з країнами найближчого оточення.

Незважаючи на всі гострі кути, посилення відцентрових та навіть сепаратистських тенденцій, європейська інтеграція все-таки має потенціал до об'єднання українського суспільства, щоправда цей потенціал потрібно реалізувати. Наразі Україна переживає унікальний момент, коли соціальна, політична та економічна криза може дійсно стати вікном можливостей як для консолідації суспільства, реального здійснення внутрішніх реформ, з одного боку, так і для успішної реалізації курсу на інтеграцію в європейський простір. Ефективне втілення реформ буде найкращим підґрунтям для внутрішньої консолідації суспільства, а з часом дозволить підвищити і рівень підтримки євроінтеграції, якщо як політично, так і інформаційно реформи будуть представлені як частина інтеграції України в простір Об'єднаної Європи.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Демченко М.

студентка факультету Економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Питання проблем фінансового ринку в Україні є досить актуальним в наш час. Фінансовий ринок являється однією з важливих частин національної економіки. Тому значна увага приділяється його дослідженню. Питанням фінансового ринку в Україні присвячено праці багатьох вчених, серед яких О.А. Білоус, О.Д. Василик, Я. Комаринський, В.М. Опарін, О.В. Онікієнко, Г.Г. Козоріз, І.О. Школьник та інші.

На сьогоднішній день можемо виділити три основні проблеми: 1) мобілізація ресурсів; 2) нерозвиненість і недосконалість системи; 3) відсутність узгодженого законодавства. В Україні розвиток фінансового ринку відбувається з 1992 року. Пройшло зовсім мало часу і відповідно великих результатів не помітно. В цьому році Україна займає 120 місце з 125 країн відносно розвитку фінансового ринку. Виходячи з цього зрозуміло, що темп зростання економіки уповільнюється.

Одна з причин - недостатня кількість ресурсів. Цю проблему можна вирішити двома шляхами. 1) Розглянути акумулювання та інвестування банків; 2) акумулювання та інвестування фінансового капіталу. Раніше була велика кількість банків, відповідно фінансові ресурси були більш розпоширеніші. В зв'язку зі світовою кризою кількість банків значно зменшилась, через це відбулося групування ресурсів. Стимулювання фінансового ринку є дуже важливе для кожної країни, тому що на світовому ринку дуже важливо підтримувати конкуренцію.

Під час останніх подій в Україні загострився економічний стан. Тобто відбувається фінансова криза, яка характеризується хронічною незбалансованістю бюджетних доходів та видатків, активним зростанням державної заборгованості, нераціональною структурою бюджетних витрат, неоптимальним рівнем податкових вилучень для формування бюджетів усіх рівнів. Для подолання фінансової кризи потрібно запровадити жорсткий режим економії стосовно витрат бюджетних коштів; визначити доцільність

фінансування соціальних витрат; зменшити обсяг фінансових запозичень для покриття дефіциту державного бюджету; вдосконалити інструменти залучення до інвестиційної сфери особистих накопичень населення; оптимізувати рівень податкових вилучень до бюджету.

Для підвищення дієвості фінансової системи потрібно впровадити елементи стабілізаційної та фінансової політики, пріоритетом яких має бути оптимізація ефективності завдань, які належать до сфери компетенції місцевої влади та держави. Наприклад: розвиток страхових механізмів пенсійного забезпечення, медичного обслуговування, страхових принципів фінансування отримання вищої та спеціальної освіти та інше.

Фінансовий ринок в Україні відіграє дуже велику роль, так як має суттєвий вплив на розвиток усіх секторів економіки в країні. Наприклад пенсійні фонди, страховий ринок допомагають розвитку економічних процесів суспільства.

На сьогоднішній день поняття «фінансовий ринок» досліджує багато науковців, тому є досить багато його значень. Трактують О.Д. Василюк є найбільш точним для цього поняття. Фінансовий ринок – це механізм перерозподілу фінансових ресурсів між суб'єктами підприємницької діяльності, державою та населенням, між учасниками бюджетного процесу, деякими міжнародними фінансовими інституціями. Головними учасниками фінансового ринку є страхові компанії і комерційні банки.

Ще одна проблема, яка впливає на розвиток фінансового ринку це неузгодженість законодавства. Для вирішення слід ввести цілісну довгострокову стратегію розвитку фінансового сектору. Розвиток ринку цінних паперів відбувається дуже повільно. Причинами цього може бути: недосконалість чинного законодавства, або зміни в ньому; нерозвинена інфраструктура ринку фінансових послуг; висока кількість тіньової економіки; корупція; незахищеність прав; відсутність дієвих систем покарання за порушення законодавства України.

Отже, фінансовий ринок – це важлива складова частина ринку. Подальший його розвиток є дуже важливим для економічного стану країни. Він відкриває банкам значні можливості та перспективи збільшення обсягу діяльності. Основні проблеми: 1) мобілізація ресурсів; 2) нерозвиненість і недосконалість системи; 3) відсутність узгодженого законодавства. Для вирішення даних проблем потрібно здійснювати постійний моніторинг діяльності фінансових установ; оздоровити систему; покращити структуру

захисту прав; ліквідувати неплатоспроможні фінансові установи; забезпечити функціонування системи ефективного нагляду. Це допоможе ефективно працювати всій фінансовій системі загалом.

Список використаних джерел:

1. Проблеми фінансового ринку України та шляхи їх подолання //Економіка та суспільство. – 2018. – Вип. 19. – [Електроний ресурс] – Режим доступу : http://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/175.pdf
2. Фінансові новини України – [Електроний ресурс] – Режим доступу : <https://finclub.net/ua/news/ukraina-zaimaie-120-pozytsiiu-z-rozvytku-finansovoho-rynku.html>
3. Баліцька Н. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового ринку України – [Електроний ресурс] – Режим доступу : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/126.pdf>

УДК 336.748.12

ІНФЛЯЦІЯ В УКРАЇНІ

Кобельнюк Ю.

студентка 1 факультету Економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Основною метою політики будь-якої держави є забезпечення добробуту, економічного зростання та якісного життя населення. В основі такої політики має лежати чіткий контроль за рівнем інфляцій у державі. На сьогоднішній день інфляція являє собою одну з найбільш гострих проблем розвитку економіки в багатьох країнах світу, негативно впливаючи на всі сторони життя суспільства. Вона спричиняє зростання цін, зниження життєвого рівня населення, руйнує грошову систему, послаблює національну валюту,

стає причиною перетікання національного капіталу за кордон [1]. Проблематиці дослідження інфляційних процесів присвячена велика кількість праць як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, зокрема Р. Кембелл, С.В. Міщенко, С.В. Науменкова, С.В. Онишко, С. Фішер, К.Ф. Черкашина, та інші. Аналіз впливу інфляції на економіку України та пошук шляхів їх подолання є досить актуальним питанням, адже саме від рівня інфляції залежить економічний розвиток країни та напрям, у якому уряд повинен рухатися, щоб країна не перебувала у стані застою, а економічно зростала.

Інфляція має багатоскладовий та багатофакторний характер, тому для її ефективного державного регулювання необхідно знати причини, що лежать в її основі. До основних причин виникнення інфляції можна віднести: порушення пропорцій суспільного виробництва, надмірна емісія паперових грошей, дефіцит державного бюджету, значне зростання внутрішнього та зовнішнього боргу, монополізація виробництва, мілітаризація економіки, недосконалість податкової системи, кризові явища у фінансово-кредитній системі, зовнішньоекономічні фактори; Основним показником, за допомогою якого вимірюється інфляція в країні, є індекс споживчих цін. Динаміка індексу споживчих цін з 2010 по 2017 р. [2].

Аналізуючи динаміку змін індексу споживчих цін протягом 2010–2017 років, можна побачити, що найвищою інфляція була протягом 2014–2015 рр. Вона була сформована за рахунок трьох основних складників – продукти харчування, житлово-комунальні послуги, алкогольні напої і тютюнові вироби. У 2016 р. відбулося стрімке зниження до 12,4 %. Динаміка споживчих цін у 2016 р. була близькою до прогнозів Національного банку, що публікувалися в інфляційних звітах протягом року та передбачали зростання споживчих цін на 12 % за підсумками року. Таким чином, ціль інфляції на 2016 р., визначена Стратегією монетарної політики на 2016–2020 рр. у межах 12 % $\pm$ 3 п.п., досягнуто. Швидке сповільнення інфляції в 2016 р. відбулося насамперед завдяки послабленню інфляційного тиску, зумовленого фундаментальними факторами. Так, посилення ролі облікової ставки, її виважене зниження протягом року та зусилля уряду з утримання фіскального дефіциту в цільових межах привели до суттєвого поліпшення інфляційних і курсових очікувань та стримували інфляцію з боку попиту. Також зниженню інфляції сприяла помірна волатильність обмінного курсу гривні, яка спостерігалася протягом більшої частини року завдяки сприятливій ситуації на зовнішніх ринках. Фактична

інфляція в річному вимірі 2017 р. виявилася дещо нижчою за траєкторію прогнозу Національного банку, опублікованого в Інфляційному звіті, і становила 3,9 %. Це пояснюється насамперед низкою факторів пропозиції, внаслідок дії яких темпи зростання цін на сирі продукти харчування були нижчими, ніж прогнозувалося. У 2018–2020 роках споживча інфляція знижуватиметься і поступово повернеться до цільових показників, однак цей процес триватиме довше, ніж очікувалося раніше.

Для успішного подолання інфляційних процесів в Україні антиінфляційні заходи мають бути комплексними, основними серед яких є стабілізація і стимулювання виробництва, удосконалення податкової системи, створення ринкової інфраструктури, підвищення відповідальності підприємств за результати господарської діяльності, зміна обмінного курсу грошової одиниці, проведення певних заходів з регулювання цін і прибутків та ін [3]. Аналізуючи існуючі підходи до подолання інфляції в економіці можна виділити наступні заходи антиінфляційного регулювання в Україні: По-перше, необхідно розробити і втілити в життя комплекс державних програм розвитку економіки, в першу чергу тих галузей і підприємств, які сприяють становленню конкурентного, високотехнологічного та наукомісткого виробництва. По-друге, стимулювання кредитної та інвестиційної діяльності банків та обмеження покриття дефіциту коштів за рахунок банківського кредиту, також необхідно здійснити систему посилення стимулів виробничого накопичення, включаючи субсидії, які здатні підтримати процес накопичення коштів у підприємців та населення. Особливої уваги, також потребує розвиток фінансового ринку як конкретного механізму концентрації капіталу і його спрямування у національну економіку [4].

По-третє, уряду необхідно розробити послідовну, прозору грошово-кредитну політику, яка буде спрямована на забезпечення стабільності цін. І, як зазначає С. Міщенко, в монетарній політиці акценти повинні бути зміщені з одностороннього розгляду цінності грошей як їх купівельної спроможності до комплексної оцінки з урахуванням цінності грошей як капіталу [5]. По-четверте, змінити структуру виробничих фондів з метою розширення виробництва товарів народного споживання, тобто створення умов для переливу капіталу з однієї до іншої галузі суспільного виробництва. По-п'яте, вдосконалення податкової системи, особливу увагу слід приділити саме регулюючій ролі податків.

Отже, найбільшої ефективності проведення антиінфляційної політики можна досягти лише за умов комплексного використання всіх можливих способів боротьби з інфляцією. Інфляційні процеси та економічні кризи не минули жодної країни, проте навіть найважчі з них зазвичай завершувалися оновленням економіки та її зростанням. Україні необхідно використовувати той досвід і методи, які допомогли вийти іншим країнам з кризи і подолати інфляцію, але з врахуванням особливостей національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Тіверіадська Л.В., Якименко А.М. Інфляційні процеси та їх соціально-економічні наслідки в Україні / Л.В. Тіверіадська, А.М. Якименко // Економічний простір.-2015.-№93.-с.175-188.
2. Індекс інфляції України / Фінансовий портал Мінфіну [Електронний ресурс]. – Режим
3. Марцин В.С. Інфляційні процеси, причини їх виникнення та шляхи подолання в Україні // Регіональна економіка.-2012.-№1.-с.21-29.
4. Онишко С.В. Фінансовий ринок в системі джерел фінансового забезпечення інноваційно-орієнтованого розвитку України // Науковий вісник Полісся № 2 (6),2016
5. Міщенко С. Удосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем /С. Міщенко // Вісник Національного банку України.-2020.-№5.-с.21-27.

СТАН ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Кравченко С.

студентка факультету економіки та права ХНЕУ. С. Кузнеця

Сучасна ситуація в Україні вимагає трансформаційних процесів, які зроблять ефективною економічну систему для суспільства. Перш за все, держава повинна сприяти таким процесам, які можуть підтримувати національну економіку та забезпечувати задоволення потреб населення. Ефективне державне регулювання економіки, цілеспрямований ефект у галузі управління економікою з метою надання певного напрямку економічним процесам відповідно до цілей, завдань та інтересів країни, є ключовим фактором макроекономічних змін, необхідних країнам під час соціально-економічних перетворень.

В цілому упродовж січня-червня серед основних секторів економіки відбулося зростання лише обсягу обороту роздрібної торгівлі – на 3,0% (зростання на 10,5% у січні-червні 2019 року). Водночас інші види економічної діяльності показали скорочення: сільське господарство – на 18,7% (зростання на 5,8% у січні-червні 2019 року); обсяг вантажообігу – на 19,6% (зростання на 3,4% відповідно), обсяг пасажирообігу – на 55,9% (зростання на 3,0% відповідно), оптовий товарооборот – на 0,5% (падіння на 0,2% відповідно); промислове виробництво – на 8,3% (зростання на 1,3% відповідно); будівництво – на 5,5% (зростання на 25,3% у січні-червні 2019 року) [1-3].

Питаннями державного регулювання економіки займалися вчені-економісти. Державне регулювання економіки – цілеспрямований, активний вплив органів державної влади на розвиток єдиної економічної системи та вирішення економічних проблем цілою системою форм і методів.

Існує 5 основних функцій управління: планування, організація, регулювання, управління, контроль.

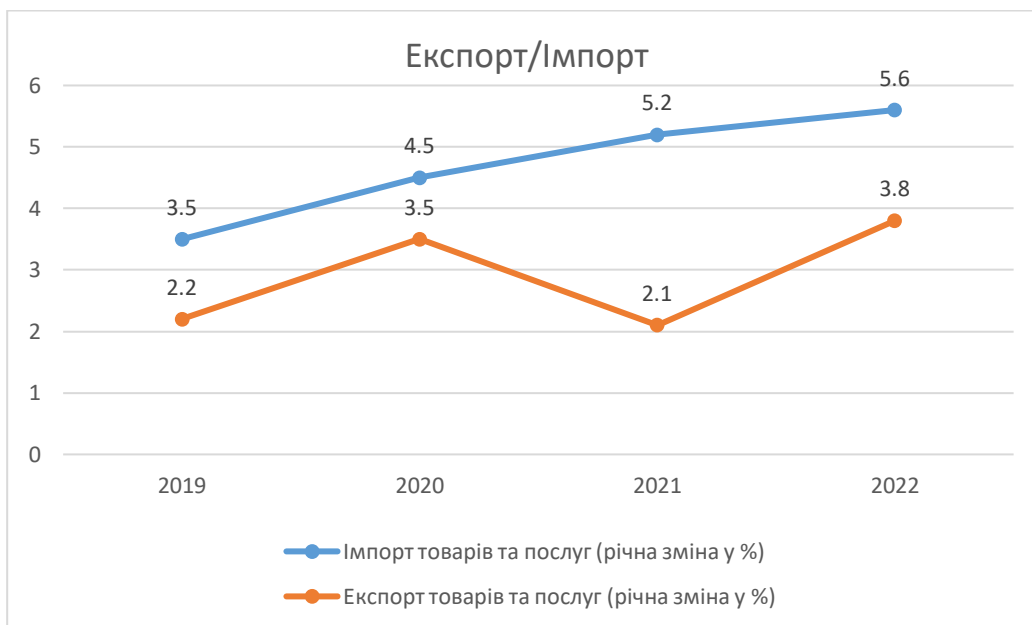
Управління будь-яким процесом починається з виділення цього процесу як конкретного об'єкта. Створюється відповідна організація для впливу на неї для досягнення бажаних цілей. Наступний етап - це організаційний план, реалізація заходів для досягнення цілей. Коли організація створюється і

визначаються плани її діяльності, визначаються правила поведінки кожного члена організації в рамках запланованих заходів. Відбирається персонал, який може реалізувати заплановане. Існує динаміка управління, яка вимагає постійного контролю.

У процесі економічного регулювання держави формується економічна роль держави. Перш за все, економічна роль держави залежить від характеру дій економічних законів. Основна мета - забезпечити відтворення загального капіталу, а також функціонування та процес розвитку економічної системи.

На думку експертів у 2022-2024 роках темпи економічного зростання України прискорюватимуться. Всі елементи попиту також матимуть позитивну динаміку. Зростання в інвестиціях – 9,3% – в середньому щороку за період. Безробіття вийде на допандемічний рівень – 8,2% лише у 2024 році. Для відновлення втраченого потенціалу під час першої хвилі пандемії COVID-19 Україні потрібно буде від 1-го до 2-х років [4].

Зростатиме й експорт та імпорт товарів і послуг. У 2019 році річний приріст експорту становитиме 2,2%, а імпорту – 3,5%, в 2020-му експорт додасть 3,5%, імпорт – 4,5%, у 2021-му – 2,1% та 5,2% відповідно, в 2022 році експорт збільшиться на 3,8%, а імпорт – на 5,6% (див. Рис.1).

Рис. 1. Динаміка експортно-імпортних операцій.

Один із небагатьох показників прогнозу, який зменшуватиметься, це рівень іноземних інвестицій. У 2019 році очікується зниження інвестицій на 2,5 млрд доларів, наступного року – на 2,8 млрд, в 2021-му – на 3,2 млрд, а в 2022 році іноземні інвестиції скоротяться на 3,5 млрд доларів (див. рис. 2).

Рис. 2. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україні

До факторів, що вимагають державного регулювання національної економіки, належать:

- перерозподіл доходів для зменшення соціальної напруги;
- забезпечення розвитку стратегічних проривів у найважливіших сферах НТП, а також базової науки та освіти;
- наявність найбільших інвестиційних проектів у нових галузях з невизначеними очікуваннями попиту;
- необхідність охорони навколишнього середовища;
- зобов'язання вирішувати регіональні економічні проблеми;
- захист національних інтересів на світовому ринку.

Державне регулювання національної економіки - це система заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем національної економіки. Основні цілі національної економіки держави включають:

- 1) забезпечити економічну безпеку країни;

2) покращення добробуту всього населення та боротьба з бідністю [5, 6].

Державна система регулювання, що складається з взаємопов'язаних компонентів, координована робота яких дозволяє ефективно використовувати всі ресурси та досягти своєчасних цілей.

До основних складових системи державного регулювання економіки належать:

цілі та завдання державного регулювання економіки;

методи, принципи та інструменти держави для регулювання економіки;

процес державного регулювання економіки;

фінансування державного регулювання економіки.

Принципи державного регулювання економіки полягає в тому, що цей процес повинен бути спрямований на вирішення щоденних проблем та досягнення цілей.

Необхідність державного регулювання економіки. Держава втручається в економіку, що є метою держави, подолати економічні кризи і одночасно - регулювати та підвищувати ефективність економіки.

Об'єктивні причини необхідності державного регулювання сучасної економіки:

відсутність досконалої конкуренції;

ціновий механізм не працює для певної категорії товарів, наприклад, національна оборона - це "товар", який не може бути оцінений і проданий на ринку;

захист навколишнього середовища, розвиток освіти, охорона здоров'я;

існування ринків, де адаптація відбувається повільно порівняно з класичною моделлю саморегулювання. Наприклад, ринок праці.

Таким чином, державне регулювання національної економіки - це система заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем національної економіки..

Список використаних джерел

1. [Механізм державного регулювання економіки] - доступ до ресурсу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063>

2. [Система державного регулювання економіки] – доступ до ресурсу: https://pidru4niki.com/1247071838394/ekonomika/sistema_derzhavnogo_regulyuv

annya_ekonomiki

3. [Форми державного регулювання економіки та їх еволюція.] – доступ до ресурсу: https://pidru4niki.com/ekonomika/formi_derzhavnogo_regulyuvannya_ekonomiki_evolyutsiya

4. [Необхідність державного регулювання економіки] – доступ до ресурсу: https://ru.osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/17847/

5. Мащенко М. А. Управління розвитком державно-приватного партнерства щодо забезпечення інвайронментальної безпеки в умовах інноваційної економіки / М. А. Мащенко // Інноваційні платформи управління економічними процесами в умовах цифровізації економіки : кол. монографія за ред. д.е.н., проф. Прохорової В. В. – Х.: Вид. Іванченка І. С., 2020. – с. 210-218.

6. Теоретико-методологічні засади формування національної економічної системи в умовах інтеграції у світове господарство [Електронний ресурс] : монографія / М. С. Бріль, О. М. Кліменко, М. А. Мащенко та ін. ; за заг. ред. канд. екон. наук, доцента М. С. Бріля. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 208 с.

УДК 336.3

КРЕДИТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СТРУКТУРА ТА ЕВОЛЮЦІЯ

Кулакова А.Д.

студентка факультету Економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Кредитна система припускає наявність фінансових попередників – банків, які залучають кошти на умовах зворотності від одних суб'єктів і дають їх у позичку іншим суб'єктам. Кредитна система може функціонувати і без фінансових посередників. Власник вільних коштів може прямо і безпосередньо надавати їх у позичку позичальнику.

Така кредитна система стала формуватися в Україні у формі прямих грошових позичок між підприємствами. Але високі ризики таких «прямих» відносин кредиторів і позичальників, розбіжність за сумами і термінами наявної пропозиції коштів з попитом на них у кожній розвинутій економічній системі неминуче призводять до виникнення особливих посередників, що на основі акумуляції коштів багатьох суб'єктів забезпечують задоволення практично будь-яких потреб ринкових суб'єктів у позикових засобах.

Надання грошових позичок підприємствами один одному в той період відбивало відсутність ринкових фінансових посередників в умовах появи ринкового руху коштів.

Справжнє формування кредитного ринку почалося в нашій країні з виникненням комерційних банків. Вся їхня активна діяльність з видачі кредитів своїм клієнтам із самого початку носила характер ринкових операцій, оскільки здійснювалася не відповідно до централізовано затвердженого плану розподілу кредитних ресурсів, а з обліком їхньої економічної вигідності для банку. Комерційні банки самі встановлюють вигідні для них умови видачі і погашення позичок, вони можуть вільно вибрати клієнтів, а клієнт – банк. Відношення комерційних банків із клієнтами з приводу надання кредитів створюються як звичайні ринкові відносини. Отже, в міру розвитку мережі комерційних банків відбувалася заміна адміністративно-розподільчих відносин у сфері кредиту на ринку, формувалась кредитна система. Зараз формування кредитної системи знаходиться в прямій залежності від розвитку систем комерційних банків і від остаточного звільнення їх від прямого впливу кредитного центру.

Незважаючи на те, що нова банківська система як і раніше несе на собі печатку старих відомчо-розподільних відносин, проте кредитна система в країні існує і є найбільш розвинутим елементом фінансового ринку. Ринок цінних паперів знаходиться в самій початковій стадії формування. Для нього характерна перевага державних цінних паперів.

Сучасна ринкова економіка представляє собою складний господарський організм, діяльність якого забезпечує велика кількість різноманітних виробничих, комерційних, фінансових та інформаційних структур, які взаємодіють між собою з метою задоволення інтересів різних груп суб'єктів економічних відносин потоків в економіці. Грошові потоки, як правило, не спрямовується безпосередньо від одного суб'єкта ринку до іншого, що

здебільшого є економічно недоцільним, а рухаються через посередників. У розвинутій ринковій економіці основним посередником, що забезпечує повноцінний кругообіг грошових коштів у господарстві, створюючи тим самим базові передумови для організації економічного циклу, є кредитна система країни – центральна ланка у всій системі взаємозв'язків між суб'єктами ринку.

Економічною основою функціонування кредитної системи, є кредитні відносини, виникнення яких пов'язане з не співпаданням у часі витрат, що здійснюються різними учасниками господарських процесів, і знаходженням необхідним для цього доходів. Таке неспівпадання, зумовлене об'єктів ринку і надаються у тимчасове користування іншим, що відповідає економічним і соціальним потребам суспільства в цілому. Зазначені моменти відображають дві найважливіші історичні передумови становлення і розвитку кредитної системи як центральної ланки економіки. З одного боку, розвиток товарного виробництва і розширення торгівлі обумовили зростання обсягів грошового обороту, що виникало необхідність впорядкування, а з іншого – виникає необхідність у специфічній формі підприємницької діяльності, пов'язаної з нагромадженням і розподілом тимчасово вільних коштів суб'єктів ринку.

Організація використання цих двох найважливіших економічних завдань призвела до появи особливих підприємств – інститутів кредитної системи, які поділяються на три великі групи: центральні банки, комерційні банки, спеціалізовані кредитно-фінансові установи. При цьому перші дві групи складають окрему ланку організації кредитних відносин і представляють собою банківську систему країни, тоді як третя група є відносно відособленою системою на банківських установ, що спеціалізуються на виконанні окремих операцій. Головною ланкою кредитної системи у будь-якій країні є банки, ще здійснюються основну масу кредитних і фінансових операцій.

Центральний банк виступає основним координатором діяльності кредитних інститутів і виконує функцію управління грошово-кредитними і фінансовими процесами в економіці. Він, як правило, не виступає у взаємовідносини з підприємствами і населенням, а представляє собою свого роду «банк банків» і «банк держави», що визначається його базовими функціями як основного органу, який координує діяльність кредитної системи в цілому. В Україні повноваження центрального банку покладені на Національний банк, єдина мережа якого складається з центрального апарату, Кримського республіканського та обласних управлінь, а також

Центральної розрахункової палати і регіональних розрахункових палат. Національний банк України і його регіональні управління в рамках резервної системи виконують функції, які в основному притаманні центральним банкам більшості країн світу: здійснює емісію грошей і організовує їх обіг; організовує розрахунки між іншими кредитними установами; концентрує кредитні ресурси і передає їх плату іншим банкам, тобто є своєрідним кредитором останньої інстанції для комерційних банків; здійснює управління і планування напрямів і масштабів використання кредитних ресурсів і грошового обігу; організовує касове використання державного бюджету та обслуговування державного борту країни; організовує інкасацію та перевезення грошових знаків і цінностей; здійснює ліцензування банківської діяльності. [1]

Обсяг іпотечного кредитування за 2020 рік. За результатами останнього опитування банки повідомили, що в грудні 2020 року вони видали 743 кредити на загальну суму 521 млн грн. За підсумками 2020 року банки видали іпотечних кредитів на суму 3,8 млрд грн. Це на 36% більше порівняно з 2019 роком. Опитування банків свідчать про те, що ринок іпотечного кредитування є дуже концентрованим. Майже 88% нових угод (3,3 млрд грн) за 2020 рік уклали п'ять банків. Також у минулому році зріс середній розмір кредиту на купівлю житла. Якщо у 2019 році він становив близько 516 тис. грн, то у 2020 році – 663 тис. грн. Середній розмір іпотечного кредиту на купівлю первинної нерухомості у 2020 році становив 682 тис. грн, а вторинної – 660 тис. грн. Результати опитувань показали, що вторинний ринок продовжує суттєво переважати за кількістю й за обсягом кредитування. Частка укладених іпотечних договорів на купівлю житла на вторинному ринку у 2020 році становила близько 85% за обсягом від усіх нових видач. Протягом 2020 року середньозважена ефективна відсоткова ставка за новими іпотечними кредитами знизилася. Згідно з даними банків у грудні 2020 року середня ставка іпотечного кредиту на вторинному ринку становила 14% (у грудні 2019 року – 20,6%), на первинному – 16,9% (у грудні 2019 року – 21,5%). Водночас у 2020 році близько 38% іпотеки за сумою укладено з фіксованою відсотковою ставкою (у 2019 році – понад 70% нової іпотеки). У регіональному розрізі найбільше іпотечних кредитів у 2020 році видано в місті Києві – 1,5 тис. договорів на загальну суму 1,4 млрд грн (37% від загальної суми). Після міста Києва найбільше іпотечних договорів у 2020 році укладено в Київській області – 46 договорів на загальну суму 605 млн грн (16% від загальної суми), у Харківській області – 617 договорів на загальну суму

майже 296 млн грн (8% від загальної суми), у Львівській області – 345 договорів на загальну суму 240 млн грн та в Дніпропетровській області – 388 договорів на загальну суму 192,2 млн грн.[2]

Таким чином структура сучасної кредитної системи України наближається до цивілізованого ринкового типу. У ході проведення реформ було взято курс на побудову дворівневої кредитної системи, здатної забезпечувати повноцінне комплексне обслуговування господарського обороту. Однак цей процес ще не завершено. Потребує суттєвого вдосконалення діяльності Національного банку України, становлення ринків короткострокових і довгострокових грошових капіталів зумовлює необхідність розвитку спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, розширення сфер діяльності кредитних установ неможливе без багатьох допоміжних організацій. Та найважливіше значення має розвиток діяльності комерційних банків як первинної і вихідної ланки кредитної системи.

Список використаних джерел:

1. Антонов Н. Г., Пессель М. А. Денежное обращение, кредит и банки. – Москва, 1994. -130с.
2. Радіонова І. С. Основи економіки. –К., 1995., -178с
3. Вітлінський В., Пернарівський О. Визначення рейтингу всередині вибірки // Вісник НБУ,- 1999.- № 2.- С. 61-62.
4. Матвієнко П. Рейтингова оцінка діяльності банків України // Економіка України.- 2008.- С. 37-46.

ТРУДНОЩІ ПОДОЛАННЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ В КОРОНАКРИЗОВОМУ ПЕРІОДІ

Лантрат М.

студентка факультету «Економіки і права» ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Безробіття – це соціально-економічне явище, одна з основних причин порушення макроекономічної рівноваги. У Законі України «Про зайнятість населення» безробіття трактується як соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування [1]. Причин безробіття дуже багато. Серед основних можна визначити такі, як:

- зниження темпу економічного зростання,
- коливання та ріст цін на фактори виробництва,
- ринкові проблеми попиту та пропозиції,
- інфляція,
- сезонні провали у сільськогосподарській сфері,
- демографічні та структурні проблеми,
- навіть науково-технічний прогрес [2].

3 грудня 2019 року додалася ще одна причина, яка посилила проблему зайнятості – це коронакриза. Якщо проаналізувати рівень безробіття за три роки світової пандемії, то можна помітити не тільки зростання рівня безробіття, а й виникнення нових форм безробіття, поява яких викликана світовою пандемією COVID-19. наприклад, Це форми прихованого безробіття та вимушеного безробіття.

Приховане безробіття виникає в тому разі, коли країна перебуває у «червоній» або «помаранчевій» зоні. В таких тривалих періодах тяжкої ситуації в країні деяка кількість людей, працюючих у сферах, що закриваються для відвідування, перебувають у неоплачуваній відпустці, не отримують заробітну плату, але вважаються зайнятими. Строк неоплачуваної відпустки визначити неможливо. До чисельності безробітного населення приховано-безробітні не включаються, але ж насправді вони є безробітними.

Щодо зростання рівня безробіття, то у 2020 році рівень безробіття зріс з 8,5 відсотків до 9,9 відсотків у порівнянні з 2019 роком. Чисельність безробітного населення становила 1,6 млн. осіб. Зокрема, 17 відсотків робочої сили перебували у стані прихованого безробіття. У 2019 році в Україні було зареєстровано 361 тис. безробітних, а станом на початок грудня 2020 року – вже 420 тис. Також, якщо розглядати в динаміці кількість безробітних в середньому по Україні на одне вільне робоче місце, то в 2019 році на одне робоче місце доводилось три безробітних, а через рік, у 2020 році – вже шість [3]. До того ж, на третину зменшилась кількість вакансій, що заявили роботодавці в Україні. Стає питання, яким чином відновити робочі місця? Як можна боротися з прихованим безробіттям?

Така негативна динаміка показника рівня безробіття має відповідно і соціально-негативні наслідки. Взагалі високий рівень безробіття у країні призводить до таких наслідків, як:

- соціальне напруження та зниження довіри до керівництва країни;
- через втрату доходів знижується рівень життя в країні та загальна привабливість країни;
- збільшуються втрати бюджету внаслідок зменшення податкових надходжень та зростання витрат на трансфертні виплати безробітним;
- збільшується кількість людей, що зневірилися знайти роботу та внаслідок цього поширюються психічні захворювання та виникають інциденти кримінального характеру;
- посилюється диференціація населення внаслідок ще більшого розриву між бідними та багатими і таке інше.

Коронакриза додає до цих наслідків ще й необхідність великих витрат на боротьбу з пандемією. В цілому, в країні збільшується кількість бідного населення, реальні доходи більшості осіб суттєво скорочуються. Так, за даними сервісів статистики, доходи українців скоротилися у 2020 році на 7,3 відсотка порівняно з 2019 роком [3]. І це, скоріш за все, не останні дані. Прогнозується негативна динаміка.

Загальносвітова ситуація на ринку праці теж здається загрозливою. Міжнародна організація праці оцінила збитки від пандемії COVID-19 на березень 2021 року. У 2020 році в усьому світі було скорочено 8,8 відсотка робочого часу, що еквівалентно 255 мільйонам повних робочих місць . Це

вчетверо більше, ніж було втрачено під час фінансової кризи 2008-2009 років [4]. У масштабах світової економіки втратили роботу 114 мільйонів людей. Ці втрати пояснюються або повною втратою робочого місця, або скороченням робочого часу тих, хто працює на ринку найманої праці. До того ж, 71 відсоток таких втрат зайнятості – а це 81 мільйон людей – стався через локдауни у так званій «формі бездіяльності». Термін «бездіяльності» дуже близький до українського розуміння прихованого безробіття або вимушеного безробіття.

Внаслідок безробіття скоротились сукупні доходи середнього працівника у світовому масштабі – на 8,3 відсотка, що складає 3,7 трильйона доларів, а також становить 4,4 відсотка глобального ВВП.

Викликає занепокоєння також такі характеристики сучасного ринку праці, як: зменшення рівня зайнятості серед молоді. Світовий ринок праці втратив 8,7 відсотка зайнятої молоді віком від 15 до 24 років. Серед зрілого населення втрати зайнятості суттєво менші – 3,7 відсотків. Також поглибилась гендерна нерівність, тому що проблеми на ринку праці торкнулися більше жінок, ніж чоловіків. У глобальному масштабі втрати зайнятості серед жінок становлять 5 відсотків у порівнянні з 3,9 відсотка серед чоловіків [4].

Отже, безробіття взагалі було та зостається великою суспільною та державною проблемою. Але причини, які пов'язані з коронакризою, викликають набагато більші труднощі у вирішенні цієї проблеми. Потрібно шукати нові прийоми та винаходити засоби щодо подолання безробіття та супутніх бідності та інших економічних та соціальних негараздів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про зайнятість населення» від 01.01. 2018 р., підстава 2148-19. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
2. С.Т. Слюсар. Аналіз рівня безробіття в Україні: проблеми і шляхи його подолання. Економіка АПК, 2018, № 5. С. 85 – 92.
3. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> .
4. Звіт МОП. URL: <https://www.dw.com/uk/pandemiiia-covid-19-sprychynyla-vtratu-chverti-miliarda-robochykh-mists-zvit-mop/a-56340090>

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РИНКУ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Кравченко Е.

Студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Анотація. Досліджено проблеми підвищення ефективності праці. Розглянуто існуючі фактори впливу на ефективність праці за рівнями управління (особистісний, підрозділу, колективний та державний).

Ключові слова: ефективність, виробництво, трудовий потенціал, фактори ефективності, показники ефективності, прибуток.

Однією із необхідних умов економічного розвитку підприємства та держави в цілому зростання показників ефективності праці. Економічне зростання можливе за умови створення мотиваційної системи, яка здатна спонукати персонал до ефективної праці. Остання є критерієм ефективності виробництва як на макроекономічному рівні, так і на рівні підприємства. Низький рівень обсягів виробництва на підприємстві, невиконання заробітною платою стимулюючої та відтворювальної функцій обумовило вирішення проблеми підвищення ефективності праці.

Таким чином, зусилля науковців і практиків повинні бути спрямовані на створення ефективного механізму регулювання ефективності праці на всіх рівнях управління, а саме на рівні підприємства. Заробітна плата повинна стати основним стимулом для підвищення продуктивності праці й на цій основі – ефективності виробництва. У зв'язку з цим актуальним є дослідження питань підвищення ефективності праці, відповідно до вимог виробництва з урахуванням індивідуальних здібностей та інтересів працівника, засобами матеріальної мотивації персоналу.

Проблеми підвищення ефективності праці персоналу знайшли відображення в дослідженнях вчених: Н. І. Верхоглядової [1], Н. Л. Гавкалової [3], Т. А. Говорушко [4], О. В. Мороз [5], Г. В. Назарової [6], О. А. Небилиці [7], М. М. Салун [8], О. О. Ястремської [10] та інших.

Разом з тим, аналіз наукових публікацій та практика господарювання підприємств свідчить про те, що недостатня увага приділялася саме

ефективності праці порівняно з ефективністю виробництва.

У сучасних умовах жорсткої конкуренції для економічного розвитку підприємств машинобудування в Україні, перш за все, необхідним є:

- дослідження й обґрунтування категоріального апарату стосовно ефективності праці;
- проведення аналізу ефективності праці в динаміці;
- визначення напрямів підвищення ефективності праці засобами матеріальної мотивації персоналу на підприємстві.

Існує багато наукових підходів щодо визначення «ефективності». Н. Л. Гавкалова [2, с. 14] виділяє чинники, які зумовлюють розгляд проблеми ефективності дослідниками усіх часів:

- обмеженість економічних ресурсів і нерациональність їх розподілу;
- прагнення суб'єктів господарювання до організаційного розвитку й отримання максимального ефекту, при цьому питання оптимізації організаційних структур, поведінки, мотивацій персоналу виходять на перший план;
- намагання створити передумови для інтеграції економіки окремої країни у світову господарську систему;
- намагання створити передумови для інтеграції економіки окремої країни у світову господарську систему;
- умови адаптації підприємства до умов інтеграції та глобалізації.

Ефективність праці – це багатоаспектна економічна категорія, кожен з аспектів якої розкриває окремі її сутнісні сторони і виражається у менш місткій категорії:

- продуктивність праці;
- продуктивна сила праці;
- якість праці;
- результативність праці тощо.

Використання поняття «продуктивності праці» в його традиційному розумінні є вже недостатнім для оцінки результатів праці на сучасному етапі економічного розвитку.

Проблема підвищення ефективності праці може бути вирішена тільки в результаті активного використання всього комплексу макро- і мікроекономічних факторів, у тому числі:

- впровадження досягнень науково-технічного прогресу (НТП);
- зміни структури виробництва і зайнятості;

- зростання інвестиційної та інноваційної активності;
- поліпшення якісного складу робочої сили;
- удосконалення організації виробництва;
- удосконалення методів управління.

Одним з основних засобів підвищення ефективності праці є розробка і впровадження дієвого механізму стимулювання ефективності праці, що органічно поєднується та ефективно взаємодіє з господарським механізмом підприємства, галузі та економіки, внутрішнім і зовнішнім ринком.

Ефективність праці, як критерій ефективності виробництва, визначає основні параметри підприємства:

- позицію підприємства на ринку (конкурентоспроможність);
- якість продукції;
- рівень витрат;
- якість життя працівників;
- зайнятість;
- рівень кваліфікації працівників.

Мета власника засобів виробництва полягає в максимізації продукції при мінімумі витрат на її виробництво, що може бути виражене у формі зростання ефективності виробництва. Мета найманих працівників виражається у зростанні оплати праці.

Керівництво промислового підприємства повинно визначати оптимальні співвідношення при розподілі чистого прибутку між капіталізованою частиною чистого прибутку, що спрямовується на здійснення інвестиційного розвитку виробництва в плановому і базовому періодах, і споживаною частиною чистого прибутку, що спрямовується на матеріальне стимулювання та соціальний розвиток персоналу відповідно планового і базового періодів.

Проведена класифікація дозволяє визначити систему показників оцінки ефективності праці у загальній ефективності діяльності машинобудівних підприємств.

Система показників оцінки ефективності праці дозволить визначити рівень та характер впливу розглянутих факторів, що дуже важливо для вирішення проблеми підвищення ефективності праці на промисловому підприємстві.

Важливим для підвищення ефективності праці є визначення рівня і характеру впливу на ефективність праці розглянутих факторів. Необхідним є

формування системи показників ефективності праці. Процес підвищення або зниження результатів діяльності можна прослідкувати за допомогою аналізу показників ефективності виробництва.

Розглянемо існуючі системи показників, які запропоновані відомими вченими-економістами.

А. В. Шегда [9, с. 364] виділяє у системі показників ефективності виробництва такі групи показників:

1. Ефективності використання основних фондів:
  - фондвіддача;
  - фондомісткість;
  - рентабельність основних фондів;
  - коефіцієнт інтенсивного використання обладнання;
  - коефіцієнт змінності обладнання.
2. Ефективності використання оборотних фондів:
  - коефіцієнт оборотності;
  - коефіцієнт завантаження;
  - тривалість обороту;
  - рентабельність оборотних фондів.
3. Ефективності використання праці (трудових ресурсів):
  - продуктивність праці;
  - трудомісткість продукції;
  - фондоозброєність;
  - зарплатомісткість продукції.
4. Ефективності використання капітальних вкладень:
  - коефіцієнт ефективності капітальних вкладень;
  - термін окупності капітальних вкладень;
  - зведені витрати.
5. Узагальнюючі показники ефективності діяльності підприємства:
  - норма прибутковості;
  - рентабельність продукції;
  - коефіцієнт ефективності застосовуваних ресурсів.

Таким чином, досліджено проблеми підвищення ефективності праці. У процесі дослідження встановлено, що економічне призначення підприємства – виробництво матеріальних благ і надання послуг. Причому в умовах дефіциту ресурсів кожне підприємство повинно ставити за мету досягнення

максимального результату при мінімальних витратах матеріальних, фінансових і, в першу чергу, трудових ресурсів. Розглянуто існуючі фактори впливу на ефективність праці за рівнями управління (особистісний, підрозділу, колективний та державний). Запропоновано класифікацію факторів впливу на ефективність праці на підприємстві за наведеними рівнями.

На основі методу експертних оцінок запропоновано систему показників, яка враховує вплив факторів, що діють на державному, колективному, підрозділу, особистісному рівнях. Використання вдосконаленої системи показників для оцінки ефективності праці дозволить підвищити рівень управління економічними процесами на підприємстві.

Аналіз показників ефективності праці за рівнями управління в динаміці дозволяє визначити пропорції розподілу прибутку між споживаною частиною чистого прибутку, що спрямовується на матеріальне стимулювання та соціальний розвиток персоналу відповідно у плановому та базовому періодах, і капіталізованою частиною чистого прибутку, а саме тією, що використовується на інвестиційний розвиток у плановому і базовому періодах.

Список використаних джерел

1. Верхоглядова Н. І., Іваннікова Н. А., Лаврінченко О. В. Управління трудовим потенціалом підприємств: монографія. Дніпропетровськ: Пороги, 2007. 283 с.
2. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний механізм ефективності менеджменту персоналу: методологія та концепція формування. Харків: Вид. ХНЕУ, 2007. 400 с.
3. Гавкалова Н. Л., Власенко Т. А. Управління ефективністю менеджменту персоналу: монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. 296 с.
4. Говорушко Т. А., Климаш Н. І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія. Київ: Логос, 2013. 204 с.
5. Мороз О. В., Міронова О. В., Грабовецький Б. Є. Ефективність праці у моделях розвитку підприємств: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2013. 192 с.
6. Назарова Г. В., Мащенко М. А. Соціально-економічні засади ефективності найманої праці в Україні: монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. 232 с.
7. Мащенко М. А., Пономаренко О. О. Оцінка ефективності найманої

праці на макро- і мікроекономічному рівнях // Бізнес Інформ. – 2016. – №10. – С. 243–249.

8. Салун М. М., Майстренко О. В. Механізм соціально-економічної мотивації працівника: монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 184 с.

9. Шегда А. В. Економіка підприємства: навч. посібн. Київ: Знання, 2005. 431 с.

10. Ястремська О. О. Визначення факторів соціально-трудових відносин для забезпечення соціально орієнтованого управління підприємствами. Бізнес Інформ. 2014. № 10. С. 203–208.

УДК 338.51

ПРОБЛЕМИ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

Пічугін Д.О.

Студент факультету Економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Питання проблем інфляції в Україні є досить актуальним на теперешній час. Метою даної доповіді є дослідження динаміки інфляції в Україні протягом 1991–2019 рр. та базових факторів, що впливають на індекс споживчих цін в Україні протягом досліджуваного періоду. Фактори, що впливають на динаміку індексу споживчих цін були згруповані у чотири групи: політичні, зовнішньоекономічні, промислові та соціальні.

Інфляція є складним і комплексним явищем, яке має місце в Україні починаючи зі становлення незалежності нашої держави. Наслідки інфляції мають соціально-економічний характер та пов'язані з безробіттям, проблемою зайнятості населення, рівнем його добробуту, що визначає актуальність даного дослідження.

Цій проблематиці присвячено чимало праць як вітчизняних, так і

зарубіжних науковців. Серед зарубіжних учених, що досліджували сутність та причини інфляції, найбільш вагомий внесок належить Грешему, Кейнсу, Фішеру, Фрідману, Хаєку та багатьох інших. Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених інфляції, це явище є досить суперечливим, і досі залишається багато невирішених питань щодо його причин, механізму розвитку та методів його регулювання.

Інфляція – досить складне явище як за формою її прояву, так і за сукупністю чинників, що її спричиняють. Проявляється вона переважно у зростанні цін на товари і тарифів на послуги, у девальвації національної валюти, у поглибленні товарного дефіциту, що є проявом знецінення грошей. Найчастіше її трактують як знецінення грошей через зростання цін або просто як процес зростання цін. У класичній економічній теорії інфляція – це процес підвищення загального рівня цін і, як наслідок, зниження купівельної спроможності грошей, або їх знецінення.

Для України проблема інфляції є актуальною ще починаючи з того періоду, коли вона входила до складу СРСР. Після отримання незалежності в 90-х роках в Україні був найбільший рівень інфляції, так звана гіперінфляція. Після відпуску цін у 1992 р. в Україні вартість газу зросла в 100 разів, а нафти – у 300, що призвело до суттєвого зростання темпів інфляції. 1995–1996 рр. можна охарактеризувати як період дезінфляції. Уповільнення інфляції відбувалося шляхом скорочення дефіциту бюджету за рахунок кредитів міжнародних фінансових організацій. У 1997–2013 рр. інфляція в Україні мала тенденцію то до незначного зростання, то до скорочення. Так, з 1998 до 2000 р. рівень інфляції в економіці України починає зростати, а в 2001–2002 рр. спостерігалось її уповільнення.

Варто відзначити, що протягом 2003–2007 рр., незважаючи на велику кількість чинників, що визначали темп інфляційних процесів, темпи інфляції варіюються незначною мірою. Лише світова фінансова криза та пов'язані з нею процеси у українській економіці зумовили зростання індексу споживчих цін у 2008 р.

Після стабілізації економічної ситуації в Україні починаючи з 2009 р. рівень інфляції поступово зменшувався до 2012 р.[1,2]

В останні роки рівень інфляції збільшився внаслідок політичних та соціально-економічних подій, що відбулися в країні. У 2015 р. уповільнення споживчої інфляції в Україні набуло стійкого характеру. Досягнувши у квітні

2015 р. пікового рівня, спричиненого девальвацією гривні та різким підвищенням цін і тарифів, що регулюються адміністративно, надалі інфляція характеризувалася майже незмінним трендом до сповільнення. Станом на кінець року зростання індексу споживчих цін становило 43,3%. У 2016 р. споживчі ціни зросли на 12,4%. Стрімке уповільнення споживчої інфляції (з 43,3% у 2015 р.) відповідало прогнозам Національного банку, що передбачали зростання споживчих цін на 12%. Це відбулося насамперед завдяки послабленню фундаментального інфляційного тиску, про що свідчило швидке зниження базової інфляції (до 5,8%), зумовлене поміркованою монетарною та фіскальною політикою. На початку 2017 р. інфляційний тиск посилювався. Споживча інфляція у березні 2017 р. становила 15,1%. Зростання цін прискорилося за більшістю основних складників споживчого кошика на тлі збільшення виробничих витрат та низької бази порівняння.[3,5]

У 2019 році зростання споживчих цін в Україні сповільнилось до 4,1% у порівнянні з 9,8% у 2018 році. Базова інфляція в грудні в порівнянні з листопадом 2019 року становила "мінус" 0,3%, за рік в цілому - 3,9%.

У різні періоди незалежності центральний банк та уряд називали різні причини інфляції. У 90-х роках уряд проводив активну антіінфляційну політику, для якої характерними були значний бюджетний дефіцит, необмежена грошово-кредитна емісія, зростання цін, суттєве зниження реальних доходів більшості населення. У 1995–1996 рр. відбувалося поступове уповільнення темпів інфляції шляхом скорочення дефіциту бюджету, отримання кредитів міжнародних кредитних організацій. Наприкінці 90-х та початку 2000-х років інфляція в Україні була здебільшого повзучою. Протягом 2002–2005 рр. основними причинами інфляції були зростання цін на послуги для населення, продукти, цін на паливо та паливні ресурси, виробництво і розподіл електроенергії, цін на газ, воду, зростання цін у видобувній промисловості та ін.

У 2006–2007 рр. відбувалося підвищення цін на газ для промисловості та населення, зросла вартість енергоносіїв, зросли ціни на комунальні послуги, послуги пасажирського транспорту. Відбулося зростання цін на харчові продукти. Основними причинами збільшення інфляції в 2008 р. стало зростання цін у січні-травні на продовари внаслідок неврожаю 2007 р. і підвищення мінімальної зарплати, пенсії, прожиткового мінімуму, зарплат держслужбовців, виплата компенсації, заощаджень, підвищення цін на послуги

житлово-комунального господарства. Причинами суттєвого зростання інфляції в 2014 р. були політичні зміни і, як наслідок, проблеми територіальної цілісності та економічні проблеми України. Внаслідок кумулятивної дії цих чинників відбулися зміни тарифів на газ, електроенергію, гарячу і холодну воду, опалення, а також девальвація гривні.

Таким чином інфляція є складним та суперечливим явищем. Хоча даній проблематиці присвячено багато досліджень, інфляція залишається до кінця не вивченим явищем, яке може сприяти суттєвому зниженню темпів економічного зростання держави та погіршенню життєвого рівня її населення. Інфляція є проблемою, яка постала в Україні починаючи зі становлення незалежності нашої держави. 90-ті роки характеризувалися гіперінфляцією. Стабілізація цін перед уведенням в обіг гривні в 1995–1996 рр. ознаменувала початок нового етапу цінової динаміки у нашій державі. Протягом 1996–2020рр. темпи інфляції в Україні варіювалися, однак уже не досягали значень, характерних для початку 90-х років. В останні роки рівень інфляції в Україні значно зріс внаслідок дії низки політичних та соціально-економічних чинників, зокрема втрати частини території держави (включаючи промислові регіони), погіршення умов співпраці вітчизняних підприємств, суттєвої девальвації національної валюти, яка вже тривалий час є індикатором майбутньої цінової динаміки як для господарського сектору, так і для населення України, та інших чинників. Є чотири основні методи боротьби з інфляцією: пряме та безпосереднє регулювання державою кредитів і тим самим – грошової маси; державне регулювання цін; державне регулювання заробітної плати; державне регулювання зовнішньої торгівлі, ввезення та вивезення капіталу та валютного курсу.

Список використаних джерел:

- 1) Савлук М.І. Гроші та кредит : [підручник] / М.І. Савлук, А.М. Мороз, І.М. Лазепко [та ін.] ; 6-е вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2011. – 589 с
- 2) Круш П.В. Інфляція: суть, форма та її оцінка : [навч. посіб.] / П.В. Круш, О.В.Клименко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 288 с
- 3) Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
- 4) «Інфляційний звіт» Національного банку України за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27033423>.

5) Науковий журнал «Бізнес інформ» ЖУРНАЛ БІЗНЕС ІНФОРМ. (business-inform.net) :

Джаман А. В. Інфляція в Україні та її вплив на ціну. URL: <http://intkonf.org/dzhaman-av-inflyatsiya-v-ukrayini-ta-yiyi-vplivna-tsinu/>

Дорошенко І. В. Розвиток інфляційних процесів та їх глобалізацій на складова. Міжнародні фінанси. 2008 № 6. С. 10–16.

6) Інфляційний звіт» Національного банку України за I квартал 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=47356006>.

УДК 331.56/.57-053.6(477)

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ

Дикий М.К.

студент факультету Економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Актуальність даної теми полягає у тому, що молодіжне безробіття є одним з основних факторів сучасної економічної нестабільності в Україні.

Метою роботи є аналіз сучасного ринку праці в Україні та розгляд проблеми працевлаштування молоді. Виявлення причин та проблем молодіжного безробіття, пошук шляхів їй вирішення.

Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина економічно активного населення не має роботи та знаходиться в активному її пошуку. Це перевищення пропозиції робочої сили над її попитом. Безробіття має досить негативні наслідки для економіки країни. Чим вище рівень безробіття тим нижче рівень життя населення. Припустимим вважають природний рівень безробіття, який складає 6%.

В сучасній Україні безробіття входить в список найгостріших соціально-

економічних проблем. Політична нестабільність останніх 5 років сприяла масовим звільненням, скороченням штатів, закриттю підприємств. Це породило конкуренцію за кожне вакантне робоче місце.

На жаль, сьогодні в Україні яскраво виражена проблема безробіття, рівень якого станом на 2015 рік становив 9,1%. У 2016 році рівень безробіття виріс до 9,4%, що становить 1,69 млн чоловік.[1] Рівень безробіття – це кількісний показник, який визначається як відношення кількості безробітних до загальної кількості економічно активного населення. Динаміку безробіття в Україні протягом останніх п'яти років зображено в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка безробіття в Україні за 2015-2021р.[1]

Рік	Економічно активне населення	Безробітне населення	Загальний рівень безробіття	Рівень безробіття серед молоді
2015	17396,0	1654,0	9,5%	18.6%
2016	17303,6	1677,5	9,7%	19.1%
2017	17193,2	1697,3	9,9%	21.2%
2018	17296,2	1577,6	9,1%	22.3%
2019	17381,8	1486,9	8,6%	22.8%
2020	16917,8	1673,3	9,9%	23%
I квартал 2021	16617,2	1803,5	10,3%	25%

Сьогодні нараховується 360 тис. безробітних у віці 16-24 років. А 40% відсотків випускників працюють не за спеціальністю. Головною причиною такого високого рівня молодіжного безробіття є пошук першого робочого місця. Приблизно 15% молоді України є зайнятими в тіньовому секторі. Це важлива проблема, на яку в першу чергу потрібно звернути увагу при розробці державних програм в сфері зайнятості.

Молодих людей, які вперше приходять на ринок праці і не мають професії або достатнього досвіду, у всіх країнах світу прийнято відносити до соціально уразливої групи населення. У той же час, з огляду на те, що молодь є найбільшим стратегічним і інноваційним ресурсом країни, необхідно визнати

сферу її зайнятості пріоритетною частиною соціально-економічної політики держави. А це означає, що підготовка висококваліфікованих кадрів, які адаптовані до умов ринкової економіки і володіють новітніми технологіями, є завданням стратегічної можливості, від вирішення якої значною мірою залежать темпи зростання економіки, її конкурентоспроможності.

Щороку українські університети випускають тисячі спеціалістів. А в Державну службу зайнятості щорічно звертаються приблизно 90 тисяч випускників, що становить 5-7%. Велика кількість українських випускників не може знайти роботу на Батьківщині, що зумовлює трудові міграції. Кваліфіковані кадри їдуть за кордон, Україна втрачає талановитих молодих спеціалістів. Головними причинами трудових міграцій є: кращий рівень життя, наявність робочих місць та вищий рівень заробітної плати. Але передусім це можливість знайти роботу, якої випускники вищих навчальних закладів не мають в Україні.

Але трудові міграції також мають ряд недоліків. Перш за все, це нелегальне працевлаштування, проживання в жахливих умовах та навіть торгівля людьми. Та всі ці недоліки не лякають українську молодь і вона продовжує їхати за кордон в пошуках кращого життя.

Однією з вагомих причин безробіття серед молоді є по безробіттю, розмір яких майже дорівнює мінімальній зарплатні. Це «стимулює» людей отримувати гроші нічого не роблячи.[5] Адже простіше бути безробітним і отримувати допомогу, ніж заробляти практично таку ж суму і щодня працювати. Динаміку виплат для безробітних за останні п'ять років яскраво видно з таблиці 2. Для порівняння в США за останні п'ять років виплати безробітним знаходяться на рівні 1 тисячі доларів. А в Німеччині приблизно півтори тисячі євро.

Таблиця 2

Динаміка виплат по безробіттю в Україні[5]

Рік	2017	2018	2019	2020	2021
Розмір виплат (грн.)	895	925	976	1198	1252

Відсутність системи розподілу випускників навчальних закладів на робочі місця, невідповідність між затребуваними та наявними спеціальностями

молодих спеціалістів, небажання роботодавців приймати на роботу недосвідчених працівників, високі вимоги молоді до заробітної плати – основні причини молодіжного безробіття в сучасній Україні.

Проблема молодіжного безробіття призводить до низки негативних наслідків: бідність бюджетів молодих сімей; зниження соціального захисту; неадекватна оцінка праці молодих спеціалістів; збільшення кількості злочинів, крадіжок; алкоголізм, наркоманія, зменшення рівня життя; передчасна смерть.

Безробіття впливає на всі прошарки населення, але найбільше – на молодь. Тому що через низьку кваліфікацію і відсутність досвіду їх ніхто не хоче брати на роботу. Держава повинна реалізувати програми з працевлаштування молоді.

- створення спеціальних фірм та установ, які пропонуватимуть роботу лише молодим спеціалістам.
- запровадження навчальних центрів, в яких молодь буде навчатися тим професіям, оволодівши якими буде легко знайти роботу.
- регулювати працевлаштування випускників вищих навчальних закладів.
- підтримувати малий бізнес, допомагати молодим підприємцям.
- підтримувати та заохочувати інвестиції в реконструкцію та розширення підприємств з метою створення нових робочих місць.
- залучення іноземних інвестицій в економіку для створення нових підприємств.

Можна зробити висновки, що українська молодь сьогодні володіє необхідними конкурентними перевагами, а саме достатній рівень освіти і кваліфікації, наявність потужного потенціалу, знання сучасних технологій та головне – бажання працювати в Україні.

Держава повинна негайно змінювати ситуацію молодіжного безробіття: вживати невідкладні заходи для покращення ситуації, керувати процесом розподілу молодих спеціалістів, стежити за тим, щоб кожен випускник навчального закладу був працевлаштований, створювати програми для працевлаштування молоді, заохочувати молодь на створення власного бізнесу, давати можливості для самореалізації та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Економічна активність населення України / Статистичні дані [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.business-inform.net>

2. Програма економічного та соціального розвитку м. Харкова на 2020 рік / Харківська міська рада. Харків, 2019. URL: <https://www.city.kharkov.ua/assets/files/docs/session/programa-ekonomchnogota-socznogo-rozvitku-2020.pdf>

3. Сидорчук О. Г. Стратегія соціальної безпеки України: послідовність формування та напрями реалізації. Проблеми економіки. 2019. № 1. С. 176–183. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-176-183>

4. . Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 330.16:330.34

ПРОЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Бондар В.

студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

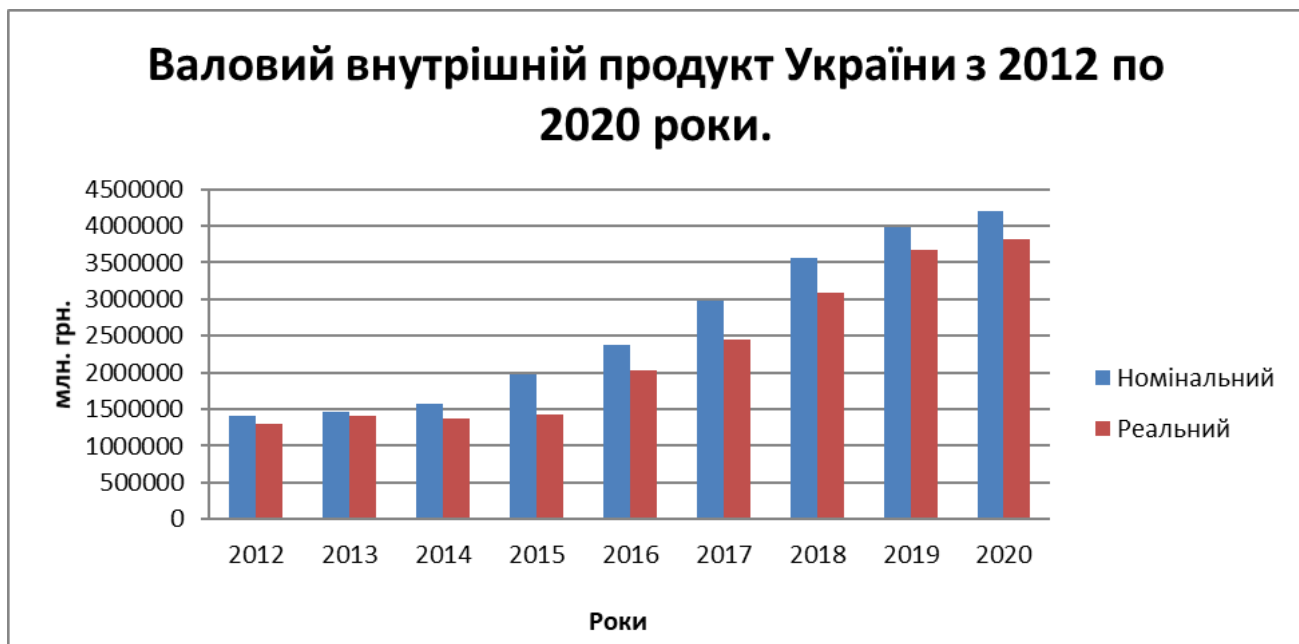
Економічне зростання є центральною економічною проблемою, що стоїть перед усіма країнами. За його динамікою судять про розвиток національних економік, про життєвий рівень населення, про те, як вирішуються проблеми обмеженості ресурсів. Це основний показник розвитку і добробуту будь-якої країни, одна з основних макроекономічних цілей, досягнення якої зумовлене необхідністю випереджаючого зростання національного доходу у порівнянні із зростанням чисельності населення. [1]

Під економічним зростанням прийнято розуміти збільшення обсягів товарів і послуг, створених за певний період. Економічне зростання визначається багатьма чинників, найважливішими з яких є чинники попиту, пропозиції і розподілу. [4]

Також слід звернути увагу на чинники, які стримують економічне зростання. До них належать: обмеження з боку сукупного попиту (недостатній

рівень сукупних витрат призводить до того, що дійсні темпи зростання відстають від потенційно можливих), соціально-політична атмосфера в країні, ресурсні та екологічні обмеження, державне втручання у справи приватного бізнесу (законодавча діяльність щодо регулювання безпеки праці, охорони здоров'я працюючих та охорони довкілля тощо). До факторів, які негативно впливають на процес економічного зростання, належать злочини в царині господарської діяльності, недобросовісне ставлення до праці, припинення роботи під час трудових конфліктів, несприятливі погодні умови (насамперед для сільськогосподарського виробництва), тобто все те, що стримує зростання продуктивності праці і, відповідно, економічне зростання в цілому. [6]

Характер і динаміка економічного розвитку країни є предметом найпильнішої уваги економістів і політиків. Від того, які процеси відбуваються в динаміці і рівні розвитку, які при цьому відбуваються структурні зміни в національній економіці, залежить дуже багато чого в житті країни і її перспектив. [2]

Рис. 1. ВВП України з 2012 по 2020 роки. [8]

Проблеми економічного зростання особливо гостро постали перед людством у ХХ ст., але це не означає, що вони нікого не хвилювали раніше. Уперше про економічне зростання заговорили меркантилісти, а більш-менш

предметно цю проблему поставив фізіократ Ф. Кене. Протягом останніх десятиліть однією з найважливіших довгострокових цілей економічної політики уряду будь-якої країни є стимулювання економічного зростання, підтримка його темпів на стабільному та оптимальному рівні. [3]

Усе це вимагає чіткого уявлення про економічне зростання, фактори його стимулювання і стримування, адже воно є надзвичайно складним явищем. З даного приводу відомий американський історик економічної думки Б. Селігмен зазначав, що теорія економічного зростання повинна враховувати природні ресурси, політичні інститути, законодавство, а також багато психологічних і соціальних факторів. Розробка такої всеохоплюючої теорії, на думку вченого, - майже нездійсненне завдання. Відомі економісти, автори теорій економічного зростання, ясна річ, не претендували на створення всеохоплюючої та універсальної теорії, не робили спроб "обійняти неосяжне". Тому кожна теорія або модель мають відповідні припущення та абстракції, які дозволяють виділити і вивчити найбільш суттєві фактори економічного зростання. [7]

Екстенсивний тип економічного зростання – це історично первісний шлях розширеного відтворення (екстенсивний – від латинського слова *extensivus* – "що розширюється"). У цьому випадку розширення обсягів виробництва відбувається за рахунок трьох факторів:

- (а) основного капіталу (фондів);
- (б) робочої сили;
- (в) матеріальних витрат (природної сировини, матеріалів, енергоносіїв).

[6]

Екстенсивне економічне зростання – це найбільш легкий шлях господарського розвитку. З його допомогою відбувається швидке освоєння природних ресурсів, а також вдається порівняно швидко скоротити або ліквідувати безробіття, забезпечити велику зайнятість робочої сили.

Такий шлях збільшення виробництва має і серйозні недоліки. Йому властивий технічний застій, при якому кількісне збільшення випуску продукції не супроводжується техніко-економічним прогресом, який є важливим двигуном економічного зростання. За визначенням, технічний прогрес включає не тільки нові методи виробництва, але також нові форми керування й організації виробництва - мається на увазі відкриття нових знань, що дозволяють по новому комбінувати дані ресурси з метою збільшення кінцевого випуску продукції.

Більш складний тип економічного зростання інтенсивний (від французького слова *intensif* – напруга). Його головна відмітна ознака – підвищення ефективності виробничих факторів на базі технічного прогресу. Інтенсивний тип економічного зростання характеризується розширенням виробництва на основі якісного поліпшення всіх його факторів, тобто раціонального використання всього виробничого потенціалу. [1]

Безсумнівним достоїнством інтенсивного збільшення виробництва є переборення перешкод, породжених обмеженістю природних ресурсів і можливість досягнення дуже високих темпів економічного зростання. Найбільш вигідним фактором його розширення стає ресурсозбереження. Наприклад, щоб зберегти одну тонну умовного палива (7000 ккал) шляхом застосування нової технології, потрібно в 3-4 рази менше витрат у порівнянні з витратами на видобуток такого ж обсягу палива. [6]

В Національному банку прогнозують, що у 2021 році українська економіка почне активно відновлюватись і це призведе до її повернення на докризовий рівень. У середньостроковій перспективі економіка зростатиме на рівні близько 4%. Цьому сприятиме, як наголошують в установі, збільшення реальних доходів населення, зростання інвестицій, високий зовнішній попит і підвищення кредитної активності в країні.

«У 2021 році економіка майже надолужить втрати від коронакризи – ВВП України зросте на 4,2%. Головним рушієм залишатиметься стійкий внутрішній попит, зумовлений подальшим збільшенням реальних доходів громадян. Зменшення невизначеності з розвитком пандемії сприятиме відновленню інвестиційної активності», – йдеться в інфляційному звіті НБУ за січень 2021 року. [7]

Висновок: Основним бар'єром для реалізації прогнозу щодо збільшення ВВП також є можливість посилення карантинних заходів як в Україні, так і у світі. Наразі невідомо, яка складеться ситуація з Covid-19, адже може виникнути новий штамп вірусу, що змусить ввести новий локдаун:

Проведення вакцинації у світі зменшує ризик повторення локдаунів. Утім, з огляду на поступовість цього процесу, а також появу нових штамів вірусу, зберігається ймовірність локальних форм карантину, які матимуть негативні наслідки для економічної активності.

Актуальними залишаються також й інші ризики: ескалація військового конфлікту на сході країни чи її кордонах; посилення інфляційного тиску з боку

країн – торговельних партнерів; збільшення волатильності світових цін на продукти харчування з огляду на глобальні зміни клімату та посилення протекціонізму у світі.

У підсумку, за словами експертів, для того, щоб стиснена економічна пружина цього року успішно спрацювала, Україна має утриматися від трьох небезпечних кроків: 1) провалити вакцинацію, 2) суттєво підвищити видатки бюджету на поточні потреби, 3) розірвати стосунки з МВФ. Начебто все просто, та є побоювання.

Список використаних джерел:

1. Будаговська С., Кілієвич О. та ін. / «Мікроекономіка і макроекономіка». К.: «Основи». 2020 с. 470-487;
2. Лановик Б. Д. / Економічна історія: Курс лекцій/ Б. Д. Лановик, М. В. Лазарович. -5-е вид., випр -К.: Вікар, 2021;
3. Комісарук М. П. / «Макроекономіка: курс лекцій». Коломия - 2020 с. 180-195.;
4. Ніколенко Ю. В.-Ред. / Політекономія: Підручник: Центр навчальної літератури, 2020.;
5. Кулицький С. / Економіка України – 2021. – № 1. – С. 31–45;
6. Юхименко П. І. / Економічна історія: Навч. посіб. 2020;
7. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3196955-ekonomicne-zrostanna-ci-spracue-v-ukraini-efekt-stisnenoj-pruzini.html>;
8. <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>;

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ, ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ

Шитоха М.

Студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

На сучасному етапі ринок праці є дуже складним та надзвичайно динамічним складовим елементом ринкової економічної системи країни. Перехід від адміністративно-командної до ринкової економіки призвів до значних змін та певних ризиків у використанні трудових ресурсів. Сьогодні на стан ринку праці впливають різноманітні фактори, що пов'язані з соціально-економічним становищем держави та її регіонів. Ринок праці безпосередньо впливає на проблеми безробіття та міграції населення. Саме тому є актуальним дослідження ринку праці і показників безробіття із застосуванням економіко-математичних методів, що дозволяють спрогнозувати показники на найближчий період часу.[4]

Метою є дослідити ринок праці України на сучасному етапі, розглянути проблеми безробіття серед молоді та знайти шляхи вирішення проблем.

У класичному розумінні ринок праці - це сфера формування попиту і пропозиції на робочу силу за допомогою ціни на працю (заробітної плати) [2].

Іншими словами, ринок праці - ринок одного з факторів виробництва, де домогосподарства в ролі найманих працівників пропонують свою працю (трудові послуги), а роботодавці (власники) - виробники товарів та послуг - потребують її.

Елементами ринку праці є: попит, пропонування, трудові послуги (послуги праці), ціна, конкуренція, резервування праці, трудова мобільність.

Праця (послуги праці, здібності до праці) — один з основних факторів виробництва, власниками якого є домогосподарства. На ринку праці встановлюється ціна праці - ставка заробітної плати.

Ринок праці є не лише структурним елементом національної економіки, що формує її трудовий потенціал, а й багатогранною сферою суспільного життя, яка визначає ступінь ефективності функціонування економічної системи

держави.

У січні-вересні 2021 року роботодавці проінформували центри зайнятості про наявність 583 тис. вакансій. Структура вакансій за видами економічної діяльності була наступною: 18% вакансій пропонувалося у сфері сільського господарства; 18% – на підприємствах переробної промисловості; 14% – в оптовій та роздрібній торгівлі; 8% - в державному управлінні й обороні.[3]

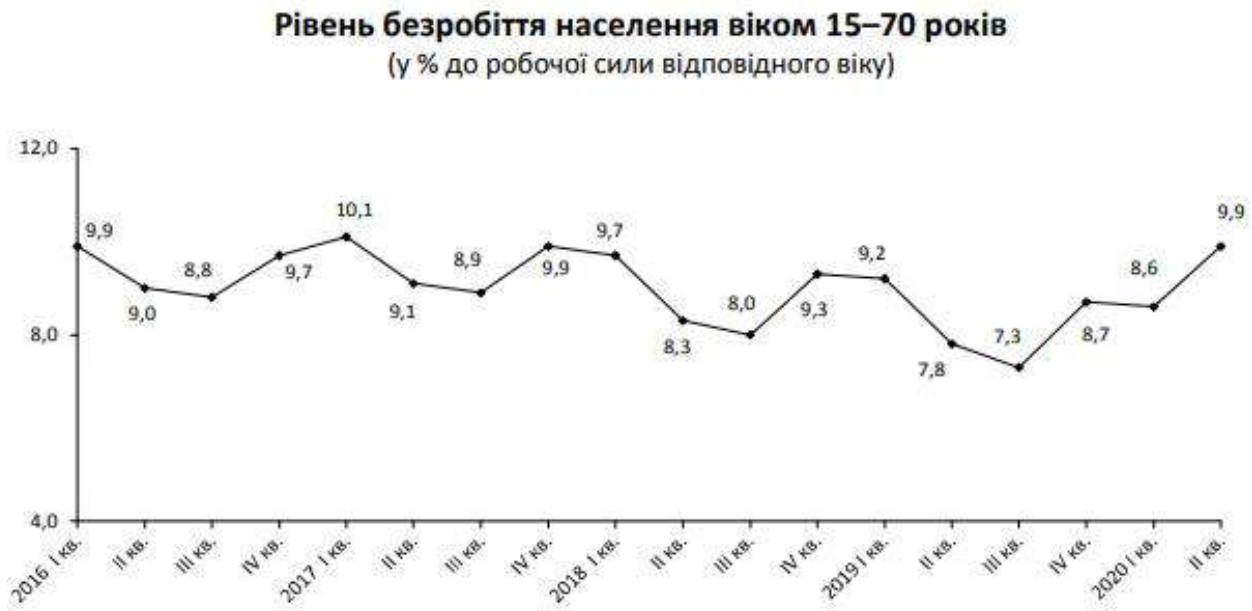
У професійному розрізі найбільше вакансій пропонувалося для працевлаштування: робітників з обслуговування, експлуатації устаткування та машин (22%); представників найпростіших професій (15%); кваліфікованих робітників з інструментом (14%); працівників сфери торгівлі та послуг (14%); професіоналів (10%); фахівців (10%); службовців та керівників (7%).[3]

Кількість осіб, які мали статус безробітного, станом на:	Всього, тис. осіб
1 січня 2020 року	338,2
1 лютого 2020 року	373,2
1 березня 2020 року	376,8
1 квітня 2020 року	349,4
1 травня 2020 року	457,0
1 червня 2020 року	511,4
1 липня 2020 року (за оперативними даними)	517,7

Рис. 1 Кількість зареєстрованих безробітних [5]

Іншою стороною проблеми зайнятості є безпосередньо пов'язане з нею безробіття. Відсутність економічних умов, що дають змогу ефективного використання трудового потенціалу країни за пристойну заробітну плату, породжує безробіття, яке охоплює всі сфери економіки. Дедалі зростає безробіття серед молоді, вивільняються робітники середнього та старшого віку, що є наслідком скорочення виробництва, зменшення інвестицій та відсутності регіональних програм забезпечення ефективного використання трудового потенціалу. Чинниками безробіття в Україні на сьогоднішній день є: низький рівень заробітної плати, яку пропонують роботодавці; невідповідність системи підготовки фахівців потребам ринку праці; система освіти, що повільно реагує на зміни ринку; відсутність сприятливих умов для малого та середнього бізнесу; недолік економічного і фінансового стимулювання

розвитку виробничої та соціальної інфраструктури в селі, створення нових робочих місць в агропромисловому комплексі; світова фінансова криза, яка позначилася не лише на малих підприємствах, але так само і на великих галузевих комплексах.[4]

Рис.2 Рівень безробіття [1, с.1]

Найвищий рівень безробіття молоді у віці 15 – 24 років підкреслює, що складність та тривалість переходу молоді від навчання до стабільної та задовільної роботи залишається суттєвою проблемою. Серед безробітних цієї вікової категорії біля 40 % складають ті, які не працювали, не навчалися і не набували професійних навичок, проте активно шукали робочі місця, або намагалися організувати власну справу. Саме ця категорія молоді перебуває в зоні постійного ризику соціального відчуження. Високий рівень довготривалого безробіття у цій віковій категорії пояснюється як дефіцитом якісних робочих місць, так і відсутністю у значної частини молодих людей професійних навичок і досвіду роботи, що відповідають вимогам роботодавців.

Чинне законодавство України передбачає широкі правові гарантії щодо підтримки молоді. Проте, як показує практика, не завжди вони реалізуються в повному обсязі. У нормативно-правових актах наразі відсутні регіональні програми працевлаштування студентів у вільний від навчання час, гарантії

захисту молодих працівників від дискримінації за віковою ознакою, законодавчо не врегульовано розмір оплати праці молоді

Висновки

Наявні в Україні методи правового регулювання ринку праці молоді не повною мірою враховують характерні риси цієї вікової категорії. Актуальними для України в сучасних реаліях є розвиток системи професійної орієнтації та інформаційної підтримки молоді; вдосконалення діяльності молодіжних центрів праці; створення учнівських місць для проходження оплачуваної виробничої практики; розвиток системи наставництва у процесі організації власної справи.[4]

Список використаних джерел:

1. Букви / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [bukvu.com/ua/about/]
2. Википедія/[Електронний ресурс].–Режим доступу: [<https://uk.wikipedia.org/>]
3. Державна служба зайнятості/[Електронний ресурс].–Режим доступу:[www.dcz.gov.ua]
4. Ефективна економіка/[Електронний ресурс].–Режим доступу:[<http://www.economy.nayka.com.ua/>]
5. Українські новини/[Електронний ресурс].- Режим доступу:[<https://ukranews.com/>]

ТЕХНОПОЛІСИ ЯК ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Махан Д.

Студент факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано закордонний досвід функціонування технополісів. Обґрунтовано необхідність розвитку технополісів в Україні.

Ключові слова: технополіс, наукомісткий бізнес, інвестиційний клімат, інвестиції, інновації.

Сучасний розвиток економіки України, орієнтований на підвищення її конкурентоспроможності та обумовлює активізацію інноваційної діяльності, без якої стає неможливим здійснення прогресивних зрушень. В межах таких перетворень одну з головних ролей можуть відігравати технополіси.

Технополіс є сучасною формою територіальної інтеграції науки, освіти та високорозвиненого виробництва. Він є єдиною науково-виробничою, навчальною, житловою та культурно-побутовою зоною, об'єднаною навколо наукового центру і забезпечує безперервний інноваційний цикл на базі наукових досліджень. Саме це є причиною, через яку в розвинених країнах із сильною економікою держава виявляє свою зацікавленість у створенні та розвитку технополісів.

Створення технополісів дозволяє модернізувати традиційні для регіону галузі промисловості та виводити їх на сучасний рівень, а також запроваджувати нові інноваційні напрямки. Особливе місце у програмах створення та розвитку технополісів відводиться університетам та проблемі підготовки кадрів відповідно до високих вимог, які пред'являє технополіс.

Ідея створення технополісів – компактних науково-промислових міст, що займаються розробкою інноваційних технологій і розвитком наукомістких виробництв, зародилася на початку 1950-х років у США. Проте бурхливого розвитку вони набули в Японії у 1980-ті роки. Для створення технополісів було визначено дев'ятнадцять зон, що рівномірно розташовувалися на чотирьох островах. Найбільш відомим з них було наукове місто Цукуба, в якому знаходилися 30 з 98 провідних державних лабораторій Японії. На відміну від

класичних технополісів, головна мета яких – це комерціалізація результатів наукових пошуків, що передбачає спеціалізацію на прикладних дослідницьких роботах, Цукуба стало містом фундаментальних досліджень.

Програма створення технополісів замислювалася як складова частина державної стратегії Японії, спрямованої на інтелектуалізацію всього господарського комплексу країни. Її задум базувався на державних пріоритетах наукових досліджень, чіткій науково-технічній політиці та бажанні розосередити науково-дослідницьку діяльність по префектурам. Японські технополіси повною мірою виконали свою місію. За двадцять років свого існування на їхній території було створено та реалізовано більше половини всіх японських інновацій, при цьому кожен з технополісів мав свою спеціалізацію та особливості організації досліджень та створення технологій.

Розглядаючи досвід Японії, можна зробити висновок, що програма розвитку наукомісткого бізнесу шляхом створення та розвитку технополісів має велику роль в економіці держави. Чітко сформульовані цілі і терміни принесли свої плоди. За короткий проміжок часу в Японії з'явилося більш двадцяти технополісів. Важливо ще те, що при створенні технополісів приймалась до уваги специфіка регіонів, що у свою чергу дозволяло застосовувати результати досліджень безпосередньо на найближчих підприємствах.

На відміну від японської, американська концепція технополісу вважає його середовищем, яке створюється протягом тривалого часу і є плодом еволюційного розвитку економіки, науки, культури, суспільства. Згідно з цією концепцією, технополіс – це місто, в якому критична маса освіти і культури, науки і техніки, наукомісткого бізнесу та венчурного капіталу породжує ланцюгову реакцію наукової та ділової активності міжнародного, глобального масштабу. Це місто видатних інноваційних здібностей, найвищого рівня життя, як магніт, що притягує найкращі уми з усіх куточків планети. Таким чином, для того, щоб створити таке місто, потрібно починати роботу з формування сприятливих макроекономічних умов, розвитку інфраструктури, середовища, сприятливого для фахівців та інвесторів.

Інвестування у діяльність технополісу є необхідним фактором його успішного функціонування. Якщо розглядати загальну величину інвестицій країни, яка включає і державні інвестиції, і приватні, раціонально з точки зору, що держава повинна сприяти не тільки своєю фінансовою підтримкою розвитку НДДКР (Науково-дослідній та дослідно-конструкторській роботі), а й

створювати сприятливий інвестиційний клімат в країні. Рейтинг країн світу за рівнем інвестування виглядає так, перше, друге та третє місце посідають США, Китай та Японія, а Україна входить лише у другу півсотню країн. Це говорить про необхідність створення більш сприятливого інвестиційного клімату в нашій країні, особливо у галузі наукомісткого бізнесу.

Як свідчить аналіз досвіду розвинутих країн світу, становлення і функціонування технополісів позитивно впливає на розвиток і функціонування малого і середнього наукомісткого бізнесу, на рівень освіти, на розвиток регіону, і, звичайно, на підвищення наукового потенціалу країни. Саме це і є однією з основних причин, за якою у розвинених країнах з сильною економікою держава проявляє свою зацікавленість у створенні та розвитку технополісів.

Слід зазначити, що технополіси можуть стати одним з головних чинників активізації інноваційного розвитку України. Їх створення надасть можливість:

- максимально зблизити науку та виробництво і, таким чином, значно підвищити ефективність використання досягнень НТП;
- сприяти структурній перебудові економіки для підвищення її наукомісткості;
- рівномірніше розташовувати продуктивні сили, вирівнюючи при цьому диспропорції в економічному розвитку території;
- розвивати у технополісах безвідходні виробництва, розробляти та впроваджувати досконаліші методи очищення, застосовувати екологічно чисті матеріали й джерела енергії.

Список використаних джерел:

1. Стеченко Д. М. Інноваційні форми регіонального розвитку : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2015. – 254 с.
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія; за ред. З.С. Варналія. – К. : НІСД, 2013. – 768с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Лисяк Д.О.

студентка факультету Економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Надійна банківська система є важливою умовою забезпечення фінансової стабільності держави, сталого економічного розвитку та загального добробуту, оскільки вона забезпечує рух фінансових ресурсів, без яких функціонування ринкового господарства неможливе. Виступаючи посередниками у перерозподілі капіталів шляхом трансформації тимчасово вільних коштів у інвестиції, банки істотно підвищують загальну ефективність виробництва. Фінанси банківських установ повинні сприяти мобілізації достатнього обсягу фінансових ресурсів, отриманню доходів, здійсненню обґрунтованих витрат, що є необхідною умовою стабільної діяльності банку.

Дослідження різних аспектів діяльності банківської системи привертають увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків, що пояснюється розширенням спектру, оновленням і модернізацією банківської діяльності. Теоретичним та методологічним проблемам вивчення місця і ролі ринку банківських послуг у фінансовій системі присвячено праці провідних учених в галузі економічної теорії, банківської справи, фінансового менеджменту, маркетингу. Вітчизняними авторами цих досліджень є такі науковці: А. Андрєєв, М. Алексєєнко, О. Васюренко, В. Вітлінський, Д. Гладких, У. Гулієв, О. Дзюблук, О. Євтух, Ю. Заруба, О. Кириченко, А. Мороз, О. Олійник, Л. Примостка, М. Реверчук, М. Савлук, Н. Швець, О. Шевцова та інші [1-6]. Однак, зазначені науковці досліджували окремі аспекти функціонування ринку банківських послуг, що не давало повного уявлення про проблеми та перспективи його розвитку.

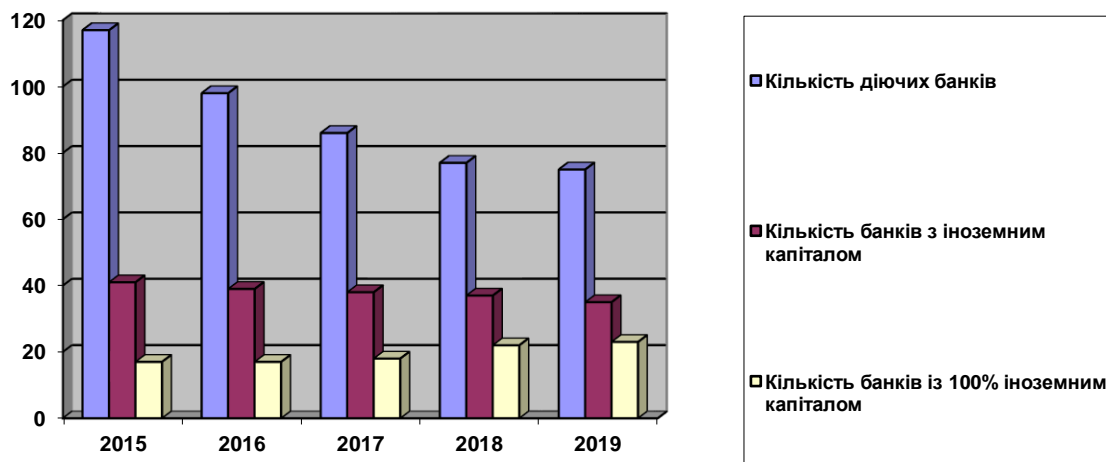
Метою дослідження є визначення особливостей банківської системи України та тенденцій її подальшого розвитку. Сучасний етап розвитку України характеризується гострою необхідністю створення цілісної програми соціально-економічного розвитку суспільства, а також забезпечення необхідних

умов реальних перетворень фінансової, кредитної та грошової систем, адаптації їх до специфіки ринкових відносин. При цьому у сфері фінансового забезпечення економічної реформи подальшого вдосконалення потребує і банківська діяльність. Банківська система є однією із важливих та невід'ємних складових сучасної ринкової економіки. Тому на сьогодні зростає інтерес до різних аспектів діяльності банків та методів управління ними. Банківські послуги активно впливають на розвиток економіки України як на макро-, так і на мікрорівні [1].

По-перше, банківська послуга є одним із дійових факторів інтенсифікації відтворюваного процесу в цілому і такої його складової, як обмін, зокрема.

По-друге, банківські послуги відіграють значну роль у задоволенні потреб населення, підвищенні його життєвого рівня шляхом надання споживчих кредитів і впливу на розвиток малого бізнесу.

Розглянемо динаміку зміни кількості банків України за 2015-2019 роки.

Рис. 1. Динаміку зміни кількості банків України за 2015-2019 роки [1]

Згідно наведених даних можемо зробити такі висновки: -протягом проаналізованого періоду, а саме протягом 2015-2019 років, було виявлено тенденцію до зменшення кількості діючих банків України. Наприклад, у 2019 році кількість діючих банків становила 75, в той час коли у 2015 році їхня кількість була 117;

-щодо кількості банків з іноземним капіталом, спостерігаємо поступове

зменшення за останні 5 років, адже у 2019 році їхня кількість становила на 6 менше ніж у 2015 році;

-кількість банків із 100% іноземним капіталом за 2015-2019 роки збільшилась на 6 у 2019 році порівняно з 2015 роком. [2,6]

Таким чином, до зменшення кількості банків в Україні призвела програма реформ оздоровлення банківської системи України, запропонована Національним банком України. Проаналізуємо рейтинг 10 найнадійніших банків України за 2019 рік складеного на базі офіційної статистики наданої Національним банком України: 1. Райффайзен Банк Аваль; 2. Укрсиббанк; 3. Креді Агріколь Банк; 4. ОТП Банк; 5. Прокредит Банк; 6. Кредобанк; 7. Приватбанк; 8. ПУМБ; 9. Укргазбанк; 10. Ощадбанк. При складанні рейтингу найбільших українських банків враховувалася здатність банку без затримки повернути депозити, якщо у нього з'являться фінансові проблеми або проблеми з погашення кредитів і зростанні заборгованості клієнтів, а також рівень підтримки акціонерів і держави [2,3].

Таким чином, великі іноземні банківські групи поки що зарекомендували себе найкращим чином на українському ринку.

Дослідження сучасного стану функціонування банківської системи України показало, що вона протягом останніх років перебуває у стані затяжної кризи, ступінь впливу якої визначається системою факторів, основними серед яких є: військово-політична нестабільність, загальноекономічна дестабілізація, невисокий рівень капіталізації банків, зниження банківської ліквідності, слабка диференціація банківських послуг, загрозливий вплив тіньової економіки, значна економічна та географічна концентрація, зниження довіри населення до банківського сектору та продуктів, що пропонують його суб'єкти, суттєві частки проблемних активів на балансі банків, низький рівень ризик менеджменту банків, недосконала система захисту депозитних вкладів тощо. [5]

Отже, на основі вищесказаного можна зробити висновок, що задля мінімізації кризових ситуацій в банківській сфері необхідно прийняти низку заходів впливу, які б забезпечили достатній рівень ліквідності банківської системи та допомогли уникнути дисбалансів банківського сектора. Важливими мають стати заходи із внесення законодавчих змін щодо зміцнення банківської системи України. «Наразі назріває необхідність повороту від архаїчного зміцнення держави як верховного суб'єкта, що протистоїть ринку капіталу як

об'єкту управління, до виконання нею, передусім, координуючих і соціальних функцій. Решта функцій держави у процесі ринкової трансформації має переходити до інших виразників національних інтересів у фінансовому секторі, тобто до структур, які самоорганізуються і працюють у діалоговому режимі як по горизонталі, так і по вертикалі, як усередині країни, так і за її межами» [4]. Важливим є також розширення інвестиційних процесів в Україні, спрямованих на подальший розвиток банківської системи, а також зниження ризиків банківської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Шірінян, А. С., Шірінян Л. В. Конкурентоспроможність ринку банківських послуг України: фактор суперництва, тенденції та результати. Економіка України. 2019. № 6 (691). С. 18–38.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
4. Коваленко Ю. М. Підвищення конкурентоспроможності банків в Україні: чинники інституційного впливу. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія "Економічні науки". 2017. № 2(80). С. 112 –121.
5. Пересада А. А. Інвестиційний аналіз: підручник / А. А. Пересада, Т. В. Майорова, С. В. Онікієнко, Ю. М. Коваленко, С. В. Урванцева. К.: ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. 2-ге вид перероб. та доповн. К.: 2008. - 544 с.
6. Kvasnytska R., Matviichuk L., Dotsenko I., Kovalenko, Yu. Indicative Express-Estimation of Financial Security of Banking Activity. Advances in Economics, Business and Management Research. Vol. 95 P. 308-313.

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

Новіков М.А.

Студент Факультету Економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Чинна в Україні система оподаткування, попри всі зміни ще не наблизилась до дійсно прогресивної, та не відповідає в повній мірі потребам громадськості. Вона не повністю виконує свою основну функцію- наповнення бюджету, забезпечення постійного росту рівня життя та створення сприятливого життєвого середовища, якісних адміністративних послуг для платника податків.

Метою даного дослідження є аналіз недоліків фіскальної політики України та виявлення методів оптимізації, спираючись на загальні закони мікро та макроекономіки та досвід більш розвинених країн, які вже вирішили ті проблеми та виклики, які зараз стоять перед Україною.

Фіскальна або податково-бюджетна політика — це один з інструментів державного втручання в економіку з метою подолання економічного спаду. Вона передбачає стягнення державних податків із усіх суб'єктів економіки, котрі мають будь-який дохід.

Розглянемо види фіскальної політики України: нейтральна фіскальна політика зазвичай проводиться, коли економіка знаходиться в рівновазі. Державні витрати повністю фінансуються за рахунком податкових надходжень і в цілому результат бюджету має нейтральний вплив на рівні економічної активності; стимулююча включає в себе державні витрати, що перевищують податкові надходження, і, як правило, проводиться в період економічного спаду. Вона також відома як рефляційна фіскальна політика.

Згідно з даними Державної казначейської служби України Державний бюджет України за січень-вересень 2021 року виконано з дефіцитом у розмірі 246.63 мільярда гривень. Це визначає, що в Україні діє саме Стимулююча фіскальна політика, проте потрібно відзначити, що за даними Мінфіна, це явище для нас не нове, останні дванадцять років Україна переживає дефіцит бюджету. Дефіцит бюджету звична річ для України, проте за останні сім років ситуація погіршилася через збільшення державного боргу України, який Станом на 30

вересня 2021 року становить 2 445,52 млрд грн або 92,02 млрд дол. США [2]. значна частина податків йде саме на погашання боргу України перед кредиторами, та як і дефіцит бюджету, позичення коштів є нормальною практика для нашої країни, а починаючи з 2014 року та початком кризи, це є одним з важливих аспектів наповнення державної скарбниці [3].

Проте, треба відмітити, що до 2014 року, Україна отримувала кредитування з боку Росії не стільки грошима, скільки пільговими договорами, головним чином на газ.

Одним з ефективних методів збільшення прибутків отриманих з оподаткування, є створення нових підприємств та компаній, чудовим зразком цього є так звані країни “азіатські тигри”, які наприкінці 20 століття залучили велику кількість іноземних інвестицій та показали неймовірне зростання економіки і як наслідок - бюджету.

Наразі Україна переймає цей успішний кейс, яскравим прикладом чого є підписаний президентом на початку року Закон «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» № 1116/IX. [3].

Цей документ сприятиме відновленню інвестиційної активності в Україні після кризового 2020 року. Закон передбачає надання державної підтримки українським та іноземним інвесторам із загальною сумою інвестицій від 20 млн євро.

Зокрема, визначено можливість отримання податкових пільг, забезпечення інвестиційних проектів об'єктами суміжної інфраструктури, надання переважного права землекористування земельними ділянками державної або комунальної власності для реалізації інвестиційних проектів, закріплення гарантій інвестора через укладення прямого договору з урядом України. При цьому загальний обсяг державної підтримки не має перевищувати 30% від суми інвестицій у проект. Згідно з документом, підтримка надаватиметься підприємствам, які працюють у переробній промисловості, транспортній галузі, освіті, науковій та науково-технічній галузях; охороні здоров'я, мистецтві, культурі, спорті, туризмі та курортно-рекреаційній сфері. Також передбачено створення спеціальної урядової уповноваженої установи, що займатиметься супроводом інвестиційних проектів, допомогою інвесторам від початку проекту й протягом усього часу його тривалості [4]. Результати цієї та інших програм підтримки іноземних інвестицій ми можемо побачити на рис 1. [5]. Спираючись на наведену

статистику стає очевидним їх ефективність, вони вже показали себе як дієвий інструмент, завдяки чому рівень інвестицій значно зріс порівнюючи з провальним 2020 роком.

Рік	ПІІ в Україну		ПІІ в Україну		Сальдо	
2019	5860	+1405	648	+653	+5212	+16.9%
2020	-868	-6728	82	-566	-950	-118.2%
2021	2836	+3704	41	-41	+2795	+394.2%

Рис. 1. Динаміка іноземних інвестицій [5].

За останні десять років проблема оподаткування стала одною з ключових у країні та звернула на себе прискіпливу увагу уряду.

Так у вересні 2010 р. на виконання Указу Президента України було надано Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про поглиблення взаємодії місцевих органів виконавчої влади та асоціацій органів місцевого самоврядування» [6] та про «Деякі питання реформи місцевого самоврядування» [7]. Змінення в системі оподаткування та розподілу бюджетних коштів, яке відбулося протягом останніх років, не дає бажаних результатів з покращенням стану регіонів та збільшення в певній мірі фінансових потоків.

Проте головним досягненням України в цій галузі, є реформа “децентралізації”, перший етап якої проводився з 2014 по 2019 роки. У 2014 року Уряд України прийняв основний концептуальний документ - Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [8]. Метою якої були визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад. Такі зміни були неможливі без загального змінення системи податково-бюджетної політики регіонів, яку і

намагалися реалізувати останні шість років.

Так, завдяки законам про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України відбулася фінансова децентралізація: місцеві бюджети зросли на 206,4 млрд грн: з 68,6 млрд в 2014 до 275 млрд грн в 2019 році [9].

Підсумовуючи - реформа децентралізації є однією з найуспішніших змін в українському законодавстві яка демонструє покращення саме зараз.

Висновки: На кінець 2021 року ефективність фіскальної політики нашої країни можна охарактеризувати як мінливу. Безумовно останні роки приймається багато правильних дій щодо покращення ситуації, чи достатньо їх? Відповідь на це питання дає чинний бюджет виконаний із чутливим дефіцитом. І хоча реформа децентралізації та інша низка законів покращила ситуацію, залишається ще велика кількість питань для опрацювання, головним чином зміна підходу до системи оподаткування та зменшення практики позичення коштів в міжнародних інституцій.

Список використаних джерел:

1. Державний бюджет України - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/>.
2. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України - [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg_.
3. Державний та гарантований державою борг України з 2009 по 2021 рр - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2021/>.
4. Президент підписав закон щодо державної підтримки інвестиційних проектів зі значними інвестиціями - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-shodo-derzhavnoyi-pidtrimki-investi-66453>.
5. Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2019 по 2021 рр. - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2010 р. № 1797-р «Про поглиблення взаємодії місцевих органів виконавчої влади та асоціацій органів місцевого самоврядування» - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1797-2010-%D1%80>.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2010 р. № 1910-р

«Деякі питання реформи місцевого самоврядування» - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1910-2010-%D1%80>.

8. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.

9. Інформація щодо децентралізації - [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/about>.

УДК 336.74

СУТНІСТЬ ТА ПОХОДЖЕННЯ ГРОШЕЙ

Ляшенко К.В.

Студент факультету економіки і права ХНЕУ ім. Семена Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність, походження грошей та їх функції. Проведено порівняння сучасних коштів та товарних грошей.

Ключові слова: гроші, еквівалент, інфляція, грошова маса, кредитні гроші.

В сучасних умовах розвитку одна з найбільш спірних проблем пов'язана із сутністю сучасних грошей та відповідним питанням, що таке гроші. Гроші – це засіб вираження цінності товарних ресурсів у господарському житті суспільства, це універсальне здійснення цінності у формах, відповідних даному рівню товарних відносин. Гроші у своїй функції світових грошей забезпечують міжнародні розрахунки та рух капіталу між країнами. Також неможливо уявити без грошей функціонування ринкової економіки, оскільки вони є основою більшості економічних відносин. На сьогоднішній день ефективно та стабільно функціонуюча грошова система є базою для сталого економічного зростання.

Походження, функції та природу грошей пояснюють із різних позицій, їх в історії економічної думки склалося чотири:

- трудова теорія грошей (гроші розглядаються як специфічний товар);
- номіналістична теорія грошей (гроші розглядаються як умовні знаки);
- металістична теорія грошей (гроші ототожнюються із золотом, сріблом);
- кількісна теорія грошей (гроші немає внутрішньої цінності, тобто. вартості) [1].

Отже, гроші – це загальний еквівалент, за допомогою якого відбувається обмін. Гроші - це "мова ринку", гроші - це товар [2].

Першим видом грошей були товарні гроші, які з'явилися у тринадцятому столітті до нашої ери.

Товарні гроші – це форма платежу, що виражається у вигляді товарів, купівельна спроможність яких залежить від товарної вартості. У північних народів грошовою одиницею був олень, шкурки цінних хутрових тварин. В Африці в період колонізації у племен грошима служила пляшка рому. Трохи пізніше однією з форм товарних грошей виступали дорогоцінні метали.

Слід зазначити, що існує декілька основних відмінностей товарних грошей від сучасних коштів. Сьогоднішні паперові гроші не мають внутрішньої вартості, а товарні гроші мали дійсну вартість. Сучасні кошти є кількість товарів та послуг, яку можна обміняти, наприклад, на гривню чи долар, а товарні гроші були природним еквівалентом товарів, що купуються на них. Колись золоті монети могли виконувати всі властиві їм п'ять функцій золотого стандарту. Але його скасування призвело до виключення двох функцій: світові гроші та засіб утворення скарбів, які ніяк не можуть здійснюватися без золота як грошей. Сучасні ж кошти виконують лише три основні функції: засіб платежу, міра вартості, засіб обігу. Сучасні кошти мають різну ліквідність, а товарні гроші мали повну ліквідність, тобто вони швидко обмінювалися на товари та послуги.

Виникнення грошей грало ключову роль в розвитку давньої економіки, торгівлі, ремесел. Роль товарних грошей зводилася до задоволення повсякденних потреб, з розвитком суспільства стало пред'являтися більше вимог. Гроші не могли точно визначити цінність речей, що призвело до появи монет. Перші металеві монети в Київській Русі з'явилися в кінці X століття за часів правління князя Володимира. Карбувалися з золота, срібла та носили назву златники і срібники. Створення системи грошових знаків стало новим щаблем у розвитку держави. Монети грали роль міри вартості товарів [2].

На зміну монетам прийшли паперові гроші. Вартість паперових грошей визначається законом грошового обігу. Перші паперові гроші, як і монети

виконували функцію міри вартості. З розвитком суспільства відбувався розвиток кредитних стосунків і зміна об'єкта мінових відносин. Об'єктом мінових відносин став не товар, а товарний капітал. Це призвело до появи перших кредитних грошей.

Кредитні гроші – форма грошей, породжена розвитком кредитних відносин та основа сучасного платіжно-розрахункового механізму. Основні види кредитних грошей – це вексель, банкнота та чек В період розвитку кредитних відносин гроші стали відігравати роль не тільки міри вартості, а й засобу формування грошового капіталу. У сучасному світі функціонують монети, паперові кошти, кредитні гроші і новий вид – електронні. Останні витісняють з ринку паперові.

У сучасних умовах держава розробляє та організовує грошову систему країни, що оголошує гроші, емітовані центральним банком, законним платіжним засобом, ставить перед грошовою владою мету захисту та забезпечення стійкості національної валюти. Структура сучасного грошового обороту, що базується на паперових грошах і втративши зв'язок із золотом, створює об'єктивні передумови для розвитку інфляційних процесів.

Інфляція, тобто знецінення, практично постійне явище в усіх країнах тому, що темпи зростання вартості товарної маси та послуг відбуваються нижчими темпами, ніж збільшення грошової маси державою. Чинники інфляції найчастіше мають фінансовий характер.

Головна роль грошей проявляється у їх участі у встановленні ціни товару. В економічних відносинах з іншими країнами гроші так само відіграють важливу роль. Не варто забувати про роль грошей у зовнішньоекономічних взаєминах для оцінки становища держави в галузі експорту-імпорту. Застосування грошей дозволяє оцінити вигідність виробництва кожного виду продукції. Гроші відіграють важливу роль у діяльності як окремого підприємств, так і держави в цілому.

Список використаних джерел:

1. Економічна теорія. Політекономія : [підручник] / [В. Базилевич, В. Попов, К. Базилевич та ін.] ; за ред. В. Базилевича. – 8-ме вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2012. – 702 с.

2. Зорбан А. Гроші у нашому суспільстві. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://obzorbankov.com.ua/uk/groshi-suspilstvo>.

УДК 336.221

ПОДАТКОВА СИСТЕМА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН В УКРАЇНІ

Машталь І.

Студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено еволюцію становлення податкової системи. Проаналізовано особливості та основні елементи сучасної податкової системи України.

Ключові слова: податки, податкова система, прямі податки, комунальні податки, держава.

Система оподаткування з'явилася з виникненням найпростішої державної моделі. Першими джерелами податків були оподатковувані базові цінності: земля, худоба, раби. І самі податки були «прямими», справлялися безпосередньо з громадян, що одержують прибуток від майна.

Одним з цікавих прикладів в історії розвитку податків була податкова система Римської імперії. Доки Рим залишався містом-державою, його податкова система була не дуже складною. У мирний час податки не стягувалися зовсім, а витрати покривалися шляхом надавання в оренду громадських земель. Державний же апарат фактично утримував себе сам. Більше того, обрані магістри не тільки виконували державні обов'язки безоплатно, а ще й вносили на громадські потреби власні кошти, вважаючи це почесною справою. А от у воєнний час (який практично тривав постійно) громадяни Риму обкладалися податками відповідно до їх статку, для чого раз в п'ять років подавали обраним чиновникам-цензорам звіти про свій майновий і родинний стан (ці документи цілком можна розглядати як найпростіші зразки сучасних податкових декларацій) [2].

З перетворенням Римської держави на імперію ускладнювалася й податкова система. На завойованих землях запроваджувалися комунальні (місцеві) податки й повинності, при чому, що запекліший опір чинили римським легіонером жителі скорених земель, то більшим податком їх обкладали. Римські громадяни, які жили поза Римом, сплачували як державні так і місцеві податки.

В Київській Русі податки з'явилися вже в перші роки виникнення. Слід зазначити, що податки не запозичувалися з інших країн, а мали своє власне, національне походження. Одним з найдавніших прямих податків Київської Русі, було подимне. Назва походить від одиниці оподаткування – «диму». Тобто, «дому», селянського двору. Платили подимне натурою та частково грішми. Інший давній податок мав назву полюддя. Він збирався під час щорічних об'їздів країни князем та його дружиною. І ще одним джерелом наповнення казни було поплужне. Це земельний податок, одиницею оподаткування якого був плуг. Поплужне йшло на військові витрати, утримання князівського двору та на дипломатичні місії. Ці три види податків так узвичаїлись, що й продовжили існувати тоді, коли Київської Русі не стало [2].

Податки відіграють велику роль в існуванні країни. Вони є основним фактором фінансових відносин між державою та населенням с приводу забезпечення можливості виконання державою своїх функцій. Значення податків полягає в тому, що вони виступають інструментом державної економічної політики, здійснюючи перерозподіл національного багатства, як в територіальному так і галузевому та соціальному аспектах. Такий перерозподіл допомагає зменшувати соціальну дискримінацію окремих верств населення, та збільшити ділову конкуренцію і мотивацію працівників до ефективної праці. Але ця роль податків ефективно реалізується лише за умови такого рівня податкового навантаження на підприємства, який не обтяжує їх діяльність, забираючи більшу частину їх фінансових ресурсів на сплату податків.

Фізичні та юридичні особи мають постійно «ділитися» частиною своїх благ або доходів на користь держави, оскільки саме за рахунок цих коштів держава має можливість виконувати свої функції, а за їх відсутності її робота буде паралізована.

Згідно Податкового кодексу України встановлюються загальнодержавні та місцеві податки та збори. До загальнодержавних податків та зборів

належать: податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок, екологічний податок, рентна плата, мито.

До місцевих податків належать: податок на майно, єдиний податок.

До місцевих зборів належать: збір на місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

На даний час існує дві системи оподаткування: загальна система оподаткування та спрощена.

На загальній системі оподаткування перебувають юридичні особи та фізичні особи – підприємці, які здійснюють діяльність з використанням та реалізацією підакцизних товарів, великі підприємства, які займаються виробництвом, фізичні та юридичні особи, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю (тобто діяльністю з реалізації продукції закордон). Платники на загальній системі оподаткування при реалізації товару на торгових точках використовують касові апарати.

При загальній системі оподаткування ведеться облік, як прибуткової так і витратної частини доходу. Ведення обліку доходів і витрат дає можливість перевірити правильність відображення податкового зобов'язання в податковій звітності.

Податкове зобов'язання – це сума коштів, яку платник податків, у тому числі податковий агент, повинен сплатити до відповідного бюджету, як податок або збір на підставі, в порядок та строки, визначенні податковим законодавством (у тому числі сума коштів, виплачена платником податків у податковому векселі та не сплачена в установлений строк).

Суб'єкти господарювання, що здійснюють діяльність на спрощеній системі оподаткування поділяються на такі групи платників єдиного податку [1]:

перша група - фізичні особи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року;

друга група - фізичні особи - підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у

сфері ресторанного господарства, за умови, що протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв: не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб; обсяг доходу не перевищує 834 розміри мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року;

третья група - фізичні особи - підприємці, які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена та юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 1167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року;

четверта група - сільськогосподарські товаровиробники: юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, у яких частка сільськогосподарського виробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків; фізичні особи - підприємці, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до Закону України "Про фермерське господарство".

Доходом платника єдиного податку є дохід, отриманий протягом податкового звітного періоду (року, кварталу) в грошовій формі.

Спрощена податкова система була створена для полегшення роботи малого та середнього бізнесу, або розрахована на сумлінних платників. Нажаль на сьогоднішній час не всі є сумлінними платниками.

На цей час в Україні діє податкова система яка за своїм складом та структурою подібна до податкових систем розвинутих Європейських країн. Однак, на відміну від країн Європи податкова система України не є інструментом конкурентоспроможності держави, вона не в достатній не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>
2. Василик О.Д. Податкова система України: Навч. посіб. / ОД. Василик. — К.: ВАТ «Поліграф - книга», 2014. — 478 с.
3. Федосова В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Монографія / За наук. ред. В. Федосова. — К.: КНЕУ, 2012. — 387 с.

УДК 338.462

РИНОК: ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Санталова А.

Студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація: Проаналізовано ринок, як економічну категорію, суб'єктивні та об'єктивні основи формування ринкових відносин, інфраструктуру ринку та стан і тенденції розвитку ринкових відносин в Україні.

Ключові слова: ринок, економіка, трансформаційні процеси, суб'єкти ринку, об'єкти ринку, інфраструктура.

Ринок - це сфера економічних відносин між людьми з питань продажу товарів і послуг, заснованих на принципі добровільного і рівноправного обміну [2].

Ринок виконує такі важливі функції, як економічне саморегулювання, на основі взаємодії попиту та пропозиції, дає відповіді на запитання: що виробляти, як виробляти і для кого? Стимулююча функція: «нехай в грі виграє найсильніший». Ринок визначає ціни та подає інформаційні сигнали покупцям і продавцям, виступає посередником, що дозволяє об'єднати всіх його агентів.

Як і будь-яка одиниця економіки, ринок має переваги і недоліки, які проявляються в результаті його функціонування.

Ринкові переваги:

- забезпечення свободи вибору та відповідальності за результати;
- ефективне розподілення ресурсів на основі розумного управління домогосподарством;
- забезпечення гнучкості та адаптування до змін умов ведення бізнесу;
- гарантування високого ступеню чутливості до нових технологій і нових продуктів через їх впровадження;
- функціонування відповідно до принципів самодисципліни;

- встановлення механізмів стимулювання господарської діяльності;

Недоліки ринку:

- нестабільність, схильність до злетів і падінь;
- негарантованість прав людей на працю та доходи, що призводить до економічної та соціальної нерівності;
- негативний вплив на навколишнє середовище;
- незацікавленість у фундаментальних наукових дослідженнях;
- концентрація тільки на грошових доходах, що не допомагає вирішувати соціальні проблеми.

Формування та розвиток ринкових відносин у різних країнах світу відбуваються по-своєму. Разом з тим у всіх розвинутих економічних системах існують спільні риси, до яких відносяться:

- наявність різноманітних форм власності;
- перевага вільних цін на товари і послуги;
- розвинута система вільної конкуренції;
- певна система державного регулювання економіки.

Україні не має необхідності нікого копіювати або повторювати, вона повинна розвивати таку модель ринкової економіки, яка найбільш підходить особливостям нашої держави.

Головним орієнтиром ринкової трансформації вітчизняної економіки було реформування відносин власності, створення достатньої кількості самостійних підприємств, які формували б конкурентне середовище, сучасні ринкові відносини, що ґрунтувалися на різних формах власності та господарювання.

Сукупність різних інститутів ринку, що обслуговують і створюють сприятливі умови для ефективного функціонування різних видів ринків називається ринковою інфраструктурою [2].

Елементи ринкової інфраструктури безпосередньо пов'язані з обслуговуванням певних ринків, через них реалізуються її функції. Головні з них такі:

- забезпечення фінансової і кредитної підтримки, включно з лізингом, аудитом, страхуванням суб'єктів підприємницької діяльності;

- сприяння матеріально-технічному забезпеченню і реалізації продукції товаровиробників;

- здійснення маркетингового, інформаційного і рекламного обслуговування, правового та економічного консультування підприємців і т.ін. [1].

Ринкова інфраструктура в кінцевому результаті забезпечує прискорення товарно-грошового обігу, руху капіталів, їх переливу із менш прибуткових галузей економіки у більш прибуткові.

Сучасний ринок передбачає існування розгалуженої інфраструктури, тобто сукупності установ державного та підприємницького сектора, що забезпечують:

- реалізацію інтересів учасників ринкових відносин;
- сприятливі умови для виконання завдань суб'єктів ринку;
- юридичний та економічний контроль господарської діяльності;
- регулювання ділової активності на ринку.

У висновку можна сказати, що ринок є економічною одиницею, на якій будується економіка країни, бо завдяки ринку будуються економічні відносини, як всередині держави так і поза її межами. Також ринок є галуззю, яка постійно розвивається, саме цей процес і дає можливість формування економічної ситуації кожної держави. На стан цієї економічної одиниці впливає більшість факторів: відносини між суб'єктом та об'єктом, структура та інфраструктура, різноманітність видів та типів ринку, які у своїй внутрішній побудові мають свої аспекти, котрі відповідають за формування цілісної системи.

Список використаних джерел:

1. Васильєв О.В. Методологія і практика інфраструктурного забезпечення функціонування і розвитку регіонів України: монографія. Х.: ХНАМГ, 2007. 339 с
2. Економічна теорія. Політекономія : [підручник] / [В. Базилевич, В. Попов, К. Базилевич та ін.] ; за ред. В. Базилевича. – 8-ме вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2012. – 702 с.
3. Ярошенко В. Державні механізми регулювання ринку праці в Україні / В. Ярошенко // Україна: аспекти праці. – 2017. – № 8. – С. 30–38.

ПРОБЛЕМИ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

Морозова Д.

Студентка факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація: У статті досліджується причини інфляційних процесів, наведені види інфляції, запропоновані заходи виходу із кризи.

Ключові слова: Інфляція, підприємство, інфляційні процеси, держава, грошовий потік, економічний розвиток.

Термін інфляція (від лат. Inflation - надування) вперше почав вживатися в Північній Америці в період громадянської війни 1861 - 1865 рр. і означав процес збільшення паперово - грошового обігу. В XIX столітті цей термін вживається також в Англії і в Франції. Широкого розповсюдження в економічній літературі поняття інфляції одержало в XX столітті відразу після першої світової війни.

На початок 90-х років XX сторіччя не було жодної постсоціалістичної країни, яка б не відчула руйнівного впливу інфляції. У класичній економічній теорії інфляція трактується як частина теорії грошей. Вона є процесом підвищення загального рівня цін та зниження купівельної спроможності грошей. Дж. М. Кейнс вперше проаналізував інфляцію як елемент макроекономічної теорії.

Мілітаризм, змінивши кейнсіанській теорії у 80-х роках вже не просто включає проблеми інфляції в макроекономічну теорію. Проблеми інфляції стають найважливішою складовою частиною останньої. "Під інфляцією, - пише М.Фрідмен, - я розумію стійке та безперервне зростання цін, що завжди і всюди виступає як грошовий феномен, викликаний надмірною масою грошей по відношенню до випуску продукції". Це положення переконує в тому, що причини інфляції - у сфері обігу. А тому допускається обмеження впливу держави в процесі суспільного відтворення.

На противагу цьому в кейнсіанських теоріях під інфляцією розуміється надмірний попит, причини якого – як на стороні пропозиції, так і попиту: "В разі якщо пропозиція грошей у порівнянні з пропозицією товарів для купівлі

збільшилася, має місце інфляція”.

Зростання останнього часто виступає вже не як причина росту цін, а як його похідна. Грошові та загальноекономічні фактори в цьому процесі змінюють місцями причини та наслідки інфляції. Тому всіляке зростання рівня цін викликає підсилення інфляції і стає тим самим інфляційним. Згідно з цією теорією, інфляція, особливо в умовах перехідної економіки, зумовлюється багатьма процесами, що відбуваються у сфері грошового обігу та безпосередньо в суспільному виробництві. Де б не розпочалася дія інфляційних факторів – чи у виробництві, чи у сфері державних фінансів, чи у, власне, грошово-кредитній сфері – інфляційне зростання цін супроводжується збільшенням грошової маси. Спочатку воно відбувається в активному обігу за рахунок зменшення нагромаджень, а потім зростає загальна маса грошей. Переповнення каналів обігу грошовою масою знецінює грошову одиницю, що є найхарактернішою ознакою інфляції в її класичному вигляді.

Інфляція – це процес зростання загального рівня цін в країні в наслідок порушення закону грошового обігу. Інфляція виникає тоді, коли в обігу знаходиться надлишкова кількість грошей (готівкових і безготівкових). Таке становище веде до їх знецінення, гроші «дешевіють», а ціни набувають тенденції до зростання. Інфляція є тонке соціально - економічне явище, породжене диспропорціями виробництва в різних сферах ринкового господарства. Одночасно інфляція – одна із найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки практично всіх країн світу.

Незалежно від стану грошової сфери товарні ціни можуть підніматися в наслідок змін в динаміці виробничої праці, циклічних і сезонних коливань, структурних зрушень в динаміці виробництва, монополізації ринку, державного регулювання економіки, введення нових податків, зміна кон'юнктури ринку, дія зовнішньо економічних зв'язків, стихійних лих і т.д. Отже, ріст цін викликається різними причинами. Але не всякий ріст цін - інфляція. Серед вище згаданих причин росту цін важливо виділити справді інфляційні.

Що ж можна віднести до дійсно інфляційних причин росту цін? Найважливіші із них:

- диспропорційність, або незбалансованість державних витрат і доходів, що проявляється в дефіциті держбюджету. Якщо цей дефіцит фінансується за рахунок активного використання «друкарського верстата» це призводить до збільшення маси грошей в обігу, а відповідно і до інфляції.

- інфляційне зростання цін може відбуватись, якщо фінансування інвестицій проводиться аналогічними методами. Особливо інфляційно небезпечними є інвестиції, пов'язані з милітаризацією економіки. Так, непродуктивне використання національного доходу на воєнні цілі означає не тільки втрату національного багатства. Одночасно військові витрати створюють додатковий платоспроможний попит, що веде до збільшення грошової маси без відповідного товарного покриття, збільшення військових витрат є однією з головних причин хронічних дефіцитів державного бюджету і збільшення державного боргу в багатьох країнах, для покриття якого держава збільшує грошову масу.

- з зростанням «відкритості» економіки тої чи іншої країни, все більшим втягуванням її в миро господарські зв'язки збільшують небезпечність «імпортованої» інфляції.

- інфляція набуває само підтримуючий характер в результаті інфляційних очікувань. Багато вчених країн Заходу і нашої країни особливо виділяють цей фактор, що подолання інфляційних очікувань населення і виробників - найважливіше (якщо не головне) завдання антиінфляційної політики

Безліч причин інфляції відмічається в практично у всіх країнах. Але комбінаційна залежність від конкретних економічних факторів. Так , зразу після Другої світової війни в Західній Європі інфляція була зв'язана з гострим дефіцитом багатьох товарів. В наступні роки головну роль в розкачуванні інфляційного процесу почали грати державні витрати, співвідношення «ціна - заробітна плата», перехід інфляції з інших держав і деякі інші фактори.

Інфляція як явище виникла водночас з паперовими грошима, адже при золотомонетному обігу надлишку грошей не може бути. Розрізняють «класичну» і сучасну інфляцію.

Для «класичної» інфляції (XVIII – XIX ст.) характерним є її тимчасовість. Вона виникла за надзвичайних обставин (тривалі війни, які збільшували видатки держави тощо). Сучасна інфляція має хронічний (сталий) характер. Вона перетворилась в постійний елемент процесу відтворення. Демонетизація золота, розрив зв'язків між паперовими, чековими і кредитними грошима і золотом, надали рухові грошової маси автономного характеру, відносно незалежного від обігу товарів, їх пропозиції.

Причиною інфляції спочатку вважали повсюдний перехід до паперових грошей. Однак навіть після того, грошова емісія була взята під строгий

контроль, інфляція не зникла. Виявилось, що в інфляції можуть бути різні причини і сама вона буває різною.

Інфляція може протікати помірно - бути «повзучою», при цьому виді інфляції ціни зростають не більше чим на 10% в рік. Така інфляція дозволяє ефективно коректувати ціни відповідно до змінюючих умов виробництва і попиту.

«Галопуюча» інфляція, при цьому виді інфляції ціни зростають від 20 до 200% в рік, є вже серйозною проблемою для економіки, хоча ріст цін ще не важко передбачити і включити в параметри контрактів і угод.

Найбільш згубною для економіки є гіперінфляція, показуюча собою астрономічне зростання кількості грошей в обігу і як наслідок катастрофічний ріст цін на товари. Роль самих грошей в таких випадках сильно зменшується і населення, і помислові підприємства переходять на інші, менш ефективні форми розрахунку, наприклад - бартер. В окремих випадках появляються окремі паралельні валюти, сильно зростає роль іноземних валют. Гіперінфляція наносить сильний удар навіть по найбільш заможним прошаркам суспільства.

При інфляції попиту надлишок грошей виникає внаслідок зростання сукупних грошових витрат підприємств, державних і домашніх господарств. Попит в країні в цілому виявляється більшим сукупної пропозиції товарів і послуг, а це неминуче веде до зростання рівня цін.

Два найважливіших джерела, що живлять інфляцію витрат, - це зростання номінальної заробітної плати і цін на сировину та енергію. Надмірне зростання заробітної плати, як правило, породжує інфляцію, тому профспілки, що вимагають постійного підвищення оплати праці, для працівників своєї галузі, повинні рахуватись із загальним економічним станом країни, середнім рівнем заробітної плати. Зростання витрат виробництва, що обертається накручуванням цін, веде до раптового, непередбачуваного зростання цін на сировинні ресурси, а особливо - на енергоносії, що в повній мірі відчула на собі економіка молодого незалежної України.

Найстрашніше в інфляції витрат те, що вона породжує інфляційну психологію. Це явище виникає тоді, коли в масовій свідомості людей існує впевненість, що інфляція буде наростати і на далі. При цьому працівники починають вимагати підвищення заробітної плати "під майбутнє зростання цін", а підприємці завчасно закладають у ціну своїх товарів очікуване зростання

витрат на сировину, енергію, робочу силу і кредит.

Всі ці види інфляції існують тільки при відкритому її становищі - тобто при відносно вільному ринку. При «прихованій» інфляції ріст цін на товари і послуги може не спостерігатись, а знецінення грошей може виражатись в дефіциті пропозиції.

Також інфляція може бути збалансованою і незбалансованою. При збалансованій інфляції ціни піднімаються відносно помірно і одночасно на більшість товарів і послуг. В цьому випадку по результатах середньорічного росту цін піднімається процентна ставка державного банку і таким чином ситуація стає рівносильна стабільним цінам. У випадку незбалансованої інфляції ціни на різні товари і послуги піднімаються неодноразомно і по-різному на кожний тип товару.

Маючи успіхи у боротьбі з інфляцією, повинні пам'ятати, що це не самоціль. Інфляція – це наслідок негативних процесів в економіці, особливо надмірної кількості грошей до їх товарного забезпечення.

Важливу роль в стабілізації економічної ситуації та приборканні інфляційних процесів в економіках перехідного періоду відіграє держава. Серед основних стабілізуючих заходів мають бути:

- регулювання системи оподаткування (зниження податків і стимулювання виробництва);
- розвиток ринку цінних паперів;
- обмеження бартерних операцій;
- відмова НБ від прямого кредитування бюджетного дефіциту та неперспективних підприємств (підприємств-банкротів);
- запровадження комерційних платіжних інструментів (чеки, векселя) виплата заборгованостей по зарплатам, ін.

Саме від реалізації цих та інших заходів залежить успішний розвиток тієї чи іншої країни та її інтеграції в світове суспільство в якості рівноправного члена.

Висновки. Як ми могли побачити, інфляційні процеси в Україні з часу отримання нею незалежності й до сьогоднішнього моменту були спричинені цілим комплексом факторів. Не поділяючи погляди деяких економістів, що наголошують на однозначності чинників, що викликали інфляцію в нашій державі (надлишкова емісія або ж ріст світових цін), ми вважаємо доцільним

розглядати ці фактори в системі, оскільки їх визначення є досить умовним, а в економічних системах перехідного типу одні чинники інфляції переростають або діють паралельно з іншими(інфляція попиту та витрат), а іноді причини та наслідки цього процесу міняються місцями (кумулятивна спіраль зарплата-ціни-інфляція).

Список використаних джерел:

1. «Економікс», Кемпбелл Р. Макконнел, Стенлі Л.Брю, К. 1993. с. 132-133.
2. «Економікс», С.Фішер, Д. Дорнбуш, Р. Шмалензі, М. 1993. с. 187-188.
3. «Основи економічної теорії», А.Гальчинський, П. Єщенко, К 1995 с. 192-193.
4. «Про зв'язок інфляції та монетарної маси», В. Прісняков, «Фінанси України», №4 2008 с. 154-155
5. «Основні чинники та фактори інфляції в Україні», Ковальчук Т., Коваль М., «Фінанси України», 2008.с. 145
6. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. М.: Прогресс, 1978 г. с.89-90
7. С. Бриттам. Капитализм с человеческим лицом / Пер. с англ. Л. С. Горшковой под редакцией В. М. Гальперина - СПб. : Экономическая школа, 1998.—400 с.
8. Менеджмент, ориентированный на рынок, Ламбен Ж.2008, Питер, с. 678-679
9. Риккардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения // Антология экономической классики / Под ред. И.А.Столярова. В 2-х т. Т.1. М.: Эконов, 1993. С.447.
10. М.Фрідмен. "Доходы от независимой частной практики", 1940. с. 185.
11. Гайдучький П. Інфляція: зовнішні і внутрішні виклики// Урядовий кур'єр.- 2007.- № 244.- 27 грудня.- С. 8.
12. Маркс К., Енгельс Ф. Капітал: Т.1 // Маркс К., Енгельс Ф. Твори: 2-е вид. – К.: Держполітвидав УРСР, 1969. – Т.23. – Передмова до першого видання.
13. Кораблін С. Інфляційні орієнтири// Дзеркало тижня, № 10 (589), 18-24 березня, 2006.